

**UCHWAŁA NR 702/LXIV/2018
RADY MIASTA JAROSŁAWIA**

z dnia 22 marca 2018 r.

**w sprawie przyjęcia „Gminnego programu opieki nad zabytkami Miasta Jarosławia
na lata 2018 – 2021”**

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9, art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. 2017. 1875), art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2017. 2187) uchwała się co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Jarosławia na lata 2018 – 2021”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Jarosławia.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego.

Przewodniczący Rady
Miasta Jarosławia

lek.med. Janusz Szkodny

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI dla Miasta Jarosławia na lata 2018 - 2021

Opracowanie: mgr Edyta Anna Marek

2017 r.

**RZECZPOSPOLITA POLSKA STWARZA
WARUNKI UPOWSZECHNIANIA
I RÓWNEGO DOSTĘPU DO DÓBR
KULTURY, BĘDĄCEJ ŹRÓDŁEM
TOŻSAMOŚCI NARODU POLSKIEGO,
JEGO TRWANIA I ROZWOJU.**

**KONSTYTUCJA
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKI**

SPIS TREŚCI

1. Wstęp	4
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	4
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	6
3.1. Wybór przepisów	6
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	26
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - dokumenty o znaczeniu krajowym	26
4.1.1. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 oraz Uzupełnienie Narodowej Strategii Kultury na lata 2004-2020	26
4.1.2. Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami	28
4.1.3. Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2020	30
4.1.4. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020	30
4.1.5. Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030	31
4.1.6. Strategia Rozwoju Kraju 2020 - Aktywne Społeczeństwo, Konkurencyjna Gospodarka, Sprawne Państwo	33
4.1.7. Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” na lata 2004-2020	34
4.2. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2004-2017	36
4.2.1. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2014 - 2017	36
4.2.2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego	38
4.2.3. Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego - Podkarpackie 2010 stanowi aktualizację Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020	40
4.2.4. Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020	46
4.2.5. Program Rozwoju Kultury w Województwie podkarpackim na lata 2010-2020	50
4.2.6. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2014-2017	52
4.2.7. Strategia Rozwoju Miasta Jarosławia 2016 - 2020	53
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	55

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanym na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)	55
5.1.1. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego Miasta Jarosław	55
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Miasta Jarosław	65
5.2.1 Zarys historii i rozwoju przestrzennego miasta	65
5.2.2. Krajobraz kulturowy	68
5.2.3. Obiekty zabytkowe nieruchome na terenie miasta	69
5.2.3.1. Obiekty znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków	69
5.2.4. Zabytki ruchome	122
5.2.5. Zabytki archeologiczne	126
5.2.6. Dziedzictwo niematerialne	142
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	144
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	145
5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla miasta	146
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	152
6.1. Ocena działań gminnych władz samorządowych	152
6.2. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego - Analiza SWOT	153
6.3. Podsumowanie analizy SWOT	155
7. Założenia programowe	157
8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	164
9. Zasady oceny realizacji programu	166
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	167
OFERTA	168

1. Wstęp

Przedmiotem opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami Miasta Jarosław na lata 2018-2021 jest problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego ww. miasta. Celem tego opracowania jest określenie głównych zadań i kierunków działań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami. Niniejsze opracowanie sporządzono zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014.1446 z późn. zm.) oraz z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Gminny program opieki nad zabytkami sporządzany jest przez Burmistrza, a następnie po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostaje przyjęty przez Radę Miasta Jarosław. Program ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego. Sporządza się go na okres 4 lat, natomiast co 2 lata Burmistrz przedstawia Radzie Miasta sprawozdanie z wykonania programu.

Gminny program opieki nad zabytkami nie jest aktem prawa miejscowego, natomiast stanowi dokument uzupełniający dotychczas przyjęte akty prawa miejscowego, uwzględniając zadania z zakresu opieki nad zabytkami. Określa sposób ich realizacji, poprzez stosowne działania organizacyjne i finansowe oraz upowszechniające wiedzę o zabytkach.

Gminny program opieki nad zabytkami ma również pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe miasta. Wskazane w programie działania ukierunkowane są na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Program między innymi poprzez działania edukacyjne, ma też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni. Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości, wspiera identyfikację jednostki z tzw. małą ojczyzną.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawą prawną przygotowania Gminnego Programu opieki nad zabytkami określa **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (Dz. U. z 2014.1446 z późn. zm.).

Artykuł 87 ust. 1 stanowi, że:

- burmistrz sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami¹;
- gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków²;

¹ Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 z późn. zm.), art. 87, ust. 1.

² Tamże, art. 87, ust. 3.

- gminny program opieki nad zabytkami ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym³;

Art. 87 ust. 2 wyżej wymienionej Ustawy, wyznacza ponadto cele opracowania programu opieki nad zabytkami i są one następujące⁴:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Miasta, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzeniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta.

Gminny program opieki nad zabytkami zostaje opracowany na podstawie gminnej ewidencji zabytków, sporządzanej przez burmistrza i prowadzonej w formie kart adresowych zabytków nieruchomości znajdujących się na terenie gminy⁵. Gminna ewidencja zabytków powinna uwzględniać⁶:

³ Tamże, art. 87, ust. 4.

⁴ Tamże, art. 87, ust. 2

⁵ Tamże, art. 22, ust. 4.

⁶ Tamże, art. 22, ust. 5.

- ✓ zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- ✓ inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- ✓ inne zabytki nieruchome wyznaczone przez burmistrza w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Program opieki nad zabytkami, sporządzony na poziomie gminy, powinien uwzględniać dodatkowo inne uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami, oraz być zgodny z dokumentami rządowymi o charakterze strategicznym, sporządzonymi na poziomie: ogólnokrajowym, samorządowym (na szczeblu: wojewódzkim, powiatowym i gminnym) i europejskim.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Wszelkie zabytki znajdujące się na terenie państwa Polskiego zostały na mocy Konstytucji RP objęte ochroną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela.

Ochrona zabytków, ich trwałe zachowanie, zagospodarowanie i utrzymanie ma na celu nie tylko utrwalenie samej „substancji zabytkowej” ale również wpisanie jej i doznań płynących z obcowania z nią w codzienność. Zasoby kulturowe mają bowiem nie tylko wymiar poznawczy kształtujący poczucie estetyki, tożsamości kulturowej i świadomości historycznej, ale także wymiar ekonomiczny - mogą stać się podstawą rozwoju przedsiębiorczości i turystyki. Jasne zasady przyświecające kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków dzięki którym najlepiej można wykorzystać wszelkie ich wartości, określają tworzone od lat przepisy.

3.1. Wybór przepisów

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

➤ KONSTYTUCJI RP

Konstytucyjnym obowiązkiem państwa i każdego obywatela jest: ochrona dziedzictwa kulturowego (materialnego i niematerialnego) oraz przekazanie go kolejnym pokoleniom. Obowiązek ten wyartykułowany został w preambule Konstytucji RP⁷, dodatkowo dokument ten stanowi, iż:

⁷ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483 ze zm.).

- Rzeczpospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju⁸,
- Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będących źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju⁹,
- zabytki i ich wartość jest dobrem wspólnym i każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowanie przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa¹⁰.

➤ **USTAWACH:**

- **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 ze zm.)

Ustawa ta stanowi główny akt prawa dotyczący ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce, reguluje ona pojęcia: zabytku, ochrony i opieki nad zabytkami, form ochrony, kompetencji organów ochrony zabytków (w tym administracji rządowej i samorządowej), form finansowania opieki nad zabytkami i ich ewidencjonowania.

Zgodnie z art. 3, wyżej wymienionej ustawy, przez zabytek rozumie się nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Ustawa wyodrębnia 3 rodzaje zabytków¹¹:

1. **zabytki ruchome**, czyli innymi słowy zabytkowe nieruchomości, części nieruchomości lub zespoły nieruchomości, spełniające definicję zabytku,
2. **zabytki nieruchome**, czyli innymi słowy zabytkowe nieruchomości, części nieruchomości lub zespoły nieruchomości, spełniające definicję zabytku,
3. **zabytek archeologiczny**, zabytek nieruchomy będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym tworem.

Ponadto, ustawa w art. 3 definiuje następujące pojęcia:

⁸ Tamże, art. 5.

⁹ Tamże, art. 6, ust. 1

¹⁰ Tamże, art. 86.

¹¹ Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003r. (Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 ze zm.).

- **prace konserwatorskie** - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań,
- **prace restauratorskie** - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub otworzenie jego części i dokumentowanie tych działań,
- **roboty budowlane** - roboty budowlane w rozumieniu Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w jego otoczeniu,
- **badania konserwatorskie** - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów, zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, jeśli istnieje taka potrzeba, również prac restauratorskich,
- **badania architektoniczne** - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń
- **badania archeologiczne** - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego,
- **historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny** - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic i sieci dróg,
- **historyczny zespół budowlany** - to powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi,
- **krajobraz kulturowy** - przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze,
- **otoczenie** - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpis tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych tego zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym działaniem czynników zewnętrznych¹².

¹² Tamże, art. 3.

W ustawie wyróżnione zostały 2 podstawowe pojęcia: ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Zgodnie z artykułem 4 **ochrona zabytków** stanowi zadanie organów administracji publicznej i polega (w szczególności) na podejmowaniu przez nich działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków, przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę - kontrolę stanu zachowania i przeznaczeniu zabytków
- uwzględnienie zadań ochrony w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska¹³.

Opieka nad zabytkami pozostaje obowiązkiem właściciela lub posiadacza zabytku i polega na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich robót budowlanych przy zabytku,
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczenia dla historii i kultury¹⁴.

Zgodnie z regulacją ustawową ochronie i opiece podlegają, bez względu na ich stan zachowania:

1. Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami architektury obronnej,

¹³ Tamże, art. 4.

¹⁴ Tamże, art. 5.

- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji¹⁵.

2. Zabytki ruchome będące, w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te zbiory,
- numizmami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, - instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodziełami oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji¹⁶.

3. Zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej¹⁷.

Ochronie mogą podlegać dodatkowo nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej¹⁸.

Zgodnie z art. 7, w Polsce wyróżnia się cztery formy ochrony zabytków¹⁹:

¹⁵ Tamże, art.. 6, ust. 1.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Tamże, art. 6, ust. 2.

¹⁹ Tamże, art. 7.

1. Wpis do rejestru zabytków

Rejestr zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru zabytków nieruchomych wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji administracyjnej wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru można wpisać także otoczenie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, jego nazwę geograficzną, historyczną lub tradycyjną²⁰. Podobnie zabytki ruchome mogą zostać wpisane do rejestru zabytków ruchomych, na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzje o wpisie zabytku ruchomego do rejestru, gdy istnieje uzasadniona obawa zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej²¹. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego²².

2. Pomnik historii

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice²³. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego może złożyć taki wniosek po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków²⁴.

3. Park kulturowy

Rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej²⁵. Uchwała określa: nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony oraz zakazy

²⁰ Tamże, art. 8, 9, ust. 1-2

²¹ Tamże, art. 10.

²² Tamże, art. 11.

²³ Tamże, art. 15, ust. 1.

²⁴ Tamże, art. 15, ust. 2.

²⁵ Tamże, art. 16, ust. 1.

i ograniczenia²⁶. Burmistrz w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, tworzy plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez radę gminy²⁷.

4. Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego

Kolejną formą ochrony obiektów i obszarów zabytkowych są ustalenia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, którego projekt uzgadniany jest z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu²⁸. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę²⁹:

- zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
- innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
- parków kulturowych.

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się ponadto, w zależności od potrzeb, sfery ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków³⁰. Ochronę i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji: koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz oraz studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego³¹. W koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategiach, analizach, planach i studiach w szczególności³²:

- uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,

²⁶ Tamże, art. 16, ust. 2,

²⁷ Tamże, art. 16, ust. 3,

²⁸ Tamże, art. 20.

²⁹ Tamże, art. 19, ust. 1,

³⁰ Tamże, art. 19, ust. 3.

³¹ Tamże, art. 18, ust. 1.

³² Tamże, art. 18, ust. 2.

- określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, gwarantuje zapewnienie im ochrony przy realizacji inwestycji oraz zapewnia przywracanie zabytków do jak najlepszego stanu,
- ustala się przeznaczenia i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

- **Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym**

(Dz. U. z 2016 r., poz. 446 ze zm.)

Ustawa określa zadania własne gminy, do których należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m. in. sprawy kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej. Zakres dotyczący szeroko pojętej ochrony zabytków, mieści w sobie zarówno zapisy ściśle mówiące o ochronie zabytków, jak również pozostałe, dotyczące ochrony środowiska, przyrody, turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, a także promocji gminy. Takie całościowe, wielostronne podejście pozwala skuteczniej chronić oraz lepiej wykorzystywać zasoby zabytkowe gminy, co pozytywnie wpływa na pozostałe dziedziny działalności³³.

- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska**

(Dz. U. z 2016 r., poz. 672 ze zm.)

Ustawa ta mówi m. in. o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych. Dodatkowo ustanawia, iż prognoza oddziaływania na środowisko, sporządzana przy okazji opracowywania: polityk, strategii, planów lub programów powinna: określać, analizować i oceniać przewidywane, znaczące oddziaływanie na środowisko, a także zabytki. W przypadku odstąpienia od przeprowadzania postępowania w sprawie ustalenia oddziaływania na środowisko, ustawa nakłada obowiązek ustalenia, czy decyzja o odstąpieniu uwzględnia: cechy obszaru objętego oddziaływaniem na środowisko, w szczególności obszaru o wyjątkowych właściwościach naturalnych lub posiadających znaczenie dla dziedzictwa kulturowego (wrażliwego na oddziaływanie) oraz istniejące przekroczenia standardów jakości środowiska lub intensywne wykorzystanie terenu³⁴.

³³ Ustawa o samorządzie gminy z dnia 8 marca 1990 r. (Dz. U. z 2016 r., poz. 446 ze zm.), art. 7, ust. 1.

³⁴ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2016 r., poz. 672 ze zm.).

- **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (Dz. U. z 2016 r., poz. 778 ze zm.)

Ustawa o planowaniu przestrzennym jako jedyna daje samorządowi realny wpływ na zabytkowy krajobraz gminy, ustanowienie stref ochronnych oraz konkretne zapisy ochrony. Ustawa daje ponadto samorządowi instrument aktywny w odróżnieniu do pozostałych ustaw zawartych w Programie.

W interesującym nas obszarze, w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym należy uwzględnić wymagania dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, a także dóbr kultury współczesnej³⁵.

Ustawa precyzuje, iż w studium uwzględnić należy uwarunkowania wynikające ze stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej³⁶.

Studium i plany zagospodarowania przestrzennego winny określać: obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, obszary ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk, obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej³⁷.

Ustawa nakłada na wójta obowiązek: zawiadamiania m. in. wojewódzkiego konserwatora zabytków o przystąpieniu do sporządzania studiów, planów zagospodarowania przestrzennego, występowania o opinie i wnioski, a także opiniowania (studia) lub uzgadniania³⁸.

- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane**
(Dz. U. z 2016 r., poz. 290 ze zm.)

Ustawa normalizuje działalność obejmującą: projektowanie, budowę, utrzymanie i rozbiorę obiektów budowlanych oraz określenie zasad działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, w szczególności m. in. o ochronie zabytków i opiece nad

³⁵ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2016 r., poz.778 ze zm.), art. 1, ust. 1.

³⁶ Tamże, art. 10, ust. 1.

³⁷ Tamże, art. 10, ust. 2.

³⁸ Tamże, art. 17.

zabytkami, w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego³⁹.

Ustawa - prawo budowlane traktuje zabytki w sposób szczególny, podkreślając, iż obiekty budowlane należy projektować i budować zapewniając ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską⁴⁰. W przypadku obiektów wpisanych do rejestru zabytków wymagane jest uzyskanie pozwolenia na remont tychże obiektów lub ich rozbiórkę (ale w tym wypadku dopiero po skreśleniu obiektu z rejestru zabytków przez generalnego konserwatora zabytków)⁴¹. W stosunku do obiektów budowlanych oraz obiektów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbudowę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków⁴². W przypadku chęci zainstalowania na takim obiekcie tablic i urządzeń reklamowych, ustawa nakłada obowiązek uzyskania pozwolenia od wojewódzkiego konserwatora zabytków przez wydanie pozwolenia na budowę.

- **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody**
(Dz. U. z 2015 r., poz. 1651 ze zm.)

Ustawa określa m. in. procedury dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską. Wojewódzki konserwator zabytków wydaje zezwolenia na usunięcie drzew lub krzewów z terenów nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków⁴³.

- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami**
(Dz. U. z 2015r., poz. 1774 ze zm.)

W rozumieniu ustawy celem publicznym w obszarze gospodarki nieruchomościami jest: opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów prawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami⁴⁴. Ustawa

³⁹ Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2016 r., poz. 290 ze zm.).

⁴⁰ Tamże, art. 5, ust 1, pkt. 7.

⁴¹ Tamże, art. 39, ust 1-2.

⁴² Tamże, art. 39, ust 3.

⁴³ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2015 r., poz. 1651 ze zm.).

⁴⁴ Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2015 r., poz. 1774 ze zm.), art. 6.

określa postępowanie wobec nieruchomości objętej prawną ochroną konserwatorską. Zapisy precyzują, jakie działania wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Są to: sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących: własność Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych do spółek (aportów)⁴⁵. W myśl art. 109 ust. 1 pkt. 4 w przypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości gminie przysługuje prawo pierwokupu⁴⁶.

- **Rozporządzenie Ministra Kultury 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (Dz. U. z 2012 r., poz. 406 ze zm.)

W rozumieniu niniejszej ustawy działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury⁴⁷. Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami⁴⁸. Mecenat nad działalnością kulturową sprawują również jednostki samorządu terytorialnego⁴⁹. Artykuł 2, niniejszej ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, są to: teatry, opery, operetki, filharmonie, orkiestry, instytucje filmowe, kina, muzea, biblioteki, domy kultury, ogniska artystyczne, galerie sztuki oraz ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury⁵⁰. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statusowym⁵¹. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym⁵². Sprawowanie opieki nad zabytkami jest jednym z podstawowych zadań instytucji kultury, szczególnie tych wyspecjalizowanych w opiece nad zabytkami (których celem statusowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami). Szeroko pojęta opieka nad zabytkami, nie wiąże się jedynie

⁴⁵ Tamże, art. 13, ust. 4.

⁴⁶ Tamże, art. 109, ust. 1, pkt. 4.

⁴⁷ Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2012 r., poz. 406 z późn. zm.), art. 1, ust. 1.

⁴⁸ Tamże, art. 1, ust. 2.

⁴⁹ Tamże, art. 1, ust. 4.

⁵⁰ Tamże, art. 2.

⁵¹ Tamże, art. 9, ust. 1.

⁵² Tamże, art. 9, ust. 2.

z czynnościami wykonywanymi bezpośrednio przy zabytku, ale również z gromadzeniem wiedzy o zabytkach i jej udostępnianiu poprzez: organizację wystaw, edukację społeczną dotyczącą ochrony zabytków, uświadomienie istniejących, odziedziczonych po dawnych mieszkańcach dóbr kultur, uwrażliwienie na wyjątkowy charakter tego dziedzictwa.

- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 października 2015 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. 2015 poz. 1789)**

Rozporządzenie określa sposób i tryb wydawania pozwoleń na prowadzenie prac konserwatorskich przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, prac restauratorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, badań architektonicznych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Określa również sposób i tryb wydawania pozwoleń na przemieszczenie zabytku nieruchomego, trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru zabytków, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje, dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków, zmianę przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru zabytków lub sposobu korzystania z tego zabytku, umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru zabytków urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów, poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania, prowadzenie badań archeologicznych, wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku. Rozporządzenie określa też kwalifikacje, jakie powinny posiadać osoby uprawnione do prowadzenia prac konserwatorskich, prowadzenia prac restauratorskich, prowadzenia badań konserwatorskich, prowadzenia badań architektonicznych oraz prowadzenia badań archeologicznych, dodatkowe wymagania, jakie powinny spełniać osoby kierujące robotami budowlanymi oraz wykonujące nadzór inwestorski, przy zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru

zabytków, standardy, jakim powinna odpowiadać dokumentacja prac konserwatorskich i prac restauratorskich, przy zabytku ruchomym wpisanym do rejestru zabytków, oraz badań archeologicznych.

- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661)**

Rozporządzenie określa sposób prowadzenia rejestru zabytków, krajowej ewidencji zabytków, wojewódzkich ewidencji zabytków, gminnych ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Rejestr zabytków prowadzi się w trzech księgach (A - zabytki nieruchome, B - zabytki ruchome oraz C - zabytki archeologiczne) o określonych wymiarach (46x30). Przedstawione zostały dokładne informacje o tym co powinno się znajdować w karcie zabytku nieruchomego, ruchomego i archeologicznego oraz w karcie adresowej zabytku i w karcie informacyjnej wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Zostały też przedstawione w załączeniu przykładowe karty dla wszystkich wymienionych wcześniej kart.

- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 czerwca 2005r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2014 r. poz. 399 z późn. zm.)**

Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków udzielają organy wymienione w art. 74 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wniosek składa właściciel lub posiadacz zabytku do:

1. urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, o dotację udzielaną przez ministra;
2. wojewódzkiego urzędu ochrony zabytków, właściwego dla miejsca położenia albo przechowywania zabytku o dotację udzielaną przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

W pierwszym wypadku istnieją trzy terminy składania wniosków:

- do dnia 31 marca roku, w którym dotacja ma być udzielona, na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku,
- do dnia 31 października roku poprzedzającego realizację prac, na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone,
- do dnia 31 marca roku, w którym dotacja ma być udzielona, na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone;

Wnioski składane do Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków muszą być dostarczone do:

- dnia 30 czerwca roku, w którym dotacja ma być udzielona na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku
- dnia 28 lutego roku, w którym dotacja ma być udzielona, na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone.

Rozporządzenie określa również dokładne informacje o tym co powinno znaleźć się we wniosku.

- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004r., Nr 212, poz. 2153)**

Rozporządzenie określa kierunki jakie mają powziąć odpowiednie organy państwowe i instytucje na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Główny cel został określony następująco ochrona zabytków, na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem. Przedstawia również kroki mające na celu zmniejszenie ryzyka nieszczęśliwych wypadków tj. pożar, zwarcie instalacji technicznej. Zaleca przygotowanie planów ochrony zabytków na wypadek:

- ✓ pożaru;
- ✓ powodzi, ulewy lub zalania z innych przyczyn;
- ✓ wichury;
- ✓ katastrofy budowlanej, awarii technicznej, chemicznej;
- ✓ demonstracji i rozruchów ulicznych, rabunku lub aktu wandalizmu;
- ✓ ataku terrorystycznego;
- ✓ konfliktu zbrojnego.

Dokładane zalecenia kto przygotowuje plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych określa w całości § 4:

1. Plan ochrony zabytków jednostki organizacyjnej na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje kierownik jednostki organizacyjnej posiadającej zabytki, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, oraz przedstawia do zatwierdzenia wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta),
2. Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje wójt (burmistrz, prezydent miasta); plan ten podlega uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz właściwym terenowym organem obrony cywilnej na obszarze powiatu,
3. Powiatowy plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje starosta; plan ten podlega uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz właściwym terenowym organem obrony cywilnej na obszarze województwa,
4. Wojewódzki plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje wojewódzki konserwator zabytków, w uzgodnieniu z wojewodą i Szefem Obrony Cywilnej Kraju,
5. Krajowy plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami"** (Dz. U. z 2004r., Nr 124, poz. 1304)

Rozporządzenie określa sposób w jaki należy złożyć wniosek o przyznanie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”, w jaki zostaje wręczona, noszenia oraz wygląd odznaki. Wymagania formalne wniosku sprawdza Generalny Konserwator Zabytków, wystawia też opinię. Odznaka jest dwustopniowa: złota - wyższy stopień oraz srebrna - niższy stopień. Minister lub upoważniona przez niego osoba wręcza wyróżnionemu odznakę w Międzynarodowym Dniu Ochrony Zabytków lub w czasie innych uroczystości związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę** (Dz. U. Nr 89, poz. 510)

Rozporządzenie określa tryb składania wniosków na jednorazowy lub wielokrotny, stały bądź czasowy wywóz zabytku poza granice. Oględzinami zabytku zajmuje się wojewódzki konserwator zabytków. Po zakończeniu czynności przesyła ustalenia wraz z wnioskiem do ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Paragraf 17 informuje o tym, że „Zezwolenia, pozwolenia i zaświadczenia na wywóz zabytków za granicę lub przedmiotów o cechach zabytków wydane na podstawie dotychczas obowiązujących przepisów zachowują ważność, wyłącznie na wywóz z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, na czas określony w tych dokumentach”.

Ponadto, zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i bibliotekach zostały określone w odrębnych ustawach:

- **Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (Dz. U. z 2012 r., poz. 987 ze zm.),
- **Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (Dz. U. z 2012 r. poz. 642 ze zm.).

➤ **AKTY WYKONAWCZE I ROZPORZĄDZENIA**

- Rozporządzenie Ministra Kultury z 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 roku Nr 30, poz. 259). Art. 12 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami mówi, że starosta w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, może umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o tym, iż zabytek ten podlega ochronie⁵³
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 roku Nr 71, poz. 650),

⁵³ Rozporządzenie Ministra Kultury z 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz.. U. Nr 30, poz. 259), art. 12.

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 roku Nr 75, poz. 706
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 roku Nr 75, poz. 706),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 roku Nr 75, poz. 706Rozporządzenie Ministra Kultury z 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz. U. z 2004 roku Nr 124, poz. 1302),
- Rozporządzenie ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opieką nad zabytkiem” (Dz. U. z 2004 roku Nr 124, poz. 1304), Rozporządzenie Ministra Kultury z 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 roku Nr 212. poz. 2153),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2014 r., poz. 399 ze zm.),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 25 marca 2010 r. w sprawie udzielania dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014, poz. 110),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 roku Nr 89, poz. 510),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 roku Nr 113, poz. 661),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 14 października 2015 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań

architektonicznych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2015 r. poz. 1789),

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wywozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2011 roku Nr 50, poz.256).

➤ **POLITYKA EUROPEJSKA**

Polska jako członek Unii Europejskiej zobowiązana jest do przestrzegania norm prawodawstwa unijnego. Jednym z fundamentów Unii Europejskiej jest ochrona i wspieranie działań dotyczących wspólnego dziedzictwa oraz poszanowanie i popieranie różnorodności kulturowej. Reguła poszanowania i wspierania różnorodności kultur jest szczególnie ważna w obliczu różnorodności dorobku materialnego i niematerialnego narodów europejskich.

○ **Skonsolidowany Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej**

Dokument ten, obok Traktatu o Unii Europejskiej stanowi główny akt prawa pierwotnego Unii Europejskiej. W tytule XIII Kultura zapisano, iż Unia przyczynia się do rozkwitu kultur Państw Członkowskich, w poszanowaniu ich różnorodności narodowej i regionalnej, równocześnie podkreślając znaczenie wspólnego dziedzictwa kulturowego⁵⁴. Działanie Unii dąży do zachęcenia do współpracy między Państwami Członkowskimi oraz, jeśli to niezbędne, do wspierania i uzupełnienia ich działań w następujących dziedzinach: pogłębiania wiedzy oraz upowszechniania kultury i historii narodów europejskich, zachowania i ochrony dziedzictwa kulturowego o znaczeniu europejskim, niehandlowej wymianie kulturalnej, twórczości artystycznej i literackiej, włącznie z sektorem audiowizualnym⁵⁵. Unia i Państwa Członkowskie sprzyjają współpracy z państwami trzecimi oraz z organizacjami międzynarodowymi właściwymi w dziedzinie kultury, zwłaszcza z Radą Europy⁵⁶.

⁵⁴ Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, C 326, z dnia 26.10.2012 r., http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/PL/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2012.326.01.0001.01.POL, data odczytu: 11.05.2015 r., tytuł XIII Kultura,

⁵⁵ Tamże, art. 167, ust. 2.

⁵⁶ Tamże, art. 167, ust. 3.

○ **Ratyfikowanie Konwencji Rady Europy**

Ratyfikowane umowy międzynarodowe, w tym konwencje Rady Europy w dziedzinie kultury, wskazują cele i zadania dla całej społeczności europejskiej oraz determinują kierunki działań w ramach polityki krajowej. Do ratyfikowanych przez Polskę konwencji Rady Europy należą:

- Europejska Konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (Dz. U. z 1996 r. Nr 120, poz. 564),
- Europejska Konwencja Krajobrazowa (Dz. U. z 2006 r. Nr 14, poz.. 98),
- Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy (Dz. U. z 2012 r., poz. 210).

○ **Ratyfikowane Konwencje UNESCO**

Ratyfikowane przez Polskę konwencje UNESCO determinują kierunki działań w ramach polskiej polityki ochrony i opieki nad zabytkami oraz dziedzictwem kulturowym (materialnym i niematerialnym). Są to:

- Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego wraz z regulaminem wykonawczym do tej Konwencji oraz Protokółem o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisane w Hadze, dnia 14 maja 1954 r. (Dz. U. 1957 r. Nr 46, poz. 212),
- II protokół do Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisanej w Hadze, dnia 14 maja 1954 r. (Dz. U. z 2012 r., poz. 248),
- Konwencja dotycząca środków zmierzających do zakazu i zapobieganiu nielegalnemu przewozowi, wywozowi i przenoszeniu dóbr kultury, sporządzona w Paryżu, dnia 17 listopada 1970 r. (Dz. U. 1974 r. nr 20 poz. 106),
- Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1970 r. (Dz. U. 1976 nr 32 poz. 190),
- Konwencja UNESCO w sprawie niematerialnego dziedzictwa kulturowego, sporządzona w Paryżu, dnia 17 października 2003 r. (Dz. U. 2011 nr 172 poz. 1018),
- Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego (Dz. U. z 2007 r. Nr 215, poz. 1585).

o **Międzynarodowa Karta Konserwacji i Restauracji Zabytków i Miejsc Zabytkowych, tzw. Karta Wenecka**⁵⁷

Została przyjęta w 1964 r. przez II Międzynarodowy Kongres Architektów i Techników Zabytków w Wenecji i podpisana przez przedstawiciela Polski. Dokument ten określa 5 podstawowych zasad i pojęć dotyczących konserwacji, a mianowicie:

1. Artykuł 1 stanowi, iż pojęcie „zabytku” obejmuje zarówno odosobnione dzieło architektoniczne, jak również zespoły miejskie i wiejskie oraz miejsca, będące świadectwem poszczególnych cywilizacji, ewolucji o doniosłym znaczeniu, bądź wydarzenia historycznego. Dotyczy ono nie tylko wielkich dzieł, ale również skromnych obiektów, które z czasem nabrały znaczenia kulturalnego⁵⁸.

2. Konserwacja zabytków jest konieczna dla zachowania treści budowli, w jej trakcie nie powinno się zmieniać układu przestrzennego budynku ani jego wystroju. Należy chronić również otoczenie zabytku. Nie powinno się przenosić oraz usuwać żadnych elementów zabytku, chyba, że jest to konieczne dla jego ratowania⁵⁹.

3. Restauracja to zabieg, który powinien być podejmowany wyłącznie w razie konieczności. Nie należy przeprowadzać rekonstrukcji zabytków - powinno się uszanować oryginalną substancję konstrukcji oraz materiały. Wszystkie nowo dodane elementy zabytkowego obiektu powinny harmonijnie z nim współgrać, ale i odróżniać się od partii autentycznych, aby restauracja nie fałszowała dokumentu historii i sztuki. Tam, gdzie nie jest możliwe zastosowanie technologii tradycyjnych, dopuszcza się stosowanie sprawdzonych technologii nowoczesnych. Fragmenty budowli pochodzące z różnych etapów jej powstawania powinny zostać ochronione. Proces rekonstrukcji musi zostać poprzedzony i iść w parze z badaniami archeologicznymi i historycznymi zabytku⁶⁰.

4. Wykopaliska powinny odbywać się zgodnie z normami naukowymi i z „Zaleceniem określającym międzynarodowe zasady do stosowania w sprawie wykopalisk archeologicznych”, przyjętym przez UNESCO w 1956 r.

⁵⁷ Postanowienie i uchwały II Międzynarodowego Kongresu Architektów i Techników Zabytków z Wenecji w 1964 r., <http://www.nid.pl/upload/iblock/15f/15f3d8201c79013f37d81be7c64697f5.pdf>, data odczytu: 13.08.2017 r.

⁵⁸ Tamże, art. 1.

⁵⁹ Tamże, art. 4-8.

⁶⁰ Tamże, art. 9-13.

5. W trakcie prac konserwatorskich, restauratorskich i wykopaliskowych należy wykonywać dokładną dokumentację w postaci sprawozdań analitycznych i krytycznych, ilustrowanych rysunkami i fotografiami. Zostaną w niej zawarte wszystkie fazy prac odkrywczych, zabezpieczających, rekonstrukcyjnych i scalających, jak również zidentyfikowane w toku prac elementy konstrukcyjne i formalne. Dokumentacja ta będzie złożona w archiwach instytucji publicznej i udostępniona badaczom: zaleca się jej publikację⁶¹.

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - dokumenty o znaczeniu krajowym

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta Jarosław współgra z założeniami programowymi województwa podkarpackiego oraz dokumentami krajowymi.

4.1.1 Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013⁶² oraz Uzupelnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020⁶³.

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupelnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020” (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

⁶¹ Tamże, 16.

⁶² *Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004 - 2013*, Ministerstwo Kultury.

⁶³ *Uzupelnienie narodowej strategii rozwoju kultury na lata 2004 - 2020*, Ministerstwo Kultury, Warszawa 2005

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury **Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013**. W programie zapisano następujące priorytety i działania:

▪ Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

- Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno- finansowych w sferze ochrony zabytków,
- Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne,
- Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

▪ Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego

- Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego,
- Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera opis Programu Operacyjnego „Dziedzictwo kulturowe”.

▪ Priorytet I. Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami priorytetu są:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także dziedzictwa archeologicznego),

- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji,
- zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

4.1.2 Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami

Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami, opracowane przez zespół Rady Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury, są niezwykle ważnym dokumentem, związanym z ochroną zabytków w Polsce. W dokumencie zapisano między innymi: „Ochrona i konserwacja zabytków jest istotnym elementem polityki kulturalnej Państwa, są one bowiem nie tylko śladem przeszłości, ale także cennym składnikiem kultury współczesnej, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego człowiekowi środowiska jego życia. (...) Ich zachowanie, ochrona i konserwacja jest działaniem ważnym w interesie publicznym ze względu na znaczenie zabytków w procesie edukacji, humanizacji społeczeństwa, jego kulturowej identyfikacji, wreszcie także znaczenie dla sfery ekonomii i gospodarki”.

W opracowaniu zostały zawarte cele i zadania dla Programu Krajowego. Stwierdzono, że „celem Programu jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce”. Za istotne, uznano przypomnienie podstawowych zasad konserwatorskich porządkujących sferę ochrony zabytków, które dotyczą konserwatorów, pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, pracowników budowlanych, archeologów, badaczy, właścicieli i użytkowników, w tym duchownych.

Podstawowe zasady konserwatorskie:

1. Zasady *primum non nocere* (z łac. - po pierwsze nie szkodzić);
2. Zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych);
3. Zasady minimalnej niezbędnej ingerencji;

4. Zasady, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco;
5. Zasady czytelności i odróżnialności ingerencji;
6. Zasady odwracalności metod i materiałów;
7. Zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

W dokumencie do opracowania krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami wyznaczone zostały następujące założenia w zakresie:

- Uwarunkowań dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami: określenie stanu zabytków: nieruchomości, ruchomych i archeologicznych oraz stanu zabytków techniki, pomników historii i obiektów wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO. Dodatkowo ocena stanu służb związanych z ochroną i opieką nad zabytkami i stan uregulowań finansowych, organizacyjnych i prawnych;
- Działań o charakterze systemowym: powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa; przygotowanie strategii i głównych założeń ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadzenie jej do polityk sektorowych;
- Systemu finansowania: stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej;
- Dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania: co oznacza ujednolicenie metod działań profilaktycznych, konserwatorskich, restauratorskich i ochronnych;
- Kształcenia i edukacji: kształcenie profilaktyczne, podyplomowe i system uznawalności wykształcenia, edukacja społeczeństwa, edukacja właścicieli i użytkowników;
- Współpracy międzynarodowej: współpraca z instytucjami i organizacjami, współpraca w obszarze Europy Środkowej;

4.1.3 Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017⁶⁴

Program stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego, zawartego w art. 84 i art. 85 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2014.1446 z późn. zm.).

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 - 2017 przyjęty został w dniu 24 czerwca 2014 r. przez Radę Ministrów. Dokument ma usprawnić nadzór nad służbami konserwatorskimi oraz określić źródła finansowania inwestycji i procedur administracyjnych związanych z wydawaniem decyzji oraz przyznawaniem funduszy na prace podejmowane w obiektach zabytkowych.

Uchwalony program jest pierwszym dokumentem porządkującym działania organów sprawujących opiekę nad zabytkami. Z programu będą pochodzić fundusze między innymi na szkolenia dla urzędników i ujednoczenie kwestii formalnych. Wśród zadań uwzględnionych w przyjętym dokumencie znalazło się porządkowanie rejestru zabytków oraz przygotowanie zasad oceny stanu zachowania zabytków nieruchomych. Program ma na celu także zwiększenie społecznego zaangażowania w opiekę nad zabytkami poprzez promowanie takich narzędzi jak konkursy, konsultacje z mieszkańcami i współpraca z mediami. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego zamierza przeznaczyć na jego realizację 26,5 mln zł. Dokument doprecyzowuje ponadto kompetencje samorządów w zakresie realizowania projektów konserwatorskich i rewitalizacyjnych. Zgodnie z nowymi ustaleniami Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków, w ciągu najbliższych 3 lat zaangażowanie samorządów w opiekę nad zabytkami powinno znacznie wzrosnąć.

4.1.4 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020⁶⁵

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 została przyjęta uchwałą nr 104 przez Radę Ministrów z dnia 18 czerwca 2013 r. Jest jedną z dziewięciu tzw. strategii zintegrowanych, służących wdrożeniu SRK 2020. Jako cel główny wskazano w niej

⁶⁴ *Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 -2017*, przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 24 czerwca 2014 r.

⁶⁵ *Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020*, przyjęta uchwałą nr 61 przez Radę Ministrów z dnia 26 marca 2013 r., Warszawa 2013 r.

wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski, w którego ramach określono cztery cele szczegółowe.

W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można czwarty z celów „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, a zwłaszcza jego **Priorytet 4.1 „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej”**. Wytyczne tutaj kierunki działań to:

4.1.1. Tworzenie warunków wzmocniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.

4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.

4.1.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Walory i potencjał tkwiący w dziedzictwie kulturowym są postrzegane w strategii jako „kluczowy element potencjału kulturowego”, a tym samym jedna z „szans rozwojowych dla całego społeczeństwa”. W strategii podnosi się także kwestię znaczenia aktywnej partycypacji społecznej w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

4.1.5 Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030⁶⁶

Dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski przyjęty został przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długiej perspektywie czasowej. Szczególny nacisk położony został na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, który decyduje o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe.

W ramach dokumentu zdefiniowane zostały m.in. uwarunkowania polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych dwudziestu lat - zbiór czynników i procesów zależnych w niewielkim stopniu od działań rządu i innych podmiotów publicznych, które mogą jednak wywierać duży wpływ na sposób prowadzenia polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, wyznaczanie celów i możliwości ich osiągnięcia, w związku z czym powinny być uwzględniane w formułowaniu i prowadzeniu tej polityki. Uwzględniono wśród nich także uwarunkowania wynikające z dziedzictwa kulturowego. Zdiagnozowano m.in. niski,

⁶⁶*Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, przyjęta przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r., Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012.

niezgodny z posiadanym potencjałem rozwojowym, poziom wykorzystania funkcji symbolicznych i promocyjnych zasobów dziedzictwa kulturowego.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 uwzględnia powiązania polityki przestrzennej z ochroną i opieką nad zabytkami oraz zalecenia odnoszące się do zachowania i wykorzystania dziedzictwa kulturowego Polski:

1. rewitalizacja historycznych i zabytkowych obiektów w celu wzmocnienia i wyeksponowania ich funkcji;
2. zabezpieczenie możliwości dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego w oparciu o zachowanie w dobrym stanie zasobów naturalnych, kulturowych i lokalnych walorów środowiska;
3. zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym najcenniejszych fragmentów przestrzeni przyrodniczej, w procesie trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego - przy aktywnym udziale różnorodnych partnerów, w szczególności społeczności lokalnych;
4. rozpoznanie i zachowanie charakterystycznych krajobrazów przyrodniczych i historycznych oraz związanych z nimi elementów symbolicznych o charakterze dóbr materialnych lub stanowiących część niematerialną dziedzictwa kultury oraz rozwój współczesnych krajobrazów kulturowych;
5. wykorzystanie unikalnych zasobów krajobrazu kulturowego i budowanie specjalizacji terytorialnej w celu rozwoju lokalnych rynków pracy;
6. ochrona i wykorzystanie dla harmonijnego rozwoju obszarów wiejskich ich potencjału przyrodniczego, krajobrazowego i kulturowego;
7. dbałość o zabytki oraz dziedzictwo kulturowe, kultywowanie tradycji lokalnych, sprzyjające rozwojowi turystyki i wspomagające proces budowania/wzmacniania tożsamości kulturowej;
8. kompleksowe lokalne programy rewitalizacji powinny zapewniać poprawę stanu budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej, ochronę dziedzictwa kulturowego, zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, poprawę transportu publicznego, itp.;
9. zintegrowana ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;
10. prowadzenie aktywnej polityki konserwatorskiej i promocyjnej w stosunku do zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i zabytkowych obiektów kultury, obejmującej określenie przestrzeni i obiektów poddanych ochronie lub wskazanych do ochrony, prowadzenie monitoringu zachowania zasobów; powstanie list

krajobrazów i obiektów o unikatowych wartościach przyrodniczych, historycznych, archeologicznych, szczególnie o cechach symbolu, a także upowszechnienie listy krajobrazów zagrożonych;

11. zabezpieczenie dziedzictwa przed skutkami klęsk żywiołowych;
12. edukacja obywatelska w zakresie budowania powszechnego przekonania, że polska przestrzeń pojmowana jako bogactwo naturalne i dziedzictwo kulturowe podlega zasadom zrównoważonego rozwoju, a ład przestrzenny jest dobrem publicznym.

4.1.6 Strategia Rozwoju Kraju 2020 - Aktywne społeczeństwo, Konkurencyjna gospodarka, Sprawne państwo⁶⁷

Strategia Rozwoju Kraju 2020 została uchwalona przez Radę Ministrów dnia 25 września 2012 r. Jest to główna strategia rozwojowa w średnim horyzoncie czasowym, wskazuje strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe.

Strategia wyznacza trzy obszary strategiczne, w których będą się koncentrować główne zadania:

1. Sprawne i efektywne państwo;
2. Konkurencyjna gospodarka;
3. Spójność społeczna i terytorialna.

W Strategii pojawiają się zapisy mówiące o wprowadzeniu obowiązku sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych obejmujących obszary miejskie, a w szczególności metropolitalne, tereny wrażliwe rozwojowo, związane z ochroną między innymi dziedzictwa kulturowego (Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem, Priorytet I.1.5. Zapewnienie ładu przestrzennego).

Drugim ważnym, podkreślonym przez strategię obszarem jest digitalizacja zasobów dziedzictwa narodowego oraz zapewnienie właściwego ich przechowywania (Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych, Priorytet II.5.3. Zapewnienie odpowiedniej jakości treści i usług cyfrowych; Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych, Priorytet III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych).

⁶⁷Strategia Rozwoju Kraju 2020, dokument przyjęty uchwałą Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r., Warszawa 2012 r.

Ponadto wspierany będzie rozwój infrastruktury społecznej - w tym infrastruktury kulturalnej - oraz działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, co stanowi ważny czynnik rozwoju i podnoszenia atrakcyjności gminy (Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych, Priorytet III.3.2. Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich).

4.1.7 Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” na lata 2004-2020⁶⁸

Ogólne wytyczne do konstruowania programu wojewódzkiego zawiera przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. *Narodowa Strategia Kultury na lata 2004-2013* (w 2005 r. Ministerstwo Kultury przygotowało *Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020*), będąca rządowym dokumentem tworzącym ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, a także dla wspólnoty Polski z Unią Europejską. Strategia została stworzona centralnie dla obszaru całej Polski. Określa spójne działania realizowane w regionach. Stąd celem strategicznym jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce, a celami częściowymi są m.in. zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków, wzrost efektywności zarządzania sferą kultury itd. Jednym z instrumentów za pomocą których realizowane są wspomniane cele *Strategii jest Narodowy Program Kultury Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego na lata 2004-2020*, który za cel strategiczny przyjął intensyfikację i upowszechnianie dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksową poprawę stanu zabytków nieruchomych.

Cele częściowe programu to:

- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków,
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne,
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,

⁶⁸ *Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 -202*, Warszawa 2005.

- promocja polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce i za granicą, w szczególności za pomocą narzędzi społeczeństwa informacyjnego,
- rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego,
- tworzenie warunków dla rozwoju i ochrony dziedzictwa kultury ludowej,
- zabezpieczenie zabytków przed nielegalnym wywozem za granicę.

Cele programu realizowane będą m.in. w ramach następujących priorytetów i działań:

- **Priorytet I: Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe.**

- Działanie 1.1. Wzmocnienie ośrodków dokumentacji zabytków oraz budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków.

W ramach działania zostaną zaproponowane zmiany instytucjonalne, prawne i funkcjonalne w sferze dokumentacji i ochrony zabytków oraz procesu oferowania zabytków na rynku. Rodzi to konieczność przeprowadzenia szerokich konsultacji ze środowiskami konserwatorskimi, właścicielami zabytków, a także z ewentualnymi partnerami Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego wdrażającymi zaproponowany system, a następnie wystąpienie z inicjatywami ustawodawczymi przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

- Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne.

W ramach działania realizowane będą projekty rewaloryzacji zabytków i ich adaptacji na cele społeczne. Projekty muszą posiadać znaczący wpływ ekonomiczny na rozwój regionalny, w tym szczególnie przyczyniać się do wzrostu dochodów, jak i zwiększać ilość miejsc pracy.

- **Priorytet II: Edukacja i administracja na rzecz dziedzictwa kulturowego.**

- Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego.

W ramach działania przewiduje się zrealizowanie zadań mających na celu podniesienie wykształcenie kadr zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, oraz podniesienie zainteresowania społeczeństwa problematyką ochrony zabytków, jak również powołanie zespołu naukowego zajmującego się badaniami naukowymi w sferze wpływu zachowania i rewaloryzacji dziedzictwa kulturowego na rozwój społeczno - ekonomiczny regionów, w tym szczególnie

turystyki. Ponadto planuje się promowanie zachowania dziedzictwa kulturowego wsi poprzez aktywizację społeczności wiejskich, a także ochronę i popularyzację kultury ludowej.

- Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wywozem i przewozem przez granice.

Działanie realizowane będzie poprzez wdrożenie Programu „Absent Patrymonium” - sieci informacji wirtualnej o zabytkach wywożonych i zaginionych. Program wpisuje się w cele i założenia MF EOG Oprócz wytyczonych w NPK „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” priorytetów i założonych działań, zadania wytyczone w dokumencie będą realizowane przez podprogramy m.in. Program „Polskie regiony w europejskiej przestrzeni kulturowej”, Program Operacyjny „Promesa Ministra Kultury”.

4.2 Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

4.2.1 Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2014 - 2017⁶⁹

Dla zagadnień związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na terenie województwa podkarpackiego ważnym dokumentem jest Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2014-2017 przyjęty przez Sejmik Województwa Podkarpackiego Uchwałą Nr XLII/846/14 z dn. 27.01.2014 r. Znajdujące się tam zapisy kompleksowo podejmują tematykę ochrony każdej kategorii zabytków oraz szeroko rozumianego krajobrazu kulturowego. Ustalenia tam zawarte wynikają wprost z zapisów ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami, kreślą główne kierunki i priorytety dla działań związanych z ochroną dziedzictwa.

1. Priorytet związany z ochroną i świadomym kształtowaniem krajobrazu kulturowego wyznacza następujące kierunki działań:
 - tworzenie parków kulturowych, jako forma ochrony krajobrazu kulturowego,
 - ochrona i opieka nad zabytkami w strategiach rozwoju i planach zagospodarowania przestrzennego,

⁶⁹ *Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w województwie podkarpackim na lata 2014-2017*, Uchwała nr XLII/846/14 Sejmiku Województwa podkarpackiego z dnia 27 stycznia 2014 r.

- integracja ochrony zabytków z ochroną przyrody,
- rewaloryzacja i rewitalizacja układów urbanistycznych,
- ochrona układów ruralistycznych.

Powyższe zapisy mają głównie na celu odpowiednie kształtowanie krajobrazu kulturowego poprzez zapobieganie jego degradacji, dbałość o zabytki charakterystyczne dla regionu i rewaloryzację obszarów wartościowych, jednakże przekształconych w wyniku działalności człowieka. Wśród kierunków działań wyznaczonych w priorytecie istotne jest wskazanie mówiące o włączeniu ochrony i opieki nad zabytkami w strategię i plany zagospodarowania przestrzennego, będące domeną lokalnego samorządu. Ważny jest również zapis dotyczący ochrony układów ruralistycznych, który w punktach wymienia najważniejsze zadania, m.in.: ochrona historycznie ukształtowanych układów wsi wraz z zapobieganiem rozproszonemu zabudowy i odpowiednim ukształtowaniem gabarytów nowej zabudowy mającym na celu przeciwdziałanie tworzeniu dominant architektonicznych, nawiązywanie i poszanowanie w nowych projektach architektonicznych lokalnej tradycji budownictwa.

Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, jako element rozwoju społeczno-gospodarczego województwa to kolejny priorytet uwzględniony w omawianym dokumencie. Zawarto tam wskazania odnoszące się do:

- ochrony obiektów o szczególnej wartości,
- zahamowania procesu degradacji zabytków
- dążenia do poprawy ich stanu zachowania,
- wspierania racjonalnego wykorzystania środków finansowych na ratowanie obiektów szczególnie zagrożonych,
- tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

Wskazuje się tutaj na konieczność utworzenia szerszych, buforowych stref ochronnych wokół zabytków z listy UNESCO oraz ich priorytetowego finansowania.

2. Priorytet związany z badaniem i dokumentacją dziedzictwa kulturowego oraz promocją i edukacją służącym budowaniu tożsamości określa kierunki działań mające przede wszystkim służyć szeroko rozumianemu wykorzystaniu zabytków dla potrzeb edukacyjnych i turystycznych oraz zachowaniu i kultywowaniu lokalnych tradycji. Wymienia się tu m.in. następujące działania:

- rozpoznanie i dokumentowanie zasobu zabytków,
- przetwarzanie informacji o zabytkach,

- działania szkoleniowe,
- edukację i promocję wiedzy o dziedzictwie kulturowym regionu,
- ochronę kultury ludowej,
- tworzenie tematycznych szlaków turystycznych.

4.2.2 Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego

Kierunki polityki przestrzennej zawarte w tym planie zostały powiązane z określonymi w strategii rozwoju województwa polami strategicznymi, priorytetami, celami i kierunkami działań. Wśród nich trzecie pole strategiczne to *Kultura, turystyka i ochrona środowiska*. W ramach tego pola za priorytet przyjęto *Rozwój kultury i ochronę walorów przyrodniczych i krajobrazowych regionu jako warunek podniesienia konkurencyjności produktu turystycznego*. Za jeden z trzech przyjętych w jego ramach celów strategicznych uznano wzbogacenie istniejących i kreowanie nowych produktów turystycznych opartych na dziedzictwie kulturowym i unikatowych wartościach przyrodniczo-kulturowych. Jednym ze sposobów realizacji tego celu winna być rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, wartości krajobrazowych i przyrodniczych oraz rozwój działalności kulturowej jako podstawy tworzenia produktu turystycznego.

Ważne dla ochrony dziedzictwa kulturowego są przyjęte w Planie zasady, wśród których istotne znaczenie dla ochrony i opieki nad zabytkami mają przede wszystkim:

- ochrona zasobów kultury materialnej i niematerialnej oraz utrzymanie ładu przestrzennego w obrębie dawnych układów urbanistycznych i obszarów proponowanych do ochrony krajobrazu kulturowego,
- przeznaczanie obszarów predysponowanych do ochrony przyrodniczej i krajobrazowej oraz obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowe o różnym reżimie ochronnym, oparte o dokładne rozpoznanie zasobów, waloryzację terenu i określenie odporności środowiska na antropopresję,
- tworzenie spójnego systemu ekologicznego poprzez rozwój wielko-przestrzennych obszarów ochrony środowiska naturalnego i kulturowego,
- promocja obszarów koncentracji walorów turystycznych, zespołów i obiektów zabytkowych w celu ich gospodarczego wykorzystania,
- zasada maksymalnej integracji działań na rzecz ochrony środowiska, w szczególności walorów krajobrazowych, przyrody, ochrony bioróżnorodności przyrody i krajobrazu kulturowego w sferze badawczej, społeczno-gospodarczej

i ekonomicznej oraz w wojewódzkich programach sektorowych, na obszarach transgranicznych i na obszarach stykowych z sąsiednimi województwami,

➤ ograniczanie negatywnych skutków działalności urządzeń infrastruktury technicznej, społecznej i gospodarczej oraz różnych form aktywności społecznej i gospodarczej na środowisko naturalne i kulturowe.

W Planie zawarto też Ustalenia w zakresie ochrony, kształtowania i racjonalnego wykorzystania krajobrazu kulturowego, w których określono i wymieniono m.in.: obszary szczególnej ochrony krajobrazu kulturowego, obszary rezerwatów kulturowych, obiekty zabytkowe i zespoły obiektów zabytkowych przewidziane do szczególnej ochrony i wykorzystania turystycznego (m.in. jako Pomniki Historii). Wskazano także na historyczne układy urbanistyczne przewidziane do szczególnej ochrony, obiekty i zespoły obiektów wymagające stałej ochrony konserwatorskiej, istniejące i projektowane szlaki kulturowe oraz określono zasady ochrony i zagospodarowania przestrzennego na obszarach szczególnej ochrony krajobrazu kulturowego, jak również zasady ochrony układów urbanistycznych objętych szczególną ochroną. W Planie sformułowano także podstawowe cele i zasady realizacji oraz wyznaczono ogólnie obszar „Programu ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego terenów przygranicznych w zakresie unikatowej architektury drewnianej”.

Wykonana metodą SWOT synteza uwarunkowań wśród mocnych i słabych stron województwa uwzględnia także problemy dotyczące dziedzictwa kulturowego.

Plan wskazuje także na konieczność wykonania studiów programowo-przestrzennych dla: wskazanych stref koncentracji walorów turystycznych, ochrony zabytkowej architektury drewnianej terenów pogranicza, projektowanych parków i rezerwatów kulturowych, projektowanych szlaków kulturowych, stref uzdrowiskowych. Opracowanie ww. studiów określone zostało jako zadanie władz województwa. Uznano także za konieczne sporządzenie przez inne jednostki samorządowe miejscowych planów rewaloryzacji, rewitalizacji i zagospodarowania przestrzennego wybranych zabytkowych centrów miast historycznych oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów proponowanych Pomników Historii.

W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego zawarto także wykaz działań i zadań, w ujęciu przedmiotowym i podmiotowym (między

innymi w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego), których realizacja jest niezbędna dla osiągnięcia założonych w Planie celów.

4.2.3 Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego - Podkarpackie 2010 stanowi aktualizację Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020⁷⁰

Ochrona dziedzictwa kulturowego ujęta została również w Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020. Wyznacza ona kierunki polityki regionalnej dla różnych poziomów administracji samorządowej oraz partnerów społecznych i gospodarczych.

Jak stwierdzono w części wstępnej „Nadrzędnym celem *Strategii* jest zapewnienie województwu podkarpackiemu partnerskiej i konkurencyjnej pozycji w Polsce i Europie, w oparciu o geograficzne położenie, potencjał demograficzny, tradycje przemysłowe, walory środowiskowe, historyczne i kulturowe”.

Ramy strategii wyznacza 8 głównych obszarów strategicznych, tj.:

- Gospodarka regionu,
- Infrastruktura techniczna,
- Obszary wiejskie i rolnictwo,
- Ochrona środowiska,
- Kapitał społeczny,
- Współpraca międzynarodowa,
- Ochrona zdrowia,
- Zabezpieczenie społeczne.

W części I *Strategii* w rozdziale zatytułowanym „Diagnoza sektorowo-przestrzenna kształtowania się procesu rozwoju regionu” w podrozdziale dotyczącym Turystyki i rekreacji wskazano na znaczenie dziedzictwa kulturowego w rozwoju tej dziedziny gospodarki: „Województwo dysponuje krajobrazem kulturowym o wybitnych wartościach estetycznych, skupionym na niewielkiej, stosunkowo dobrze skomunikowanej wewnętrznie przestrzeni (...) Wyróżniającym województwo potencjałem jest wielowątkowe dziedzictwo kulturowe, wpisane w konteksty religijne i zachowane, częstokroć, w unikalnej formie (np. architektura drewniana) oraz zasoby

⁷⁰ *Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego - Podkarpackie 2010 stanowi aktualizację Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020*, Uchwała nr XXXVII/697/13 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 26 sierpnia 2013 r.

współczesnej kultury regionu: twórcy, środowiska artystyczne i intelektualne, imprezy, instytucje, organizacje pozarządowe, etc.” W tej samej części *Strategii* w podrozdziale dotyczącym *Kapitału społecznego* dokonano oceny i analizy istniejących instytucji i placówek kulturalnych (w tym muzeów), ważnych cyklicznych wydarzeń artystycznych i kulturalnych odbywających się na terenie województwa.

Część II Strategii: „Cele strategiczne, priorytety, kierunki działań i przedsięwzięcia”, działania odnoszące się w znacznym stopniu do problematyki ochrony i opieki nad zabytkami znalazły się m.in.:

W rozdziale dotyczącym Gospodarki regionu:

- Priorytet 3: Działania na rzecz podniesienia atrakcyjności regionu dla rozwoju inwestycji
- W Kierunku działania 2: *Tworzenie korzystnego klimatu dla inwestorów* , gdzie wskazano, że „...rolą samorządu województwa jest optymalne wykorzystanie położenia geograficznego, środowiska naturalnego, walorów kulturowych regionu, kapitału ludzkiego itp. dla stworzenia konkurencyjnej oferty w celu przyciągnięcia inwestora...”
- Priorytet 4: Turystyka jako czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego województwa
- W Kierunku działania 1: *Podniesienie konkurencyjności produktu turystycznego, gdzie stwierdzono, że „Niezbędna jest modernizacja szlaków turystycznych, dalsza rewaloryzacja zabytkowych, a często unikatowych, obiektów sakralnych i świeckich (w tym obiektów architektury pałacowo-zamkowej oraz budownictwa drewnianego)”*,
- W Kierunku działania 3: *Współpraca i współdziałanie podmiotów i instytucji związanych z turystyką, w tym rozwijanie partnerstwa publiczno-prywatnego oraz służącego pozyskiwaniu środków z funduszy europejskich i innych zewnętrznych źródeł wspierających bezpośrednio lub pośrednio rozwój turystyki* wskazano, że „Należy przyjąć ustalenie, że wojewódzkie programy obejmujące rozwój transportu, budowę zbiorników wodnych, rewaloryzacje zabytków i ochronę dziedzictwa kulturowego oraz przyrodniczego, rozwój terenów wiejskich i inne związane z podróżami i usługami świadczonymi odwiedzającym, będą opiniowane przez specjalistów z zakresu turystyki. Podstawą sukcesu w realizacji przedsięwzięć rozwijających turystykę będzie montaż środków finansowych współdziałających podmiotów oraz sięganie po fundusze zewnętrzne, zwłaszcza z Unii Europejskiej.

W oparciu o przepisy prawne regulujące partnerstwo publiczno-prywatne przygotowywane będą projekty turystyczne, których efektem będą nowe miejsca pracy lub zwiększenie dochodów ludności regionu”.

W rozdziale dotyczącym Obszarów wiejskich i rolnictwa:

- Priorytet 2: Odnowa wsi oraz modernizacja przestrzeni wiejskiej
- w Kierunku działania 2: *Zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego* wskazano, że: „W ramach tego kierunku wspierane będą przedsięwzięcia służące właściwemu gospodarowaniu naturalnym dziedzictwem wsi. Powinny one być ukierunkowane na zachowanie walorów krajobrazu geograficznego i kulturowego, przejawiające się wykorzystaniem walorów przyrodniczych i krajobrazowych na potrzeby plenerów artystycznych, prowadzenie konkursów na innowacyjne formy zagospodarowania określonych terenów, tworzenie punktów kultywowania tradycji wiejskich w postaci skansenów, izb tradycji itp. Wspierane przedsięwzięcia powinny skupiać się również na upowszechnianiu regionalnego dziedzictwa kulturowego wsi poprzez kultywowanie tradycyjnych wartości, muzyki charakterystycznej dla danego regionu, tradycyjnych strojów, zawodów i potraw, eksponowania charakterystycznej architektury, miejsc historycznych i kulturowych. Niezmiernie ważnym zagadnieniem jest wspomaganie przedsięwzięć z zakresu projektów architektonicznych, nawiązujących do charakteru budownictwa regionalnego”.

W rozdziale dotyczącym Ochrony Środowiska uznano, że celem strategicznym w tej dziedzinie jest poprawa jakości środowiska oraz zachowanie i ochrona zasobów przyrodniczych i wartości krajobrazowych:

- Priorytet 4: Zachowanie oraz ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej. Zwrócono uwagę, że „Warunki przyrodnicze dają możliwość rozwoju rolnictwa (szczególnie ekologicznego), leśnictwa, turystyki (w tym agroturystyki), a także lecznictwa uzdrowiskowego. Stan środowiska przyrodniczego ma ogromne znaczenie dla turystyki, a dodatkowym, sprzyjającym rozwojowi tej dziedziny elementem jest zachowanie autentycznych zasobów kulturowych”.

W rozdziale zatytułowanym Kapitał społeczny:

- Priorytet 3: Rozwój kultury. Uznano, że: „Główną ideą polityki kulturalnej na lata 2007-2020 na poziomie regionu jest dążenie do uzyskania odczuwalnej społecznie poprawy w zaspokajaniu potrzeb kulturalnych, a jej kluczowe cele to:
 - przeciwdziałanie nadmiernym, społecznie nieakceptowanym dysproporcjom w poziomie rozwoju i warunków uczestnictwa kulturalnego ludności w województwie (zwłaszcza między stolicą regionu a jej otoczeniem),
 - pielęgnowanie (ochrona) tożsamości kulturowej regionu, w tym tożsamości narodowych i etnicznych, wzmocnienie procesów integracyjnych w społeczności regionalnej,
 - poprawa jakości środowiska kulturowego Podkarpacia.”
- w Kierunku działania 2: *Kształtowanie kulturowej tożsamości regionalnej* zawarto bardzo istotne z punktu widzenia ochrony i opieki nad zabytkami wskazania i cele. „Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej zapewnia ochronę dziedzictwa kulturowego i dostępu do wartości kulturowych, przy kierowaniu się zasadą równoważonego rozwoju społeczeństwa. Wymaga to: - ugruntowania zasady zrównoważonego rozwoju jako podstawy trwałej polityki społecznej, kulturalnej i przestrzennej Podkarpacia, - zachowania dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń, a także rewaloryzacji i rewitalizacji kulturowo zdegradowanego środowiska. Wychodząc z tych założeń, jako jeden z głównych celów rozwoju kultury województwa podkarpackiego przyjęto kształtowanie jego kulturowej tożsamości. Oznacza to budowanie - wokół istniejącego tutaj dziedzictwa kulturowego i tradycji - podkarpackiej świadomości regionalnej. Dokonywać się ono powinno poprzez zachowanie i odbudowę dziedzictwa kulturowego, wspieranie twórczości artystycznej oraz ochronę krajobrazu kulturowo-przyrodniczego wsi i miast”.

Uznano też, że: „Wzmacnianiu regionalnych więzi kulturowo-społecznych mieszkańców województwa podkarpackiego będą służyć m.in.:

- „propagowanie wiedzy o regionie i „małych ojczyznach” - zwłaszcza wśród młodzieży szkolnej (organizacja wycieczek turystyczno-krajoznawczych, wyznaczanie „szlaków kulturowo - historycznych”),
- promocja korzyści ze współpracy kulturalnej społeczności i władz w ramach regionu,
- ochrona dóbr kultury materialnej (w szczególności zabytków nieruchomych, tak architektury miejskiej jak i wiejskiej, oraz zabytków ruchomych - wytworów sztuki czy rzemiosła),

- zachowanie innych wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego przy uwzględnieniu potrzeb przyszłych pokoleń,
- wspieranie twórczości artystycznej o znaczeniu ogólnonarodowym, regionalnym i lokalnym, której źródła tkwią w dziedzictwie regionu,
- w Kierunku działania 3: *Poprawa jakości środowiska kulturowego* „Dobry stan szeroko rozumianego środowiska kulturowego oznacza zapewnienie przyszłym pokoleniom życie w otoczeniu dóbr o wysokich standardach oraz zachowanie i pomnażanie dziedzictwa kulturowego. Zrównoważony rozwój Podkarpacia musi stawiać za nadrzędny cel zachowanie wartości środowiska kulturowego oraz poprawę jego jakości”.

W rozdziale dotyczącym Współpracy międzynarodowej za cel strategiczny uznano wspieranie rozwoju gospodarczego regionu, wykorzystanie potencjału turystycznego i dziedzictwa kulturowego oraz ochronę wartości przyrodniczo - krajobrazowych:

- Priorytet 2: Współpraca na rzecz rozwoju turystyki, ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego. Stwierdzono, że: „Współpraca międzynarodowa zorientowana na wzajemne poznawanie się, rozwijanie więzi społecznych i gospodarczych, to istotny czynnik rozwoju podróży między krajami (...) W rozwoju turystyki w regionie szczególną rolę powinno odgrywać dziedzictwo i życie kulturalne regionu, gdyż kultura w istotnym stopniu inspirowa rozwój turystyki, zaś ruch turystyczny wspiera i promuje dobra kultury. Należy podkreślić, iż dziedzictwo kulturowe Podkarpacia, oparte na wielonarodowej, wielokulturowej i wielowyznaniowej historii regionu, stanowi składową kultury europejskiej, godną różnorodnych działań promocyjnych, a także rozwoju wymiany kulturalnej. Korzystając z doświadczeń krajów o rozwiniętej gospodarce turystycznej oraz ze wsparcia europejskich i innych funduszy celowych, podejmować należy działania służące ochronie, jak i ekspozycji turystycznej dóbr kultury, tworzeniu nowych produktów turystycznych oraz podnoszeniu poziomu obsługi międzynarodowego ruchu turystycznego.
- w Kierunku działania 1: Współpraca w zakresie informacji i promocji turystyczno-kulturalnej przyjęto, że: „Współpraca międzynarodowa województwa powinna obejmować działania w zakresie upowszechniania informacji turystycznej

i kulturalnej, realizowane na poziomie międzynarodowym, międzyregionalnym i transgranicznym”.

- w Kierunku działania 2: Podejmowanie działań w zakresie ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego wskazano, że „Nieodzowne jest również podejmowanie działań na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez:
 - inicjowanie i wspieranie wspólnych projektów badawczych, edukacyjnych i edytorskich prezentujących i upowszechniających dziedzictwo kulturowe, w tym pogranicza polsko - słowackiego,
 - ukraińskiego (programy edukacyjne, trasy turystyczne, imprezy folklorystyczne, festyny archeologiczne itp.),
 - zagospodarowanie, popularyzację i promocje obiektów zabytkowych oraz ich wykorzystanie jako miejsc szczególnie atrakcyjnych turystycznie,
 - realizację programu ochrony unikatowej drewnianej architektury sakralnej: rzymskokatolickiej, greckokatolickiej i prawosławnej jako obiektów będących dla regionu i pogranicza polsko-słowacko-ukraińskiego wyznacznikiem tożsamości kulturowej, specyficznym przykładem wielowiekowej linii rozwojowej tradycyjnych świątyń drewnianych, obiektów dokumentujących lokalną tożsamość religijno-kulturową,
 - przygotowanie programu ochrony zabytkowych cmentarzy, ze szczególnym uwzględnieniem cmentarzy wojskowych z okresu I wojny światowej oraz kirkutów jako ważnych elementów dziedzictwa kulturowego- wspieranie folkloru oraz zanikających zawodów,
 - publikowanie materiałów dokumentujących i popularyzujących dziedzictwo i krajobraz kulturowy.”
- w Kierunku działania 3: Podejmowanie działań na rzecz rozwoju turystyki wskazano m.in. na potrzebę - tworzenia transgranicznej infrastruktury turystycznej, a zwłaszcza szlaków turystycznych uwzględniających wspólne dziedzictwo kulturowe, przyrodnicze, historyczne, a także przemysłowe.

4.2.4 Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020⁷¹

Zakres Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 jest odpowiedzią na wyzwania rozwojowe, określone dla regionu w głównych dokumentach strategicznych i uwzględnia te obszary interwencji, których realizacja przyniesie największe efekty.

Program formułuje ramy interwencji dla prowadzenia działań wpisujących się w trzy priorytety określone w głównym dokumencie kierunkowym dla polityki spójności, jakim jest Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu Europa 2020. Jednym spośród trzech priorytetów Strategii Europa 2020 jest rozwój inteligentny wskazujący na potrzebę rozwoju gospodarki opartej na wiedzy i innowacji, stanowiący warunek zapewniający inteligentny wzrost gospodarczy. Kolejnym priorytetem Strategii Europa 2020 jest rozwój zrównoważony rozumiany jako wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku, niskoemisyjnej i konkurencyjnej. Jako trzeci priorytet Strategia Europa 2020 wskazuje rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu, czyli wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną. Efektem realizacji Strategii Europa 2020 ma być gospodarka bazująca na wiedzy, niskoemisyjna, promująca przyjazne środowisku technologie, oszczędnie gospodarująca zasobami, kreująca nowe „zielone” miejsca pracy, a zarazem zachowująca dbałość o spójność społeczną.

Przeprowadzona analiza problemów, potrzeb i potencjałów obszarów/sektorów objętych Programem wskazuje na następujące wyzwania:

- ✓ w obszarze gospodarki - wzmocnienie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu oraz rozwój przedsiębiorczości w województwie podkarpackim,
- ✓ w obszarze usług publicznych - upowszechnienie technologii informacyjno - komunikacyjnych w województwie podkarpackim,
- ✓ w obszarze transportu - poprawa dostępności do autostrady i dróg ekspresowych, a także zwiększenie wewnątrz-regionalnej dostępności do ośrodków życia społeczno-gospodarczego, w tym m.in. regionalnych biegunów wzrostu /stref

⁷¹Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, Uchwała nr XXXVIII/629/15 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 3 marca 2015 r.

aktywności gospodarczej zlokalizowanych w bezpośrednim sąsiedztwie węzłów sieci TEN-T/ węzłów przeładunkowych poza siecią TEN-T,

- ✓ w obszarze edukacji - wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów oraz modernizacja i dostosowanie procesów kształcenia do potrzeb regionalnego rynku pracy,
- ✓ w obszarze czystej energii - poprawa efektywności energetycznej, w tym zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii,
- ✓ w obszarze ochrony środowiska i zapobiegania zagrożeniom - poprawa stanu środowiska i zachowanie różnorodności biologicznej, przy równoczesnym zwiększeniu skuteczności w reagowaniu na klęski żywiołowe,
- ✓ w obszarze kultury i dziedzictwa kulturowego - zachowanie dla przyszłych pokoleń zasobów dziedzictwa kulturowego,
- ✓ w obszarze systemu osadniczego województwa podkarpackiego - wzmocnienie pozycji Rzeszowa oraz pozostałych biegunów wzrostu województwa podkarpackiego w przestrzeni regionalnej i krajowej, dynamizujące procesy rozwojowe w obrębie województwa,
- ✓ w obszarze rynku pracy: wzrost liczby osób lepiej przygotowanych do wejścia i utrzymania się na rynku pracy:
 - wzrost liczby nowo utworzonych firm,
 - zwiększenie trwałości nowo powstałych miejsc pracy,
 - wzrost liczby miejsc w żłobkach i innych formach opieki nad dziećmi do lat 3,
 - wzrost liczby osób powracających na rynek pracy,
 - wzrost liczby pracowników firm podnoszących swoje kompetencje,
 - zwiększenie/wydłużenie okresu aktywności zawodowej, w tym dostępności do programów,
 - profilaktycznych mieszkańców województwa i zmniejszenie umieralności na nowotwory, zmniejszenie kosztów leczenia późno wykrytych nowotworów, zmniejszenie kosztów społecznych,
- ✓ w obszarze integracji społecznej:
 - integracja, reintegracja i włączenie w nurt życia społecznego i zawodowego - adresowana do środowisk i rodzin jako trwały proces. Przerwanie/odwrócenie procesu uzależnienia od pomocy społecznej,

- poprawa dostępu do usług społecznych (w tym mieszkalnictwa wspomaganego) i zdrowotnych (w szczególności dla osób starszych) w regionie, w tym zmniejszenie obciążenia instytucji pomocy społecznej.

Cele i zakres wsparcia RPO WP 2014-2020 są odpowiedzią na wyzwania rozwojowe nakreślone w Umowie Partnerstwa. Podstawą wyboru celów tematycznych realizowanych w ramach RPO WP 2014-2020, uwzględniającą zarówno wnioski z diagnozy sytuacji społeczno - gospodarczej województwa podkarpackiego, jak również szerokie uwarunkowania europejskie i krajowe, są przede wszystkim zapisy Strategii rozwoju województwa - Podkarpackie 2020, w której określone zostały obszary koncentracji potencjałów i barier rozwojowych regionu na tle strategicznych kierunków rozwoju. Dlatego też celem głównym RPO WP 2014-2020 jest wzmocnienie i efektywne wykorzystanie gospodarczych i społecznych potencjałów regionu dla zrównoważonego i inteligentnego rozwoju województwa.

Oś priorytetowa IV - Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturalnego

Cele szczegółowe osi priorytetowej:

1. zwiększona odporność na zagrożenia wynikające ze zmian klimatu występujące na terenie województwa podkarpackiego
2. zwiększony udział odpadów zebranych selektywnie w województwie podkarpackim,
3. zwiększony odsetek ludności korzystającej z systemu oczyszczania ścieków
4. podniesiona atrakcyjność kulturalna regionu i zwiększona dostępność dóbr kultury
5. wzmocnione mechanizmy ochrony różnorodności biologicznej w regionie.

Działanie 4.4 Kultura

Celem szczegółowym działania jest podniesienie atrakcyjności kulturalnej regionu i dostępność dóbr kultury. Rezultatem natomiast:

- wzrost liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne [odwiedziny/rok].
- Liczba osób korzystających z obiektów zasobów kultury objętych wsparciem [osoby/rok].

Typy projektów:

- Prace konserwatorskie, prace restauratorskie i roboty budowlane i/lub zakup wyposażenia służące zachowaniu zabytków nieruchomych wraz z otoczeniem, w celu udostępnienia ich jako atrakcje kulturalne regionu.
- Prace konserwatorskie, prace restauratorskie i/lub zakup wyposażenia w zakresie zabytkowych muzealiów, starodruków, zabytkowych archiwaliów, księgozbiorów oraz innych zabytków ruchomych, w celu ich udostępnienia jako atrakcje kulturalne regionu i zabezpieczenia przed zagrożeniami.
- Budowa, rozbudowa, przebudowa i/lub zakup wyposażenia w zakresie infrastruktury służącej udostępnianiu zabytków, znajdującej się wyłącznie w bezpośrednim ich otoczeniu (tylko jako element większego projektu).
- Rozbudowa, przebudowa i/lub zakup wyposażenia w zakresie infrastruktury instytucji kultury w tym teatrów, bibliotek, ognisk artystycznych, muzeów, domów kultury, galerii sztuki, wraz z bezpośrednim otoczeniem powiązaniem z funkcjonowaniem tych obiektów.
- Budowa, rozbudowa, przebudowa i/lub zakup wyposażenia w celu monitoringu i zabezpieczenia zabytków nieruchomych oraz instytucji kultury wraz z otoczeniem na wypadek zagrożeń (tylko jako element większego projektu).
- Budowa, rozbudowa, przebudowa i/lub zakup wyposażenia w celu udostępniania zabytków oraz instytucji kultury dla osób niepełnosprawnych (tylko jako element większego projektu).

Typy beneficjenta:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- podmioty, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- instytucje kultury,
- organizacje pozarządowe,
- kościoły i związki wyznaniowe,
- porozumienia podmiotów wyżej wymienionych, reprezentowane przez lidera.

Celem nadrzędnym osi priorytetowej IV jest ochrona środowiska, zachowanie różnorodności biologicznej oraz wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla zwiększenia atrakcyjności regionu. Działania w ramach osi priorytetowej IV będą koncentrować się na rozwoju infrastruktury w zakresie gospodarki odpadami i wodno-ściekowej, ochronie różnorodności biologicznej i dziedzictwa kulturowego, rozwoju

instytucji kultury, zwiększeniu możliwości zapobiegania zagrożeniom naturalnym oraz wzmocnieniu odporności na zagrożenia związane z negatywnymi efektami zmian klimatu.

4.2.5 Program Rozwoju Kultury w Województwie podkarpackim na lata 2010-2020⁷²

Program zawiera zarówno syntetyczną charakterystykę zasobu dziedzictwa kulturowego (zabytków nieruchomych), prezentację działających na terenie województwa muzeów i zgromadzonych w nich zbiorów, z krótkim omówieniem placówek muzealnych, dla których Województwo Podkarpackie jest organizatorem, jak również wyznaczone cele strategiczne, wśród których Ochrona dziedzictwa kulturowego zajmuje ważne miejsce. Wyszczególnione też zostały konkretne działania, które są zbieżne z działaniami Programu opieki. Są to:

1. Rozpoznanie i dokumentowanie dziedzictwa kulturowego w celu zgromadzenia informacji na temat cennych pozostałości po wielowiekowej i wielokulturowej historii.
2. Inwentaryzacja i ewidencja zabytków kultury materialnej i niematerialnej regionu.
3. Prowadzenie prac badawczo - naukowych związanych z dziedzictwem kulturowym województwa.
4. Popularyzacja wyników badań i wykorzystanie ich w zarządzaniu dziedzictwem kulturowym oraz w dziedzinach pokrewnych.
5. Rewaloryzacja materialnego dziedzictwa kulturowego województwa, ze szczególnym uwzględnieniem zabytków ruchomych i nieruchomych wraz z ich zabytkowym otoczeniem, wyposażenia, wystroju i kolekcji oraz układów urbanistycznych, ruralistycznych i zabytkowych zespołów budowlanych i parkowych.
6. Podejmowanie działań na rzecz fizycznej ochrony zabytków przed zagrożeniami.
7. Upowszechnianie wiedzy o znaczeniu i wartości dziedzictwa kulturowego poprzez inicjowanie i realizację programów edukacyjnych, szkoleniowych i promocyjnych.

⁷²Program Rozwoju Kultury w Województwie podkarpackim na lata 2010-2020, Uchwała nr XLVI/876/10 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 26 kwietnia 2010 r.

8. Budzenie wrażliwości społecznej i kształtowanie postaw odpowiedzialności za dziedzictwo kulturowe województwa i jego przekazanie następnym pokoleniom w niezmienionej formie.
9. Ochrona tożsamości kulturowej mieszkańców województwa, poprzez położenie nacisku na tolerancję i pozyskiwanie wiedzy na temat różnorodności narodowo - etniczno - religijnej charakterystycznej dla terenów obecnego województwa podkarpackiego.
10. Aktywizacja społeczności lokalnych, organizacji pozarządowych i jednostek samorządu terytorialnego w zakresie przejmowania zabytków i adaptacji ich na cele kulturalne umożliwiające poszanowanie ich pierwotnego charakteru.
11. Inicjowanie i realizacja projektów dotyczących pozamaterialnej sfery dziedzictwa kulturowego, ze szczególnym uwzględnieniem działań zmierzających do integracji społeczności regionalnej województwa wokół kultywowania tradycji i popularyzowania odmienności kulturowej województwa.
12. Tworzenie parków kulturowych dla ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla lokalnej tradycji budowlanej i osadniczej.
13. Udostępnianie dziedzictwa kulturowego województwa poprzez realizację projektów mających na celu powstanie infrastruktury umożliwiającej jego prezentację i promocję, w tym tworzenie szlaków tematycznych obejmujących najcenniejsze i najważniejsze miejsca z punktu widzenia wartości historyczno-kulturowej.

W innych celach strategicznych wskazano też szereg działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, w tym m.in. rozwój muzeów, digitalizacja zbiorów, szereg działań promocyjnych, edukacyjnych i dokumentacyjnych odnoszących się nie tylko do szeroko pojętej kultury, lecz również ściśle w odniesieniu do dziedzictwa kulturowego, a także rozwój turystyki w oparciu o obiekty zabytkowe.

4.2.6 Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2014-2017⁷³

Założenia programowe zostały zaktualizowane w oparciu o dokonane analizy w zakresie: aktualnych tendencji dotyczących ochrony dziedzictwa, oceny zmian w stanie zachowania zabytków w stosunku do stanu sprzed czterech lat oraz kierunków rozwoju polityki regionalnej województwa podkarpackiego. Większą uwagę zwrócono na obiekty najcenniejsze oraz potrzebę wzmocnienia ich ochrony i właściwego zarządzania, co ma szczególne znaczenie w kontekście dokonanego ostatnio wpisu na Listę UNESCO czterech obiektów z terenu województwa podkarpackiego. Więcej uwagi poświęcono też działaniom skierowanym na wzmocnienie tożsamości regionalnej oraz zachowanie dziedzictwa świadczącego o historycznej wielokulturowości regionu.

- Priorytet I - Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

Zawiera 3 kierunki działań oraz szereg działań, które odnoszą się do celów nr 1, 2 i określonych w Ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Art. 87. ust.2) i generalnie służyć mają: dbałości o krajobraz kulturowy regionu, o zachowanie jego charakterystycznych elementów zabytkowych i przyrodniczych oraz dążeniom do rewaloryzacji przekształconych cennych elementów dziedzictwa, a także włączenia dziedzictwa kulturowego w obszar interwencji i wsparcia samorządów lokalnych. Cele takie mogą zostać spełnione poprzez realizację działań ujętych w kierunkach działań odnoszących się do: rewaloryzacji założeń urbanistycznych i ruralistycznych, zachowania tożsamości regionalnej i lokalnej oraz historycznej wielokulturowości regionu, tworzenie parków kulturowych.

- Priorytet II - Ochrona i zarządzanie dziedzictwem kulturowym

Jako czynniki rozwoju społeczno-gospodarczego województwa zawiera 6 kierunków działań oraz działania odpowiadające celom nr 3 do 7 wymienionych w Ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Art. 87. ust.2). Wskazane do realizacji działania i zadania przyczynić się mają przede wszystkim do: ochrony obiektów o szczególnej wartości, zahamowania procesu degradacji zabytków i dążenia do poprawy ich stanu zachowania, wspierania racjonalnego wykorzystania

⁷³Strategia Rozwoju Miasta Jarosławia na lata 2016-2020, Uchwała Nr 221/XXII/2016 z dnia 22 lutego 2016 roku

środków finansowych na ratowanie obiektów szczególnie zagrożonych, tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

- Priorytet III - Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego oraz promocja i edukacja służące budowaniu tożsamości

Zawiera 3 kierunki działań oraz zadania, które zgodne są z celami nr 4 do 7 określonymi w Ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Art. 87. ust.2). Uwzględnione w tym priorytecie kierunki działań.

4.2.7 Strategia Rozwoju Miasta Jarosławia 2016 - 2020⁷⁴

Strategia Rozwoju Miasta Jarosławia na lata 2016-2020 została przyjęta Uchwałą Nr 221/XXII/2016 z dnia 22 lutego 2016 roku.

Określa ona cele rozwojowe miasta, uwzględniając przy tym różnorakie uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne.

W dokumencie zostały sformułowane długookresowe cele związane z funkcjonowaniem i rozwojem miasta Jarosław. Część zapisów odnosi się do dziedzictwa kulturowego regionu, jego ochrony, popularyzacji i uatrakcyjnieniu pod kątem turystycznym, w tym:

- **obszar strategiczny 1: Turystyka i Dziedzictwo Kulturowe**
 - priorytet: wysoka jakość i szeroka oferta usług turystycznych

Cel 1: *Wysoka jakość usług turystycznych bazujących na zachowaniu i pielęgnacji dziedzictwa kulturowego*

1. rewitalizację obszaru Starego Miasta (przede wszystkim Rynek)
2. stworzenie nowych lub modernizacja obecnie istniejących obiektów obsługi ruchu turystycznego
3. rozwój infrastruktury dla imprez masowych
4. organizacja nowych szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, wodnych), które działałyby samodzielnie lub w ujęciu krajowym
5. wspieranie podnoszenia standardu usług turystycznych
6. rozwój infrastruktury około turystycznej
7. stworzenie infrastruktury dla rozwoju tradycji jarmarcznych i szlaków targowych
8. budowa systemu turystycznych tras rowerowych i szlaków pieszych
9. rewitalizacja zabytków Miasta

⁷⁴*Strategia Rozwoju Miasta Jarosławia na lata 2016-2020*, Uchwała Nr 221/XXII/2016 z dnia 22 lutego 2016 roku.

10. wspieranie środowisk twórczych i dokonań lokalnych twórców

Cel 2: Profesjonalna promocja Miasta, jako ośrodka turystycznego w skali ogólnopolskiej oraz wzmocnienie jego roli jako silnego centrum kulturalnego regionu

1. opracowanie i wdrożenie systemu identyfikacji Miasta
2. przygotowanie kampanii promocyjnej walorów i atrakcji turystycznych i kulturowych Miasta
3. oznakowanie ulic i rynku, podświetlenie i wyeksponowanie starych, zabytkowych budowli
4. tworzenie kiosków turystycznych oraz punktów informacji turystycznej
5. promocja nowych szlaków turystycznych - pieszych i rowerowych
6. promocja szlaku kupieckiego jako elementu międzynarodowego szlaku VIA REGIA
7. rozwój elektronicznych kanałów informacji turystycznej
8. promocja imprez kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych jako atrakcji turystycznych
9. udział w targach turystycznych i promocyjnych oraz współpraca z touroperatorami, biurami podróży i mediami
10. tworzenie i promocja produktów turystycznych

- **obszar strategiczny 2: Społeczeństwo i Infrastruktura Społeczna**

- priorytet: zaangażowana społeczność lokalna o wysokiej jakości życia w sferze usług społecznych

Cel 1: wysoki standard usług publicznych

1. umocnienie roli Miasta jako silnego ośrodka edukacji i kultury w regionie
2. dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku
3. wdrożenie nowatorskich metod nauczania
4. upowszechnianie nauki języków obcych wśród uczniów
5. zwiększenie szans edukacyjnych
6. wspieranie działalności instytucji kultury, dalsza modernizacja obiektów i podnoszenie atrakcyjności oferty tych instytucji

- **obszar strategiczny 3: Środowisko, Przestrzeń i Estetyka Miasta**

- priorytet: atrakcyjne środowisko przyrodnicze Miasta oraz przyjazna przestrzeń miejska

Cel 1: Wysoki poziom estetyki, ład u przestrzennego i efektywne wykorzystanie przestrzeni

1. zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznych poprzez ich rewitalizację, modernizację i renowację
2. rewitalizacja obiektów zabytkowych i przestrzeni, w tym Starego Miasta
3. prowadzenie zrównoważonej gospodarki przestrzennej w oparciu o plany miejscowe
4. ochrona unikalnego i zabytkowego charakteru przestrzeni Miasta
5. poprawa poziomu estetyki przestrzeni
6. nadanie nowych funkcji obiektom i terenom przemysłowym

Cel 2: *Wysoka jakość środowiska przyrodniczego i kulturowego w Mieście*

1. rewitalizacja miejskich terenów zielonych, w szczególności parków
2. rewitalizacja i renowacja obiektów zabytkowych i historycznych przestrzeni miejskich
3. zatrzymanie degradacji terenów objętych ochroną konserwatorską

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

5.1.1 Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego Miasta Jarosław

Kwestie dotyczące ochrony zabytków zostały poruszone w:

- Uchwała Nr 491/XLV/08 Rady Miasta Jarosławia z dnia 19 grudnia 2008 r. w sprawie Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego terenu położonego pomiędzy ulicami Grunwaldzką, Sikorskiego, Słowackiego i Piekarską

W Rozdziale 1 § 8. „nakaz użytkowania budynków nr 1 przy ul. Słowackiego nr 31 i 1 przy ul. Grunwaldzkiej, ujętych wpisem do rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków (wskazanych na rysunku planu) w sposób zgodny z przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a w szczególności zapewnienia programu i sposobu ich użytkowania, uwzględniającego utrzymanie historycznego układu i wystroju pomieszczeń oraz elewacji wraz ze stolarką”

W Rozdziale 2 § 9. „nakaz użytkowania budynku nr 19 przy ul. Słowackiego, zlokalizowanego na terenie oznaczonym symbolem 7U, ujętego w rejestrze zabytków i wskazanego na rysunku planu w sposób zgodny z przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a w szczególności zapewnienia programu i sposobu ich użytkowania uwzględniającego utrzymanie historycznego układu i wystroju pomieszczeń oraz elewacji wraz ze stolarką”

oraz „nakaz uwzględnienia przy dokonywaniu przebudowy zabytkowego charakteru obiektów na terenach przyległych”

W Rozdziale 2 § 11. „nakaz użytkowania budynku nr 7 przy ul. Grunwaldzkiej i zlokalizowanego na terenie oznaczonym symbolem 23UA, ujętego wpisem do rejestru zabytków, w sposób zgodny z przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a w szczególności zapewnienia programu i sposobu ich użytkowania uwzględniającego utrzymanie historycznego układu i wystroju pomieszczeń oraz elewacji wraz ze stolarką),

- Uchwała Nr 540/XLV/08 Rady Miasta Jarosławia z dnia 23 marca 2009 r. w sprawie Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Nr 1/07 obszaru „Morawska Północ”

W Rozdziale I § 7. „Ustala się ochronę konserwatorską pozostałości twierdzy pierścieniowej Jarosław - fort artyleryjski jednowałowy z około 1890 r., wpisany do gminnej ewidencji zabytków. W obszarze, zgodnie z rysunkiem planu, objętym ochroną obowiązuje: utrzymanie historycznego kształtu przestrzennego obszaru, zachowanie rzeźby (wysokości kształtu, nachylenia zboczy)”

- Uchwała Nr 821/LXVIII/10 Rady Miasta Jarosławia z dnia 26 kwietnia 2010 r. w sprawie Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego obszaru „Za Parkiem”

W Rozdziale 2 § 8. „Ustala się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: na obszarze objętym planem obejmuje się ochroną konserwatorską 2 stanowiska archeologiczne, oznaczone na rysunku planu; w obrębie stanowisk archeologicznych zakazuje się nowych nasadzeń wieloletnią roślinnością o rozwiniętych systemach korzeniowych (drzewa, krzewy); na obszarze objętym planem obejmuje się ochroną konserwatorską 9 obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków, oznaczonych na rysunku planu; zakazuje się rozbudowy budynków i budowli wpisanych do gminnej ewidencji zabytków; w obrębie obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków, zakazuje się umieszczania tablic reklamowych i billboardów. Dopuszcza się umieszczanie szyldów metalowych i drewnianych, zachowujących naturalny kolor materiału, z jakich są wykonane i zharmonizowanych z architekturą danego obiektu; dopuszcza się remonty i inne prace budowlane nie zmieniające gabarytów budynków wpisanych do gminnej ewidencji zabytków, położonych przed wyznaczonymi w rysunku planu nieprzekraczalnymi liniami zabudowy”

- Uchwała Nr 639/LVII/2013 Rady Miasta Jarosławia z dnia 28 października 2013 r. w sprawie Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Nr 1/12 obszaru w rejonie ul. Zamkowa, Podzamcze i Zwierzyniecka w Jarosławiu

W Rozdziale 1 § 4. ust. 3 „Ochrona wpisanego do rejestru zabytków decyzją nr A-432 z dnia 29.09.2010 r. - **Dawnego zespołu budynków gazowni miejskiej**

w Jarosławiu (składającego się z budynku administracyjnego, hali produkcyjnej, magazynu oraz kuźni) - w granicach murów obwodowych ww. obiektów usytuowanych na działce nr 2692; dla obiektów o których mowa w pkt 1 ustala się: nakaz: - zachowania ukształtowania brył i dekoracji architektonicznych elewacji budynków charakterystycznych dla architektury z przełomu XIX/XX wieku, - prowadzenia wszelkich prac na obiektach z poszanowaniem dla substancji zabytkowej poprzez stosowanie materiałów identycznych z zastosowanymi pierwotnie, zakaz rozbiórki obiektów”

- Uchwała Nr 262/XXVIII/2012 Rady Miasta Jarosławia z dnia 26 marca 2012 r. w prawie Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Nr 2/09 obszaru „Zespołu Klasztornego OO. Dominikanów” w Jarosławiu

W § 8. „1. wskazuje się obiekty wpisane do rejestru zabytków województwa podkarpackiego (tabela nr 1);

2. dla obiektów położonych w granicach obszaru zabytkowego wpisanego do rejestru zabytków, ustala się ochronę konserwatorską polegającą na:

a) zakazie rozbudowy i nadbudowy, zmianie bryły, formy architektonicznej obiektów, kształtów i kątów nachylenia połaci dachowych, podziałów osiowych i detali architektonicznych,

b) zakazie stosowania w elewacjach budynków materiałów z tworzyw sztucznych łącznie ze stolarką okienną i drzwiową,

c) stosowaniu na elewacjach tynków i malatur zgodnych z historyczną kolorystyką, z dopuszczeniem elewacji z cegły i nietynkowanych,

d) pokrycie dachów: dachówka ceramiczna w kolorze naturalnym, blacha miedziana lub cynkowa, tytanowo-cynkowa, stalowa ocynkowana,

e) zakazie pokrycia dachów blachą trapezową,

f) nakaz ochrony bramy klasztornej oraz murów obronnych w systemie fortyfikacyjnym zespołu klasztornego w zakresie kształtu, gabarytów, materiału i wystroju architektonicznego,

g) zakazie umieszczania kolektorów słonecznych na budynkach: kościoła, klasztoru i kaplicy,

h) zakaz zabudowy i lokalizacji infrastruktury technicznej oraz zmiany ukształtowania terenu w obrębie fosy, poza uczytelnieniem profilu;

3. wskazuje się obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków (tabela nr 2); dla obiektów położonych w granicach planu wpisanych do gminnej ewidencji zabytków, ustala się ochronę konserwatorską polegającą na:

a) zakazie rozbudowy istniejących obiektów,

b) dopuszczeniu przebudowy, nadbudowy i remontu istniejących obiektów przy zachowaniu:

- obrysu w rzucie, wystroju elewacji, kształtu i kątów nachylenia połaci dachowych, podziałów osiowych i detali architektonicznych,

- wysokości zabudowy do 10 m, od poziomu terenu przy wejściu głównym do budynku do kalenicy dachu,

c) dopuszczeniu doświetlenia poddaszy za pomocą lukarn i okien połaciowych,

- d) stosowaniu jednolitej stolarki okiennej w całym budynku pod względem kolorystyki, formy i podziałów,
- e) obowiązująca kolorystyka i materiały wykończeniowe budynków:
 - kolorystyka dachów w barwach naturalnej dachówki ceramicznej, blachy cynkowej, szarości i popielu,
 - elewacje budynków w kolorach: białym, kremowym, ecru lub w naturalnych jasnych odcieniach beżu, brązu, żółci,
- f) zakaz stosowania w elewacjach budynków okładzin z tworzyw sztucznych oraz płytek ceramicznych,
- g) zakaz stosowania pokrycia dachu z blachy trapezowej”,

➤ Uchwała Nr 182/XIX/07 Rady Miasta Jarosławia z dnia 24 września 2007 r. w sprawie Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego obszaru „Zespołu Staromiejskiego”

W Rozdziale I § 4. „1) w granicach obszaru objętego niniejszym planem miejscowym ustala się, że ochronie i zachowaniu podlegają:

a) układ urbanistyczny i krajobrazowy Zespołu Staromiejskiego w Jarosławiu, obejmujący historycznie i ewolucyjnie wykształcone struktury funkcjonalno - przestrzenne, w różnym stopniu zachowane lub przekształcone, w szczególności:

- cechy układu przestrzennego i zabytkowej zabudowy miasta średniowiecznego i miasta renesansowego,
- budynki i obiekty zabytkowe,
- dominanty historyczne,
- wnętrza architektoniczne,
- pierzeje ulic,
- historyczna siatka ulic i placów,
- przestrzenie publiczne,
- osie urbanistyczne,
- osie widokowe i perspektywy widokowe,
- założenia zieleni miejskiej;

b) zachowane proporcje i cechy historycznie ukształtowanych elementów zagospodarowania przestrzennego, stanowiące o tożsamości i specyfice Zespołu Staromiejskiego w Jarosławiu, a w szczególności:

- proporcje w ukształtowaniu charakterystycznych wnętrz urbanistycznych - ulic w obrębie Zespołu Staromiejskiego, przejść, Rynku i innych placów - wynikające z rozmiarów w planie poszczególnych ciągów i placów i wysokości otaczających ich zabytkowych budynków,
- proporcje między skalą eksponowanych zespołów budowlanych, w tym perspektywnym ich wyrazem, a rozmiarami i skalą przedpoła wglądu widokowego i wnętrza urbanistycznego w ich otoczeniu, zasięgu ciągów widokowych oraz skali i zasięgu zespołów zieleni,

- proporcje wynikające z wysokości historycznych dominant, a skalą zabudowy o wartościach kulturowych, szczególnie kształtujące panoramę Zespołu Staromiejskiego w Jarosławiu,
 - zasada czytelności, ładu i harmonii w ukształtowaniu wnętrza urbanistycznych i eksponowanych ciągów elewacyjnych zespołów budowlanych,
 - zasada eksponowania i szczególnego wyrazu architektonicznego budynków związanych z realizacją funkcji kulturowych (kościół) i administracji (władzy) oraz innych funkcji publicznych;
- 2) w ukształtowaniu obszaru Zespołu Staromiejskiego w Jarosławiu winny zostać zachowane następujące wartości kompozycji urbanistycznej, rozumiane jako cechy charakterystyczne, dla obszaru planu, elementów zagospodarowania przestrzennego:
- a) elementy i cechy układu przestrzennego miasta w zakresie rozplanowania kwartałów zabudowy, skali i charakteru zabudowy miasta renesansowego,
 - b) siatka ulic z czytelnie wyodrębnionym placem Rynku,
 - c) ukształtowane indywidualnie zespoły budowlane o charakterze dominant architektoniczno-przestrzennych, w szczególności:
 - budynek Ratusza wraz z Rynkiem,
 - dawne Opactwo Sióstr Benedyktynek wraz z terenami w granicach murów Opactwa,
 - Zespół Klasztorny Jezuitów wraz z kolegiatą i Zespołem Szkół Plastycznych,
 - Cerkiew wraz z dzwonnica,
 - d) osie urbanistyczne:
 - w ciągu ulicy Grodzkiej z otwarciem na plac Rynku i na dawną Bramę Krakowską z pozostałością obwarowań miejskich,
 - w ciągu ulicy Benedyktyńskiej z otwarciem na bramę dawnego Opactwa Sióstr Benedyktynek,
 - w ciągu ulicy Sobieskiego z otwarciem na Cerkiew i na plac Rynku wraz z Ratuszem,
 - e) dominanty architektoniczne:
 - Kościół św. Mikołaja i Stanisława w dawnym opactwie Sióstr Benedyktynek,
 - Kolegiata pw. Bożego Ciała w Jarosławiu,
 - dawna Synagoga
 - Ratusz - siedziba Urzędu Miejskiego w Jarosławiu,
 - Kamienica Orsettich - siedziba muzeum,
 - Cerkiew grekokatolicka pw. Przemienienia Pańskiego wraz z dzwonnica,
 - f) ślady obwarowań miasta: w tym murów obronnych od strony ulicy Lubelskiej, Franciszkańskiej i Podzamcze wraz z Bramami: Lwowską, Sandomierską, Krakowską oraz fos i arsenału,
 - g) mury obronne dawnego Opactwa Sióstr Benedyktynek i mury Zespołu Klasztornego Jezuitów,
 - h) panorama Zespołu Staromiejskiego Jarosławia widoczna od strony rzeki San (od wschodu),

i) zespół zieleni otaczający Zespół Staromiejski Jarosławia od strony wschodniej i północnej,

j) otwarcia widokowe na dolinę Sanu,

3) w granicach obszaru objętego niniejszym planem miejscowym ustala się przywrócenie zdegradowanych wartości architektonicznych i wartości kompozycji urbanistycznej, w tym odtworzenie historycznej struktury przestrzennej, w procesie rewitalizacji urbanistycznej obszaru, z różnym zakresem działań inwestycyjnych i budowlanych w poszczególnych wyznaczonych planem terenach:

- odbudowa kwartału zabudowy na terenach powstałych po wyburzeniu zabudowy zlokalizowanej przy ul. Świętojańskiej 3 poprzez budowę nowych zespołów budowlanych na terenach oznaczonych symbolem **E-MW-4**,

- uzupełnienie pierzei zabudowy Rynku poprzez rekonstrukcję budynku na rogu ulic Spytka z Jarosławia i Opolskiej;

- uzupełnienie kwartału historycznej zabudowy na terenie oznaczonym symbolem **K-MW-7** poprzez odtworzenie zabudowy przy ulicy Ormiańskiej,

- uzupełnienie kwartału historycznej zabudowy na terenie oznaczonym symbolem **K-U-9** poprzez odtworzenie zabudowy przy ulicy Tatarskiej,

- odtworzenie rzutu nieistniejącej kolegiaty z XV wieku w postaci posadzki na terenie oznaczonym symbolem **G-KPP-2**,

- odtworzenie historycznej zabudowy oficynowej w kwartałach: **K-MW-4**, **K-MW-5**, **K-MW-6**, **J-MW-3**, **J-MW-4**, **J-MW-5**, **I-MW-5**, **I-MW-7**, **H-MW-6**,

- utrzymanie istniejących oraz wprowadzenie (zrealizowanie) nowych założeń zieleni o funkcjach kompozycyjnych i rekreacyjnych,

- atrakcyjne urządzenie i zagospodarowanie istniejących przestrzeni publicznych,

- zachowanie istniejących i odtworzenie nieistniejących historycznych murów poszczególnych kwartałów zabudowy, podkreślających uwarunkowany historycznie”,

W Rozdziale I § 6. „1) ustala się strefę "A" ścisłej ochrony konserwatorskiej, w granicach której znajduje się cały obszar objęty niniejszym planem miejscowym;

2) w granicach strefy "A" ścisłej ochrony konserwatorskiej obowiązują ustalenia zawarte w § 4;

3) wskazuje się obiekty wpisane do Rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków zgodnie z tabelą nr 1 oraz załącznikiem rysunkowym nr 2 do niniejszej uchwały

4) (1) wskazuje się obiekty będące w ewidencji zabytków miasta Jarosławia zgodnie z tabelą nr 2 oraz załącznikiem rysunkowym nr 2 do niniejszej uchwały

6) wskazuje się stanowisko archeologiczne wpisane do Rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków zgodnie z tabelą nr 3 oraz załącznikiem rysunkowym nr 2 do niniejszej uchwały

7) wskazuje się stanowiska archeologiczne będące w ewidencji zabytków miasta Jarosławia zgodnie z tabelą nr 4 oraz załącznikiem rysunkowym nr 2 do niniejszej uchwały

8) w granicach stanowisk archeologicznych wskazanych w tabeli nr 3 i 4 obowiązują przepisy odrębne dotyczące ochrony zabytków”,

W Rozdziale I § 8. „4) ustala się, że przy przebudowie lub modernizacji dróg publicznych oraz publicznych ciągów pieszo-jezdnych i pieszych, a także placów publicznych należy:

a) wydobyć (zarysować) ślady dawnego charakterystycznego historycznego zagospodarowania Zespołu Staromiejskiego, a w szczególności:

- dawny przebieg ulic i placów (Plac Św. Michała, Plac Bożnic),

- lokalizację ważniejszych nieistniejących obiektów,

b) podkreślić historyczne trakty komunikacyjne i historyczne wejścia (bramy: Krakowska na zakończeniu ulicy Grodzkiej; Sandomierska na zakończeniu ulicy Spytka z Jarosławia i Lwowska na zakończeniu ulicy Przemyskiej) do Zespołu Staromiejskiego w Jarosławiu w kompozycji posadzek,

c) dla dróg publicznych klasy dojazdowej oraz ciągów pieszo-jezdnych i pieszych, które obecnie posiadają nawierzchnię asfaltobetonowe i betonowe, ustala się w przypadku ich modernizacji wymienić na nawierzchnie kamienne”,
W Rozdziale II § 13, 14 i 15⁷⁵. „Dla pozostałości fortyfikacji ustala się ochronę konserwatorską polegającą na:

- zakazie zabudowy i lokalizacji infrastruktury technicznej,

- zakazie zmiany ukształtowania terenu, poza uczytelnieniem profilu fortyfikacji,

- zakazie zagospodarowania zielenią średnią i wysoką (krzewy, drzewa)”,

Oraz w Rozdziale II § 14.⁷⁶ „dla kamienicy przy ul. Lubelskiej 6, ustala się ochronę konserwatorską polegającą na zakazie:

- zmiany kształtu bryły i dachu, wysokości oraz obrysu zewnętrznego obiektu,

- zmiany elewacji zabytkowej, w tym rozplanowania układów otworów okiennych i drzwiowych oraz detali architektonicznych,

- zmiany materiałów wykończeniowych elewacji obiektu,

- stosowania w elewacjach budynków okładzin z tworzyw sztucznych,

- stosowania pokrycia dachu z blachy trapezowej,

- instalowania urządzeń wyposażenia technicznego budynków, w szczególności anten satelitarnych i klimatyzatorów na elewacjach i połaciach dachów budynku widocznych z ulic, placów oraz ciągów pieszych”,

W Rozdziale II § 15⁷⁷. „m) dla kamienicy przy ul. Świętojańskiej 3, ustala się ochronę konserwatorską polegającą na zakazie:

- zmiany kształtu bryły i dachu, wysokości oraz obrysu zewnętrznego obiektu,

- zmiany elewacji zabytkowej, w tym rozplanowania układów otworów okiennych i drzwiowych oraz detali architektonicznych,

⁷⁵ Uchwała nr 263/XXVIII/2012 z dnia 26 marca 2012 r. (Podka.2012.1039) zmieniającej nin. uchwałę z dniem 7 czerwca 2012 r.

⁷⁶ Jak wyżej.

⁷⁷ Jak wyżej.

- zmiany materiałów wykończeniowych elewacji obiektu,
- stosowania w elewacjach budynków okładzin z tworzyw sztucznych,
- stosowania pokrycia dachu z blachy trapezowej,
- instalowania urządzeń wyposażenia technicznego budynków, w szczególności anten satelitarnych i klimatyzatorów na elewacjach i połaciach dachów budynku widocznych z ulic, placów oraz ciągów pieszych”,
W Rozdziale II § 18⁷⁸. „m) dla kamienicy z oficyną przy ul. Św. Mikołaja 3, ustala się ochronę konserwatorską polegającą na zakazie:
 - zmiany kształtu bryły i dachu, wysokości oraz obrysu zewnętrznego obiektu,
 - zmiany elewacji zabytkowej, w tym rozplanowania układów otworów okiennych i drzwiowych oraz detali architektonicznych,
 - zmiany materiałów wykończeniowych elewacji obiektu,
 - stosowania w elewacjach budynków okładzin z tworzyw sztucznych,
 - stosowania pokrycia dachu z blachy trapezowej,
 - instalowania urządzeń wyposażenia technicznego budynków, w szczególności anten satelitarnych i klimatyzatorów na elewacjach i połaciach dachów budynku widocznych z ulic, placów oraz ciągów pieszych”,
Oraz: „n) dla kamienicy przy ul. Węgierskiej 3, ustala się ochronę konserwatorską polegającą na zakazie:
 - zmiany kształtu bryły i dachu, wysokości oraz obrysu zewnętrznego obiektu,
 - zmiany elewacji zabytkowej, w tym rozplanowania układów otworów okiennych i drzwiowych oraz detali architektonicznych,
 - zmiany materiałów wykończeniowych elewacji obiektu,
 - stosowania w elewacjach budynków okładzin z tworzyw sztucznych,
 - stosowania pokrycia dachu z blachy trapezowej,
 - instalowania urządzeń wyposażenia technicznego budynków, w szczególności anten satelitarnych i klimatyzatorów na elewacjach i połaciach dachów budynku widocznych z ulic, placów oraz ciągów pieszych”,
W Rozdziale II § 19⁷⁹. „n) dla kamienicy przy ul. Franciszkańskiej 8, ustala się ochronę konserwatorską polegającą na zakazie:
 - zmiany kształtu bryły i dachu, wysokości oraz obrysu zewnętrznego obiektu,
 - zmiany elewacji zabytkowej, w tym rozplanowania układów otworów okiennych i drzwiowych oraz detali architektonicznych,
 - zmiany materiałów wykończeniowych elewacji obiektu,
 - stosowania w elewacjach budynków okładzin z tworzyw sztucznych,
 - stosowania pokrycia dachu z blachy trapezowej,
 - instalowania urządzeń wyposażenia technicznego budynków, w szczególności anten satelitarnych i klimatyzatorów na elewacjach i połaciach dachów budynku widocznych z ulic, placów oraz ciągów pieszych”,
Oraz: „b) dla budynku gospodarczego od strony ulicy kamienicy na ul. Mickiewicza 11, ustala się ochronę konserwatorską polegającą na zakazie:

⁷⁸ Jak wyżej.

⁷⁹ Jak wyżej.

- zmiany kształtu bryły i dachu, wysokości oraz obrysu zewnętrznego obiektu, wysokości, kształtu dachu,
 - zmiany elewacji zabytkowej, w tym rozplanowania układów otworów okiennych i drzwiowych oraz detali architektonicznych,
 - zmiany materiałów wykończeniowych elewacji budynku,
 - stosowania pokrycia dachu z blachy trapezowej”,
- W Rozdziale II § 20⁸⁰. „r) dla kamienicy przy ul. Trybunalskiej 1, ustala się ochronę konserwatorską polegającą na zakazie:
- zmiany kształtu bryły i dachu, wysokości oraz obrysu zewnętrznego obiektu,
 - zmiany elewacji zabytkowej, w tym rozplanowania układów otworów okiennych i drzwiowych oraz detali architektonicznych,
 - zmiany materiałów wykończeniowych elewacji obiektu,
 - stosowania w elewacjach budynków okładzin z tworzyw sztucznych,
 - stosowania pokrycia dachu z blachy trapezowej,
 - instalowania urządzeń wyposażenia technicznego budynków, w szczególności anten satelitarnych i klimatyzatorów na elewacjach i połaciach dachów budynku widocznych z ulic, placów oraz ciągów pieszych”,
- Oraz: „r) dla kamienicy przy ul. Sobieskiego 20 i Przemyskiej 2 oraz oficyny przy ul. Sobieskiego 8 i 8b, ustala się ochronę konserwatorską polegającą na zakazie:
- zmiany kształtu bryły i dachu, wysokości oraz obrysu zewnętrznego obiektu,
 - zmiany elewacji zabytkowej, w tym rozplanowania układów otworów okiennych i drzwiowych oraz detali architektonicznych,
 - zmiany materiałów wykończeniowych elewacji obiektu,
 - stosowania w elewacjach budynków okładzin z tworzyw sztucznych,
 - stosowania pokrycia dachu z blachy trapezowej,
 - instalowania urządzeń wyposażenia technicznego budynków, w szczególności anten satelitarnych i klimatyzatorów na elewacjach i połaciach dachów budynku widocznych z ulic, placów oraz ciągów pieszych”,
- Oraz: j) dla muru ogrodzeniowego, przy ul. Rynek 4, ustala się ochronę konserwatorską polegającą na zakazie:
- zmiany kształtu bryły, wysokości oraz obrysu zewnętrznego obiektu,
 - zmiany materiałów wykończeniowych i kolorystyki elewacji obiektu,
 - zmiany dekoracyjnych elementów ślusarsko-kowalskich”,
- W Rozdziale II § 21⁸¹. „r) dla kamienicy przy ul. Tatarskiej 4a, ustala się ochronę konserwatorską polegającą na zakazie:
- zmiany kształtu bryły i dachu, wysokości oraz obrysu zewnętrznego obiektu,
 - zmiany elewacji zabytkowej, w tym rozplanowania układów otworów okiennych i drzwiowych oraz detali architektonicznych,
 - zmiany materiałów wykończeniowych elewacji obiektu,
 - stosowania w elewacjach budynków okładzin z tworzyw sztucznych,
 - stosowania pokrycia dachu z blachy trapezowej,

⁸⁰ Jak wyżej.

⁸¹ Jak wyżej.

- instalowania urządzeń wyposażenia technicznego budynków, w szczególności anten satelitarnych i klimatyzatorów na elewacjach i połaciach dachów budynku widocznych z ulic, placów oraz ciągów pieszych”,
- Oraz: p) dla muru granicznego - ściany dawnej oficyny przy ul. Sobieskiego 11, ustala się ochronę konserwatorską polegającą na zakazie:
 - zmiany kształtu bryły, wysokości oraz obrysu zewnętrznego obiektu,
 - zmiany materiałów wykończeniowych i kolorystyki elewacji obiektu”,
- W rozdziale II § 22⁸². „r) dla dwóch oficyn przy ul. Przemyskiej 7,VI ustala się ochronę konserwatorską polegającą na zakazie:
 - zmiany kształtu bryły i dachu, wysokości oraz obrysu zewnętrznego obiektu,
 - zmiany elewacji zabytkowej, w tym rozplanowania układów otworów okiennych i drzwiowych oraz detali architektonicznych,
 - zmiany materiałów wykończeniowych elewacji obiektu,
 - stosowania w elewacjach budynków okładzin z tworzyw sztucznych,
 - stosowania pokrycia dachu z blachy trapezowej,
- instalowania urządzeń wyposażenia technicznego budynków, w szczególności anten satelitarnych i klimatyzatorów na elewacjach i połaciach dachów budynku widocznych z ulic, placów oraz ciągów pieszych”,

➤ Uchwała Nr 23/VI/2015 Rady Miasta Jarosławia z dnia 26 lutego 2015 r. w sprawie Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Nr 4/10 na części Parku Kulturowego Zespołu Staromiejskiego w Jarosławiu

W Rozdziale 1 § 7. „1. wskazuje się obiekty zabytkowe wpisane do Rejestru Zabytków Województwa Podkarpackiego - tabela nr 1; dla obiektów wpisanych do Rejestru Zabytków Województwa Podkarpackiego ustala się ochronę konserwatorską:

- a) należy zachować wszystkie budynki istniejące w dniu uchwalenia planu,
- b) obowiązuje zachowanie kształtu brył budynków, w tym w szczególności ich obrysów zewnętrznych, wysokości, kształtu dachów,
- c) obowiązuje zachowanie rozplanowania elewacji budynków, w tym zachowanie usytuowania głównych wejść do budynku oraz układu otworów okiennych i drzwiowych, ważniejszych podziałów architektonicznych elewacji oraz takich elementów jak balkony, gzymsy i wykusze,
- d) obowiązuje zachowanie materiałów wykończeniowych i kolorystyki elewacji budynków,
- e) wykorzystanie do pokryć dachowych materiałów takich jak: dachówka ceramiczna w kolorze naturalnym, blacha miedziana lub cynkowa, tytanowo cynkowa, stal ocynkowaną; wskazuje się obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków miasta Jarosławia - tabela 2; dla obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków ustala się ochronę konserwatorską:
 - a) obowiązuje zachowanie kształtu brył budynków, w tym w szczególności ich obrysów zewnętrznych, wysokości, kształtu dachów,
 - b) dopuszcza się doświetlenia poddaszy za pomocą lukarn i okien połaciowych,

⁸² Jak wyżej.

- c) stosowanie jednolitej stolarki okiennej w całym budynku pod względem kolorystyki, formy i podziałów,
- d) elewacje budynków w kolorach: białym, kremowym, écru, lub w naturalnych odcieniach beżu, brązu żółci,
- e) zakaz stosowania w elewacjach budynków okładzin z tworzyw sztucznych oraz płytek ceramicznych,
- f) zakaz stosowania pokrycia dachu z blachy trapezowej,
- g) wykorzystanie do pokryć dachowych materiałów takich jak: dachówka ceramiczna w kolorze naturalnym, blacha miedziana lub cynkowa, tytanowo cynkowa, stal ocynkowana; wskazuje się stanowiska archeologiczne wpisane do ewidencji zabytków archeologicznych na podstawie AZP - tabela 3; zakaz przekształcania bądź użytkowania stanowisk w sposób, który mógłby spowodować degradację ich wartości naukowych i kulturowych”,

Ilość zabytków objętych planami zagospodarowania przestrzennego to zaledwie 130 zabytków nieruchomych na 597 zewidencjonowanych (ok 21%) oraz dwa stanowiska archeologiczne (0,3%).

5.2 Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Miasta Jarosław

Zgodnie z zaleceniami NID rozdział obejmuje zwięzłą charakterystykę dziedzictwa kulturowego na tle zarysu historii gminy. Nie jest to monografia historyczna ani opracowanie etnograficzne.

5.2.1 Zarys historii rozwoju przestrzennego miasta

Pierwsza wzmianka o Jarosławiu pochodzi z 1152 r., choć gród istniał prawdopodobnie już wcześniej, ponieważ w Kronice Ruskiej jest mowa właśnie o walkach o gród jarosławski. W XV w. Jarosław był często napady przez nieprzyjaciół. W 1807 r. zburzono ostatnich świadków wielkiego dobrobytu wcześniejszych wieków Jarosławia - średniowieczną farę i dwie inne świątynie.

Ważne informacje o Jarosławiu zawarte są w późniejszych niż 1323 r. źródłach, które wnoszą, że właśnie na ten rok osada targowa nad Sanem zyskała miejskie prawa lokalizacyjne. Udokumentowana lokacja na prawie magdeburskim pochodzi zaś z 1375 r. Jak dokumenty z XIV wieku Jarosław musiał mieć znaczącą rolę w okolicy, ponieważ pisano wtedy nawet o „ziemi jarosławskiej”. Własnością polską ostatecznie Jarosław stał się po 1340 r. Kolejne lata w stabilnych już granicach państwa Kazimierza Wielkiego wniosły stabilizację właśnie polityczną, ale przede wszystkim

gospodarczą. Rozpoczęto m.in. zakładanie nowych osad. Od 1387 r. Jarosław stał się własnością Jana z Tarnowa.

W Jarosławiu tego okresu istniały dwa zamki, jeden wzniesiony po 1411 r., gdzie zamieszkiwali właściciele miasta, a drugi to być może zamek Opolczyka. Opolczyk jednakże zrezygnował z tych ziem w 1378 r., a ziemie te aż po Ruś Czerwoną stały się własnością dynastii andegaweńskiej. W 1387 r. do Jarosławia zawitała królowa Jadwiga, potwierdzając wcześniejsze umowy.

Jeszcze w początkach XVI wieku najeżdżano na Jarosław. W związku z tym w 1513 r. wzniesiono zamek dla obrony miasta i jej mieszkańców. Niestety, nie oszczędzano wciąż tego miasta i jeszcze w 1625 r. kolejny najazd tatarski doprowadził do ogromnego pożaru.

Po licznych perturbacjach zaczęły upadać jarmarki, z jakich do tej pory słynął Jarosław i nawet przywilej Augusta III z 1746 r. o ustanowieniu siedmiu jarmarków w ciągu roku niewiele pomógł. W latach 1811-1812 tereny te nawiedziła klęska nieurodzaju i głodu, powodując kolejne zubożenie społeczeństwa. Na szczęście Adam książę Czartoryski nakazał na poratowanie ludu kupić ogromne ilości zboża i rozdawać potrzebującym. W poszczególnych folwarkach urządzano kuchnie rozdając darmowe posiłki. W okresie przed połową XIX wieku w Jarosławiu wciąż zajmowano się zarobkowaniem lub handlem płótnem, przędzą, zbożem i woskiem. Z większej światłości miasta pozostały jedynie urząd powiatowy, magistrat, probostwo, dwa klasztory, poczta i szkoły.

W drugiej połowie XIX wieku nastroje w Galicji zaczęły się zmieniać i w ramach tego zaczęto budowę twierdzy Przemyśl, co też miało wpływ na Jarosław, w którym od 1878 r. powiększał się garnizon. W 1880 r. w Jarosławiu mieszkało 12 tys. ludności, ale aż 33 % to wojskowi.

W tym samym dziesięcioleciu umocniono centrum miasta otaczając go pierścieniem obiektów wojskowych. Oprócz zajętych wcześniej klasztorów jezuitów i benedyktynek powstały koszary przy ulicach Krakowskiej i Kościuszki oraz Poniatowskiego i przedmieściu Głębockim. Na szczęście nie tylko wojskowością stało wtedy miasto, o czym świadczy najlepiej działalność burmistrza Dietziusa. Ufundował m.in. dom sierot i rozwinął polskie szkolnictwo. Od momentu powstania linii kolejowej łączącej Przemyśl z Krakowem, Jarosław zyskał nowe możliwości, a ulica Słowackiego, prowadząca z dworca ku centrum stała się drogą główną między

nimi. Niestety, podczas II wojny światowej w znacznym stopniu uszkodzono sam dworzec, ale też koszary i elektrownie.

Także w trakcie dwudziestolecia międzywojennego ta strefa życia publicznego miała się dobrze, czego przykładem może być powołane w 1934 r. Stowarzyszenie Miłośników Jarosławia. W przeciągu trzech lat udało się Stowarzyszeniu m.in. przeprowadzić konserwację i częściową rekonstrukcję zespołu klasztoru Benedyktynek. Stowarzyszenie działa do dziś, z jedynie dwoma przerwami na okres okupacji hitlerowskiej oraz lata 1949-1958. Licznie działająca i wspierająca rozwój miasta społeczność żydowska praktycznie została zlikwidowana - wypędzono ich na tereny zajmowane przez Rosjan, albo zginęli w obozie w Bełżcu. Wojska niemieckie podczas wycofywania się z miasta kolejny raz doprowadziły do likwidacji budynków Jarosławia - obiektów kulturalnych, wojskowych, administracyjnych oraz mieszkalnych.

Większość zabytków nieruchomości Jarosławia skupia się wokół Rynku i przyległych mu uliczek, tworząc dobrze widoczny układ miasta średniowiecznego. To właśnie jest najstarsza część miasta. Zabytkowe kamienice znajdują się głównie przy ulicach Sobieskiego, Opolskiej, Ostrogskich oraz Grodzkiej. Pod nimi znajdują się piwnice kojarzone z okresem największej świetności miasta jako ośrodka jarmarcznego. Co ciekawe, piwnice te nie mają tych samych poziomów i nie znajdują się idealnie pod określonymi kamienicami, co świadczy o tym, że nie przestrzegano kiedyś tych granic. Piwnice te są wydrążone w lessie, którego głębokość sięga 30 metrów, aż do żwirów związanych z działalnością Sanu. Niestety ta ogromna sieć piwnic była także powodem licznych katastrof budowlanych na starówce.

Jeśli chodzi o edukację, dużym wyróżnieniem dla miasta jest powstanie w 1998 r. Wyższej Szkoły Zawodowej (obecnie Państwowa Wyższa Szkoła Techniczno-Ekonomiczna) . To dzięki niej dawne budynki m.in. koszarów przy ul. Czarnieckiego zostały na nowo zaadaptowane. W najnowszej historii miasto zyskuje w tym temacie także dzięki przyszkolnym halom sportowym lub miejskiemu basenowi. Odnowione są także kościół i klasztor Sióstr Benedyktynek (ma także powstać przedszkole prowadzone przez siostry zakonne), starostwo, gmachy szkolne oraz inne budynki użyteczności publicznej.

5.2.2 Krajobraz kulturowy

W rozumieniu ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2014.1446 z późn. zm.). „Krajobraz kulturowy to przestrzeń, historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze”.

Jarosław to miejscowość położona w południowo-wschodniej części Polski, w województwie podkarpackim, w powiecie jarosławskim, który znajduje się na pograniczu Doliny Dolnego Sanu oraz Pogórza Rzeszowskiego. Miasto leży na południe od autostrady A4 prowadzącej z Jędrzychowic k. Zgorzelca do przejścia granicznego na Ukrainę do Korczowa - Krakowiec, natomiast od północy i przez centrum biegnie alternatywna droga krajowa 94. Położenie na głównej trasie przelotowej pomiędzy wschodnią granicą państwa, a miastami położonymi na zachód od Jarosławia sprzyja rozwojowi gospodarczemu miasta. Usytuowane jest w dorzeczu rzeki San. Ukształtowanie terenu miasta jest bardzo zróżnicowane, z przewagą terenów pagórkowatych. Miasto sąsiaduje w całości z gminą Jarosław. W latach 1975-1998 miejscowość administracyjnie należała do województwa przemyskiego. Obszar miasta posiadał 34,61 km² (stan na 2002 r.), na którym zamieszkiwało 39 146 mieszkańców (stan na dzień 31.12.2010 r.). Gminę miejską Jarosław zamieszkiwało (2010 r.) 53,35% kobiet i 46,65% mężczyzn.

Jarosław i okoliczne wsie to atrakcyjne tereny przyrodnicze Doliny Dolnego Sanu oraz Pogórza Rzeszowskiego, gdzie istnieją doskonałe warunki do uprawiania turystyki pieszej. W okolicy występują liczne zespoły pałacowo-parkowe, które warto obejrzeć. W samym mieście znajduje się wiele cennych zabytków architektury, pamiątek przeszłości oraz pomników.

Ukształtowanie terenu miasta jest bardzo zróżnicowane. Dominują tereny pagórkowate, ale liczne są także rozległe doliny. Krajobraz północnej części miasta bogaty jest w duże skupiska rolne i liczne pola uprawne. Przez obszar miasta prowadzą szlaki rowerowe, piesze, podkarpacki szlak winnic oraz Podziemna Trasa Turystyczna. Zachowane w mieście piwnice pod kamienicami na starówce stwarzają dogodne warunki do ciekawego zwiedzania miasta od „dołu”.

Ziemia jarosławska na południu i północ pokryta jest lasami. Obfitują one w wiele gatunków flory i fauny.

Na terenie Jarosławia znajduje się Dolina Dolnego Sanu, która skupia przykładowe wydmy śródlądowe, murawy napiaskowe, łąki trzęślicowe, selernicowe, torfowiska przejściowe, łągi i inne typy siedlisk flory i fauny.

Na terenie miasta spotykamy bardzo zróżnicowane gleby. Najwięcej jest gleb czarnoziemnych, oraz kwaśnych, a w rejonie Sanu występują mady oraz lessy.

W Jarosławiu przy rzece San toczyło się życie praktycznie od powstania tutaj osady, o czym może świadczyć fakt, że w herbie miasta znajduje się przedstawienie rzeki jako spławnej i którą towary docierały aż do Gdańska. Podstawowym źródłem zaopatrzenia w wodę ludności miasta są ujęcia wód powierzchniowych, ale jeśli chodzi o początki „transportu” wody to należy wspomnieć, że już w XVII wieku istniał system wodociągów oparty na sosnowych rurach, które doprowadzały wodę z Widnej Góry do miasta.

Ziemia jarosławska ma swój specyficzny i indywidualny charakter, ukształtowany przez środowisko przyrodnicze oraz bogate dziedzictwo kulturowe. Jest ona postrzegana głównie jako kraina rolnicza i rejon o atrakcyjnych walorach rekreacyjno - turystycznych. Zasoby przyrodnicze i krajobrazowe, duże zróżnicowanie fizjograficzne, geologiczne, duży procent pól, bogactwo flory i fauny występujące na terenie otaczającym miasto stanowią olbrzymi potencjał do rozwoju turystyki i agroturystyki.

5.2.3 Obiekty zabytkowe nieruchome na terenie miasta

5.2.3.1 Obiekty znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków

Ewidencja obejmuje zabytki znajdujące się na terenie miasta Jarosławia. Zawiera obiekty wpisane do rejestru zabytków województwa podkarpackiego oraz obiekty znajdujące się na kartach adresowych GEZ (nie figurujące w rejestrze). Osobno potraktowano stanowiska archeologiczne z terenu miasta oraz ruchome zabytki. Ewidencja ta jest podstawą do sporządzenia *Gminnego programu opieki nad zabytkami dla Miasta Jarosławia*.

Zabytki nieruchome zawarte w Gminnej Ewidencji Zabytków miasta Jarosławia (597 zabytków) to przede wszystkim:

- architektura sakralna:
 - Kościoły i klasztory rzymskokatolickie,
 - Cerkwie,

- Synagogi;
- architektura świecka:
 - staromiejskie kamienice,
 - budowle użyteczności publicznej,
 - budynki związane z produkcją przemysłową,
 - budynki mieszkalne,
 - zespoły budynków koszarowych;
- cmentarze i sztuka sepulkralna.

GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW MIASTA JAROSŁAWIA (spis zabytków w następującym porządku: układ urbanistyczny, obiekty sakralne, budynki użyteczności publicznej, w tym szkoły i hotele, budynki pokoszarowe, pozostałości fortyfikacji, cmentarze, parki, kapliczki, domy i pozostałe obiekty alfabetycznie wg ulic)								
Lp.	obiekt	ulica	nr	lokalizacja	datowanie	materiał	nr rej. zabytków województwa podkarpackiego (d. przemyskiego) - do 1998 r.	nr rej. zabytków województwa podkarpackiego - od.1999 r.
1	DZIELNICA STAROMIEJSKA - układ urbanistyczny starego miasta				XIV, XVI, XVII w.	nie dotyczy	A-8/36 z 12.09.1949	A-294 z 25.11.2008
SAKRALNE								
ZESPÓŁ KLASZTORNY JEZUITÓW		pl. ks. Piotra Skargi						
2	KOŚCIÓŁ, ob. par. pw. Bożego Ciała (z d. zespołu klasztorного jezuitów)	pl. ks. Piotra Skargi	3A	4-2318/2	1586-1594, 1616-1628, XIX w.	ceglane	A-2/23 z 13.12.1948	A-267 z 22.10.2008
3	KLASZTOR (skrzydło zach.) w d. zespole klasztornym jezuitów – ob. plebania	pl. ks. Piotra Skargi	3	4-2318/2	1580-1599, XVII w. XX w.	ceglane	A-2/23 z 13.12.1948	A-267 z 22.10.2008
4	WIEŻA ZEGAROWA w d. zespole klasztornym jezuitów	pl. ks. Piotra Skargi	3	4-2318/2	1611, 1 ćw. XX w.	ceglane	A-2/23 z 13.12.1948	A-267 z 22.10.2008 r.

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

5	OGRODZENIE, SCHODY Z POSAĞAMI w d. zespole klasztornym jezuitów POSAĞI ŚWIĘTYCH	pl. ks. Piotra Skargi	3A	4-2318/2	1730-1737, 1867	ceglane kamienne	A-2/23 z 13.12.1948	A-267 z 22.10.2008 r. Posągi B-255 z 01.02.2008
6	WIKARÓWKA, ob. świątelnia środowiskowa i biblioteka parafialna	pl. ks. Piotra Skargi	2	4-2318/3	pocz. XX w.	ceglane		
7	MURY OBRONNE I OPOROWE w d. zespole klasztornym jezuitów	ul. Farna, Panieńska, Podzamcze		4-2081/2, 4-2282/1	XVII, XVIII, XIX, XX w.	ceglane		A-1310 z 25.02.2015 r.
ZESPÓŁ KLASZTORNY BENEDYKTYNEK		ul. Benedyktyńska	5					
8	KOŚCIÓŁ P.W. ŚŚ. MIKOŁAJA I STANISŁAWA w zespole klasztornym ss. benedyktynek	ul. Benedyktyńska	5a	4-2123	1615-1624	ceglane	A-7/35 z 01.08.1949	A-293 z 19.11.2008 r.
9	KLASZTOR w zespole klasztornym ss. benedyktynek	ul. Benedyktyńska	5a	4-2123	1635-1656	ceglane	A-7/35 z 01.08.1949	A-293 z 19.11.2008 r.
10	BASZTA BRAMNA w zespole klasztornym ss. benedyktynek	ul. Benedyktyńska	5	4-2123	1615-1635	ceglane	A-7/35 z 01.08.1949	A-293 z 19.11.2008
11	BUDYNEK PRZYBRAMNY na terenie d. opactwa pp. BENEDYKTYNEK	ul. Benedyktyńska	5	4-2123	p. XIX w.	ceglane		A-490 z 17.02.2011

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

12	DAWNY BUDYNEK TZW. REZYDENCJI KAPELANÓW I DOM ZW. GOŚCINNYM LUB DEWOTEK	ul. Benedyktyńska	5b	4-2123	XVII/XVIII/1883- 84 przebud. w l. 50. XX w. pocz. XVIII/1883-84	ceglane		A-366 z 06.08.2009
13	BUDYNEK KLASZTORNY (d. internat dla młodzieży) na terenie d. opactwa pp. BENEDYKTYNEK	ul. Benedyktyńska	5c	4-2123	1949-52	ceglane		A-490 z 17.02.2011
14	STUDNIA w zespole klasztornym ss. benedyktynek	ul. Benedyktyńska		4-2123	pocz. XX w.	ceglane		A-1474 z 25.07.2017 r.
15	BASZTA 1 (pd.- zach.) w zespole klasztornym ss. benedyktynek	ul. Benedyktyńska (przy ul. Klasztornej)		4-2123	1615-1635	ceglane	A-7/35 z 01.08.1949	A-293 z 19.11.2008
16	BASZTA 2 (pd.) w zespole klasztornym benedyktynek	ul. Benedyktyńska (ul. Panieńska)		4-2123	1615-1635	ceglane	A-7/35 z 01.08.1949	A-293 z 19.11.2008
17	BASZTA 3 (pd.- wsch.) w zespole klasztornym benedyktynek	ul. Benedyktyńska (ul. Podgórze)		4-2123	1615-1635	ceglane	A-7/35 z 01.08.1949	A-293 z 19.11.2008
18	BASZTA 4 (wsch.) w zespole klasztornym benedyktynek	ul. Benedyktyńska (ul. Podgórze)		4-2123	1615-1635	ceglane	A-7/35 z 01.08.1949	A-293 z 19.11.2008
19	BASZTA 5 (pn.- wsch.) w zespole klasztornym benedyktynek	ul. Benedyktyńska		4-2123	1615-1635	ceglane	A-7/35 z 01.08.1949	A-293 z 19.11.2008
20	PÓLBASZTA 6 (pn.) w zespole klasztornym benedyktynek	ul. Benedyktyńska		4-2123	1615-1635	ceglane	A-7/35 z 01.08.1949	A-293 z 19.11.2008

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

21	BASZTA 7 (pn.-zach) w zespole klasztorным benedyktynek	ul. Benedyktyńska		4-2123	1615-1635	ceglane	A-7/35 z 01.08.1949	A-293 z 19.11.2008
22	PÓLBASZTA 8 (zach.) w zespole klasztorным benedyktynek	ul. Benedyktyńska		4-2123	1615-1635	ceglane	A-7/35 z 01.08.1949	A-293 z 19.11.2008
23	MURY OBRONNE I OPOROWE d. opactwa ss. Benedyktynek	ul. Panieńska i Podgórze		4-2122/4	2 ćw. XVIII w.	cegła, kamień	A-7/35 z 01.08.1949	A-293 z 19.11.2008 A-1166 z 01.07.2013
ZESPÓŁ KLASZTORNY DOMINIKANÓW		ul. Dominikańska	25					
24	KOŚCIÓŁ P.W. MB Bolesnej w zespole klasztorным dominikanów	ul. Dominikańska	25	5-868	1685-1713	ceglane	A-1/19 z 24.11.1948	A-250 z 17.10.2008
25	KLASZTOR w zespole klasztorным dominikanów	ul. Dominikańska	25	5-868	1635-36	ceglane	A-1/19 z 24.11.1948	A-250 z 17.10.2008
26	BRAMA WJAZDOWA w zespole klasztorным dominikanów	ul. Dominikańska		5-868	1755	ceglane		A-569 z 10.05.2011
27	KAPLICA nad "cudownym źródłem" w zespole klasztorным dominikanów	ul. Dominikańska		5-867	1752	ceglane		A-569 z 10.05.2011
28	BASTEJA w zespole klasztorным dominikanów	ul. Dominikańska		5-869	XVI w. (?)	ceglane		A-569 z 10.05.2011

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

29	FORTYFIKACJE w zespole klasztornym dominikanów (mury wraz z fosą i ogrodzenie klasztoru)	ul. Dominikańska		5-868 - kościół + klasztor, 5-866 - fosa, 5-869 - ogrodzenie, 5-867 - kaplica	koniec XVII w. (?)	murowane/ziemne		A-569 z 10.05.2011
ZESPÓŁ KLASZTORNY REFORMATÓW		ul. Jana Pawła II	16	(d. Świerczewskiego)				
30	KOŚCIÓŁ PW. TRÓJCY PRZENAJSWIĘTSZEJ w zespole klasztornym oo. Reformatów	ul. Jana Pawła II (d. Świerczewskiego)	16	4-1709	1700-1716	ceglane	A-9/42 z 28.02.1951	A-295 z 25.11.2008
31	KLASZTOR w zespole klasztornym oo. Reformatów	ul. Jana Pawła II (d. Świerczewskiego)	16	4-1709	ok. 1710-1716	ceglane	A-9/42 z 28.02.1951	A-295 z 25.11.2008
32	OGRODZENIE Z BRAMĄ I STACJAMI MĘKI PAŃSKIEJ w zespole klasztornym oo. Reformatów	ul. Jana Pawła II (d. Świerczewskiego)	16	4-1709	pocz. XVIII w., 1831	ceglane	A-9/42 z 28.02.1951	A-295 z 25.11.2008
33	LAMUS w zespole klasztornym oo. Reformatów	ul. Jana Pawła II (d. Świerczewskiego)	16	4-1709	XVIII w.	ceglane		A-295 z 25.11.2008
34	STUDNIA w zespole klasztornym oo. Reformatów	ul. Jana Pawła II	16	4-1709	1736	ceglane		
ZESPÓŁ KLASZTORNY SS. NIEPOKALANEGO POCZĘCIA NMP		ul. Głęboka						
35	KLASZTOR w zespole klasztornym ss. Niepokalanek	ul. Głęboka	1	4-3142/2	1874-1876	ceglane	A-93 z 20.03.1986 i z 25.01.1999	

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

36	KAPLICA w zespole klasztorным ss. Niepokalanek	ul. Głęboka	1	4-3142/2	1874-1876	ceglane	A-93 z 20.03.1986 i z 25.01.1999	
37	KAPLICA GROBOWA	ul. Głęboka	1	4-3142/2	k. XIX w.	ceglane	A-93 z 20.03.1986 i z 25.01.1999	
38	KAPELANIA	ul. Głęboka	1A	4-3142/3	k. XIX w.	ceglane	A-93 z 20.03.1986 i z 25.01.1999	
39	OGRODZENIE Z BRAMĄ w zespole klasztorным ss. Niepokalanek	ul. Głęboka	1	4-3142/2	XVII w., k. XIX w.	ceglane	A-93 z 20.03.1986 i z 25.01.1999	
40	PARK w zespole klasztorным ss. Niepokalanek	ul. Głęboka	1	4-3142/2	k. XIX w., XX w.	nie dotyczy	A-93 z 20.03.1986 i z 25.01.1999	
41	KUCHNIA w zespole klasztorным ss. Niepokalanek	ul. Głęboka	1	4-3142/2	XVII w.(?), XX w.	ceglane	A-93 z 20.03.1986 i z 25.01.1999	
42	WOZOWNIA w zespole klasztorным ss. Niepokalanek	ul. Głęboka	1	4-3142/2	k. XIX w.	ceglane	A-93 z 20.03.1986 i z 25.01.1999	
43	FORTYFIKACJE w zespole klasztorным ss. Niepokalanek	ul. Głęboka	1	4-3142/2, 4-3142/1	1674-1689 lub k. XIX w.	ziemne		
44	KOŚCIÓŁ SZPITALNY, od 1797 ewangelicko-augsburski, ob. rzym.-kat. fil. p.w. Św. Ducha	ul. Grunwaldzka	10	4-2017 (działka przy wejściu 4-2016/1)	1669-1690	ceglane	A-10/43 z 22.02.1951	A-296 z 25.11.2008
ZESPÓŁ CERKWI GR.-KAT. PW. PRZEMIENIENIA PAŃSKIEGO		ul. Cerkiewna	1					

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

45	CERKIEW w zespole d. cerkwi gr.-kat. par. pw. Przemienienia Pańskiego	ul. Cerkiewna	1	4-2480	1724-1746	mieszane	A-11/44 z 22.02.1951	A-297 z 26.11.2008
46	DZWONNICA w zespole d. cerkwi gr.-kat. par. pw. Przemienienia Pańskiego	ul. Cerkiewna	1	4-2480	XIX w.	ceglane	A-11/44 z 22.02.1951	A-297 z 26.11.2008
47	POZOSTAŁOŚCI CERKWI GRECKOKATOLICKIEJ FIL. P.W. ZAŚNIĘCIA NMP (prezbiterium)	ul. Czesławy Puzon ps. Baśka	1	4-1984/4	XVIII w.	ceglane	45-Z-N z 22.02.1951 A-12/45 z 22.02.1951	
48	BOŻNICA, ob. Zespół Szkół Plastycznych w Jarosławiu	ul. Opolska	12	4-2385	1810-1811	ceglane	A-890 z 29.10.1998	
49	BOŻNICA, TZW. MAŁA	ul Ordynacka	5	4-2386/2 4-2386/4	XIX/XX w.	ceglane	A-597 z 16.03.1993	
50	PLEBANIA I KAPLICA	ul. 3 Maja	12	5-2455/4	1 ćw. XX w.	ceglane		A-1328 z 12.05.2015
51	KAPLICA pw. św. Teresy od Dzieciątka Jezus	ul. Dolnoleżajska	63	4-311	1929-1930	ceglane		
BUDYNKI UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ								
52	RATUSZ	Rynek	1	4-2355	ok. 1430-1470, pocz. XVII w., 1906	mieszane	A-211 z 17.09.1969	

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

53	DOM WÓJTA, ob. budynek handlowo-usługowy	ul. Opolska	10	4-2386/3	XVII, XIX w.	ceglane	A-278 z 02.06.1960	
54	BUDYNEK STAROSTWA, ob. Starostwo Powiatowe	ul. Jana Pawła II (d. Świerczewskiego)	17	5-1052/3	1902	ceglane	A-893 z 29.10.1998	
55	SĄD	ul. Jana Pawła II (d. Świerczewskiego)	11	5-1063/1	XIX/XX w.	ceglane		
56	SĄD POWIATOWY, ob. dom mieszkalny	ul. 3 Maja	6	5-2418/2	XIX/XX w.	ceglane	A-462 z 23.09.1994	A-1294 z 28.11.2014
57	BUDYNEK URZĘDU SKARBOWEGO CK, ob. Zespół Szkół Spożywczych, Chemicznych i Ogólnokształcących im. M. Curie-Skłodowskiej	ul. Kraszewskiego	3	4-1726	1893-1894	ceglane	A-456 z 18.03.1991	A-1244 z 30.04.2014
58	SZPITAL POWSZECHNY IM. CESARZA FRANCISZKA JÓZEFA, ob. miejski	ul. 3 Maja	70	5-2775/4	1902	ceglane	A-636 z 05.10.1993	A-1241 z 28.04.2014
59	SZPITAL UBOGICH, ob. budynek mieszkalno-handlowo-usługowy	ul. Grunwaldzka	12	4-2016/1	XVII/XVIII, 3 ćw. XIX w.	mieszane		A-37 z 5.06.2001
60	OCHRONKA SS. FELICJANEK, ob. Schronisko im. Brata Alberta	ul. Jasna	4	4-2254	1899	ceglane	A-433 z 26.07.1991	
61	DOM UBOGICH, ob. Dom Pomocy Społecznej	pl. Mickiewicza	4	5-2359/1	XIX/XX w.	ceglane		

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

62	PRZYTUŁEK DLA STARCÓW I KALEK, gminy wyznaniowej izraelskiej, ob. dom mieszkalny	pl. Mickiewicza	8A	5-2399/4	1898	ceglane		
63	SZPITAL IZRAELICKI, ob. dom mieszkalny	pl. Mickiewicza	8	5-2399/4	poł. XIX w.	ceglane		
64	BUDYNEK TOWARZYSTWA GIMNASTYCZNEGO "SOKÓŁ", ob. Miejski Ośrodek Kultury	pl. Mickiewicza	6 (d.nr 12)	5-2392	1904	ceglane	A-179 z 05.01.1987	A-1240 z 28.04.2014
65	BUDYNEK TOWARZYSTWA ŻYDOWSKIEGO "JAD CHARYJCYM"	ul. Tarnowskiego	1	4-2430	1907-1912	ceglane	A-707 z 16.01.1984	
66	SIEDZIBA STOWARZYSZENIA RZEMIEŚLNIKÓW "GWIAZDA", ob. Państwowe Ognisko Baletowe	ul. Franciszkańska	2	4-2446	1903	ceglane	A-467 z 31.10.1991	
67	SIEDZIBA CECHU RZEMIOSŁ (Dom Korporacyjny) bud. Handlowo-usługowy	ul. Lubelska	19	4-1974/2 - budynek, (4-1974/1 - działka)	1901	ceglane	A-259 z 16.10.1987	
68	WIATA MIEJSKA - HALA TARGOWA	ul. Grodzka	1	4-2433/5	1913-1924	ceglane	A-116 z 17.04.1986	A-907 z 02.10.2012
ZESPÓŁ BUDYNKÓW RZEŹNI		ul. Nad Sanem	47	4-2781				

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

69	BUDYNEK ADMINISTRACYJNY w zespole rzeźni	ul. Nad Sanem	47	4-2781	1890	ceglane	A-301 z 03.08.1988	A-1335 z 26.06.2015
70	MAGAZYN KONSERW	ul. Nad Sanem	47	4-2781	1890	ceglane	A-301 z 03.08.1988	A-1335 z 26.06.2015
71	MAGAZYN PODRĘCZNY (?)	ul. Nad Sanem	47	4-2781	1890	ceglane	A-301 z 03.08.1988	A-1335 z 26.06.2015
72	BUDYNEK PORTIERNI i KOMIN Ceglany	ul. Nad Sanem	47	4-2781	XIX/XX	ceglane	A-301 z 03.08.1988	A-1335 z 26.06.2015
73	BANK, ob. Bank PKO SA	pl. Mickiewicza	2	5-2357	I. 30. XX w.	ceglane		
74	BANK Austro-Węgierski, ob. budynek handlowo-usługowy	ul. Jana Pawła II	2	4-1724	ok. 1910-1915	ceglane		A-1072 z 28.01.2013
75	MIESZCZAŃSKA KASA ZALICZKOWA, ob. Bank Spółdzielczy	ul. Słowackiego	7	5-2334	I. 20 XX w.	ceglane		
76	DWOREK, ob. budynek handlowo-usługowy	ul. Jana Pawła II	19	5-1030	1 poł. XIX w.	drewniane	A-734 z 22.08.1973	
77	POCZTA	ul. Jana Pawła II	10	4-1712	I. 30. XX w.	ceglane		
78	ŁAŹNIA MIEJSKA, ob. Drukarnia	ul. Spytka	11 (d.nr 17)	4-2364/1	I. 30 XX w.	ceglane	A-472 z 16.12.1991	
79	STADION Sokoła	ul. Piekarska	2	5-2363	1925	mieszane		
80	OGRODZENIE stadionu Sokoła	ul. Piekarska	2	5-2363	1925	mieszane		
ZESPÓŁ GAZOWNI, ob. Miejski Zakład Komunikacji		ul. Zamkowa	1	4-2692				

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

81	MAGAZYN w zespole gazowni, ob. budynek MZK	ul. Zamkowa	1	4-2692	1900-1902	ceglane		A-432 z 29.09.2010
82	BUDYNEK ADMINISTRACYJNY w zespole gazowni, ob. budynek admin. MZK	ul. Zamkowa	1	4-2692	1900-1902	ceglane		A-432 z 29.09.2010
83	HALA PRODUKCYJNA w zespole gazowni, ob. zajezdnia MZK	ul. Zamkowa	1	4-2692	1900-1902	ceglane		A-432 z 29.09.2010
84	KUŹNIA (?) w zespole gazowni	ul. Zamkowa	1	4-2692	1900-1902	ceglane		A-432 z 29.09.2010
SZKOŁY								
85	GIMNAZJUM REALNE, ob. Zespół Szkół Drogowo-Geodezyjnych i Licealnych oraz Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących	ul. Św. Ducha	1	4-2000/1	pocz. XX w.	ceglane		
86	SZKOŁA, ob. Gimnazjum nr 2 im. S. Konarskiego	ul. Jana Pawła II (d. Świerczewskiego)	26	4-1702	156.	ceglane		A-239 z 11.02.2008
87	SZKOŁA ŻEŃSKA I MĘSKA, ob. Podstawowa nr 11 im. A. Mickiewicza	ul. Kraszewskiego	1	4-1725	1900	ceglane		A-442 z 04.06.1991
88	SZKOŁA REALNA, ob. LO im. M. Kopernika	ul. 3 Maja	2	5-2407	1884	ceglane		A-78 z 28.09.1984

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

89	SZKOŁA, ob. Zespół Szkół Licealnych i Technicznych im. Juliusza Słowackiego	ul. 3 Maja	4	5-2417	I. 20. XX w.	ceglane		
90	SZKOŁA, ob. Publiczne Gimnazjum Nr 1 im. Królowej Jadwigi	ul. 3 Maja	30	5-2498/3	1912	ceglane		A-216 z 17.07.2007
91	BURSA IM. MIKOŁAJA KOPERNIKA, ob. Centrum Kształcenia Ustawicznego w Jarosławiu	ul. 3 Maja	31	4-3089	1873	ceglane	A-450 z 21.06.1991	
92	SZKOŁA LUDOWA MĘSKA, ob. Zespół Szkół Ekonomicznych im. M. Dąbrowskiej	pl. Mickiewicza	13	4-2428	1883	ceglane	A-130 z 19.01.1986	
93	ZABUDOWANIA GOSPODARCZE	pl. Mickiewicza	13	4-2427	1 poł. XX w.	ceglane		
94	BURSA Św. Onufrego ob. Budynek Biurowy, Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego	ul. Poniatowskiego	6	5-2494/1	1904	mieszane		
95	BUDYNEK ZESPOŁU SZKÓŁ BUDOWLANYCH	ul. Poniatowskiego	23	5-2567	1912	ceglane		A-124 z 19.09.2005
96	BUDYNEK POJEZUICKI – ob. Publiczne Gimnazjum Nr 3 im. Jana Twardowskiego	pl. ks. Piotra Skargi	1	4-2338	XVI/ XVII w, rozb., XIX w.	ceglane		A-238 z 07.01.2008

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

97	SZKOŁA LUDOWA MĘSKA, ob. Szkoła Podstawowa Nr 6 im. ks. Piotra Skargi	ul. Spytka	2	4-2343/11	1885	ceglane	A-461 z 03.09.1991	
HOTELE								
98	HOTEL "WARSZAWSKI", ob. przychodnia lekarska	ul. Grunwaldzka	1	5-2355	ok. poł. XIX w.	ceglane	A-779 z 24.11.1994	
99	HOTEL, "POD GWIAZDĄ", d. HOTEL "CITY", ob. bud. Mieszkalny z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Grunwaldzka	22	4-2009/5, 4-2009/10	k. XIX w./XX w.	ceglane	A-858 z 17.06.1997	
100	HOTEL "VICTORIA", ob. bud. Mieszkalny z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	pl. Mickiewicza	14	5-2394/1	przed 1892	ceglane	A-772 z 14.07.1994	
101	ZAJAZD "POD CZARNYM ORŁEM", ob. bud. Mieszkalny z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	pl. Mickiewicza (d. ul. 3 Maja 6)	18	5-2394/4	XVIII w./XIX w.	ceglane	A-878 z 16.01.1998	A-885 z 09.08.2012
102	HOTEL "POLONIA", ob. funkcja mieszkalno-handlowo-gastronomiczna	ul. Słowackiego	33	5-2369/1, 5-2369/2	pocz. XX w.	ceglane		
BUDYNKI POKOSZAROWE								

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

POZOSTAŁOŚCI KOSZAR PIECHOTY		ul. Czarnieckiego						
103	BUDYNEK KOSZAROWY z zespołu Koszar Artylerii, ob. Instytut Pielęgniarstwa Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno- Ekonomicznej	ul. Czarnieckiego	16	5-1048/23	1897	ceglane		
104	BUDYNEK KOSZAROWY z zespołu KOSZAR ARTYLERII, ob. Rektorat, Administracja Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno- Ekonomicznej	ul. Czarnieckiego	16	5-1048/23	1897 r.	ceglane		
105	BUDYNEK KOSZAROWY z zespołu Koszar Artylerii, ob. Instytut Biotechnologii Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno- Ekonomicznej	ul. Czarnieckiego	16	5-1048/23	1897	ceglane		
106	BUDYNEK KOSZAROWY z zespołu Koszar Artylerii, ob. Dom Studencki nr 2 "Viktoria" Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno- Ekonomicznej	ul. Czarnieckiego	16	5-1048/23	1897	ceglane		

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

107	STAJNIE z zespołu Koszar Artylerii, ob. budynek Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno-Ekonomicznej	ul. Czarnieckiego	16	5-1048/23	ok. 1897	ceglane		
108	BUDYNEK KOSZAROWY z zespołu Koszar Artylerii, ob. Instytut Informatyki Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno-Ekonomicznej	ul. Czarnieckiego	16	5-1048/23	1897	ceglane		
109	BUDYNEK KOSZAROWY z zespołu Koszar Artylerii, Szef Garnizonowego Węzła Łączności, ob. Instytut Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno-Ekonomicznej	ul. Czarnieckiego	16	5-1048/26	1897	ceglane		
POZOSTAŁOŚCI KOSZAR ALTYRELII ob. Zespół Szkół Plastycznych		ul. Jezuicka	1					
110	BUDYNEK KOSZAROWY z zespołu koszar ob. bud. Zespołu Szkół Plastycznych	ul. Jezuicka	1A	4-2317	1 poł. XIX w.	ceglane		
111	STAJNIA z zespołu koszar ob. bud. Zespołu Szkół Plastycznych	ul. Jezuicka	1B	4-2317	1 poł. XIX w.	ceglane		

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

112	WILLA OFICERSKA z zespołu koszar ob. bud. Zespołu Szkół Plastycznych	ul. Jezuicka	1C	4-2317	k. XIX w.	ceglane		
ZESPÓŁ KOSZAR OBRONY KRAJOWEJ im. T. Kościuszki		ul. Kościuszki		4-1656/4, 4-1656/3, 4-1656/5				
113	BUDYNEK KOSZAROWY 1 z zespołu Koszar Obrony Krajowej im. T. Kościuszki ob. Wojewódzka Przychodnia Zdrowia Psychicznego	ul. Kościuszki	18	4-1656/4 w zespole budynek oznaczony nr 1	1888	ceglane	A-138 z 08.05.1985	
114	BUDYNEK KOSZAROWY 2 z zespołu Koszar Obrony Krajowej im. T. Kościuszki ob. Specjalistyczny Psychiatryczny Zespół Opieki Zdrowotnej im. prof. A. Kępińskiego	ul. Kościuszki	20	4-1656/5 w zespole budynek oznaczony nr 2	1888	ceglane	A-138 z 08.05.1985	
115	BUDYNEK KOSZAROWY 3 z zespołu Koszar Obrony Krajowej im. T. Kościuszki ob. Specjalistyczny Psychiatryczny Zespół Opieki Zdrowotnej im. prof. A. Kępińskiego	ul. Kościuszki	20A	4- 1656/5 w zespole budynek oznaczony nr 3	1888	ceglane	A-138 z 08.05.1985	

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

116	BUDYNEK KOSZAROWY 5 z zespołu Koszar Obrony Krajowej im. T. Kościuszki ob. Specjalistyczny Psychiatryczny Zespół Opieki Zdrowotnej im. prof. A. Kępińskiego	ul. Kościuszki	20B	4-1656/5 w zespole budynek oznaczony nr 5	1888	ceglane	A-138 z 08.05.1985	
117	BUDYNEK KOSZAROWY 4 z zespołu Koszar Obrony Krajowej im. T. Kościuszki ob. Specjalistyczny Psychiatryczny Zespół Opieki Zdrowotnej im. prof. A. Kępińskiego	ul. Kościuszki	20C	4-1656/5 w zespole budynek oznaczony nr 4	1888	ceglane	A-138 z 08.05.1985	
118	MUR OGRODZENIOWY wraz z pozostałością bram zespołu koszar Obrony Krajowej im. T. Kościuszki ob. Specjalistyczny Psychiatryczny Zespół Opieki Zdrowotnej im. prof. A. Kępińskiego	ul. Kościuszki	18	1656/2, 1656/4,1656/5	po 1888	cegła, kamień	A-1169 z 15.07.2013	
119	BUDYNEK KOSZAROWY 6 z zespołu Koszar Obrony Krajowej im. T. Kościuszki	ul. Raclawicka	7	1656/3	1888	ceglane		

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

120	STAJNIE WOJSKOWE ob. PGKiM	ul. Raclawicka	24	4-1620	k. XIX w.	ceglane		
POZOSTAŁOŚCI KOSZAR ARTYLERII (5 budynków)		ul. 3 Maja						
121	BUDYNEK ADMINISTRACYJNY z zespołu koszar artylerii, ob. Wojskowa Komenda Uzupełnień	ul. 3 Maja	67	4-3198/8	1897	ceglane		
122	2 BUDYNKI KOSZAR z zespołu koszar artylerii	ul. 3 Maja	67	4-3198/8	1897	ceglane		
123	2 BUDYNKI KOSZAR w zespole koszar artylerii	ul. 3 Maja	80	5-2868/7	I. 20.-30. XX w.	ceglane		
POZOSTAŁOŚCI KOSZAR KAWALERII		ul. Piekarska						
124	BUDYNEK ADMINISTRACYJNY w zespole koszar kawalerii, ob. dom mieszkalny	ul. Piekarska	1	5-2346/6	k. XIX w.	ceglane		
125	UJEŹDŹALNIA 1 w zespole koszar kawalerii WYKREŚLONE Z	ul. Piekarska		5-2346/13	k. XIX w.	ceglane		

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

	GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW							
POZOSTAŁOŚCI KOSZAR KAWALERII		ul. Poniatowskiego						
126	BUDYNEK KOSZAROWY z zespołu koszar kawalerii ob. budynek mieszkalny	ul. Poniatowskiego	42	5-2371/10	I. 20-30. XX w.	ceglane		
127	BUDYNEK KOSZAROWY ob. budynek mieszkalny	ul. Poniatowskiego	43	5-2519	ok. 1910	ceglane		
128	BUDYNEK KOSZAROWY z zespołu koszar kawalerii ob. budynek mieszkalny	ul. Poniatowskiego	47	5-2517, 5-2513/13 (działka)	k. XIX w.(?), I. 30. XX w.	ceglane		
129	BUDYNEK KOSZAROWY dawne KASYNO OFIERSKIE ob. Budynek biurowy	ul. Poniatowskiego	49	5-2512/1	ok. 1910	ceglane		
130	STAJNIA w zespole koszar kawalerii	ul. Poniatowskiego	55	5-2511/1	k. XIX w.	ceglane		
131	KASYNO WOJSKOWE ob. budynek handlowo- usługowy	ul. Grunwaldzka	9	5-2347/8	I poł. XIX w.	ceglane	A-823 z 01.03.1996	A-873 z 02.08.2012
132	BUDYNEK KOSZAROWY - SZPITAL WOJSKOWY, ob.	ul. Jana Pawła II (d. Świerczewskiego)	30	4-1699	przed. poł. XIX w., I. 30-te XX w.	ceglane		

	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy							
POZOSTAŁOŚCI FORTYFIKACJI								
133	POZOSTAŁOŚCI BRAMY KRAKOWSKIEJ	ul. Grodzka		4-2391/4 (część drogi)	1510-1513 (?)	ceglane	A-482 z 23.01.1992	
134	POZOSTAŁOŚCI FORTYFIKACJI MIEJSKICH - kurtyna zach.	między ul. Lubelską a Węgierską i pl. Bożnic		4-2414 - fosa, 4-2413/3, 4-2413 - mur	pocz. XVI w.	mieszane	A-482 z 23.01.1992	
135	POZOSTAŁOŚCI FORTYFIKACJI MIEJSKICH - kurtyna zach.	ul. Lubelska, Opolska		4-2384, 4-2379	pocz. XVI w.	mieszane		
136	POZOSTAŁOŚCI FORTYFIKACJI MIEJSKICH - relikty wału kurtyny zach.	ul. Świętojańska i pl. Bożnic		4-2366	pocz. XVI w.	ziemne		
137	POZOSTAŁOŚCI FORTYFIKACJI MIEJSKICH - półbastion	ul. Panieńska, Brama Pełkińska, Farna		4-2321	pocz. XVI w.	ziemne		
138	POZOSTAŁOŚCI FORTYFIKACJI MIEJSKICH - bastion przy kościele Jezuitów	ul. Podzamcze, Panieńska, Plac P. Skargi		4-2282/1	pocz. XVI w.	mieszane		A-1310 z 25.02.2015

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

139	POZOSTAŁOŚCI FORTYFIKACJI MIEJSKICH - fosa	ul. Panieńska		4-2081/1	pocz. XVI w.	ziemne		
141	POZOSTAŁOŚCI FORTYFIKACJI MIEJSKICH - fosa od strony płn. klasztoru Benedyktynek			4-2122/3	1poł. XVII (?)	ziemne		
142	POZOSTAŁOŚCI FORTYFIKACJI MIEJSKICH - front płn.-wsch.	ul. Podzamcze		4-2282/1	pocz. XVI w.	ziemne		A-1310 z 25.02.2015
143	POZOSTAŁOŚCI FORTYFIKACJI MIEJSKICH - bastion lub basteja wsch.	ul. Podzamcze (poniżej cerkwi)		4-2297, (4-2473, 4-2477, 4-2471)	pocz. XVI w.	ziemne		
144	POZOSTAŁOŚCI FORTYFIKACJI MIEJSKICH - basteja lub bastion płd.-wsch.	ul. Hetmana Tarnowskiego		4-2500/1, 4-2500/3, 4-2500/5	pocz. XVI w.	ziemne		
145	POZOSTAŁOŚCI FORTYFIKACJI MIEJSKICH - kurtyna płd.	pl. Mickiewicza, ul. 3 Maja i Hetmana Tarnowskiego		4-2445/3, 4-3347	pocz. XVI w.	mieszane		
146	POZOSTAŁOŚCI FORTYFIKACJI MIEJSKICH - mur kurtyny	ul. Grodzka	19	4-2416	XV w.	ceglane		
147	POZOSTAŁOŚCI TWIERDZY PIERŚCIENIOWEJ JAROSŁAW - fort artyleryjski jednowałowy z szańcem połowym	Na terenie poligonu wojskowego na przedłużeniu ul. Gębarowicza		(działka GWJ)	ok. 1890	ziemne		

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

148	POZOSTAŁOŚCI TWIERDZY PIERŚCIENIOWEJ JAROSŁAW - fort artyleryjski jednowałowy	za budynkiem przy ul 3-go maja 96, przy linii kolejowej		5-2904	ok. 1890	ziemne		
149	POZOSTAŁOŚCI TWIERDZY PIERŚCIENIOWEJ JAROSŁAW - fort artyleryjski jednowałowy	ul. Zacisze W tyle zabudowy, nad skarpą doliny Sanu		4-1186/3	ok. 1890	ziemne		
CMENTARZE								
150	CMENTARZ WOJSKOWY	ul. Boczna Sanowa Garbarze		3-1511	1915	nie dotyczy		
151	CMENTARZ STARY	ul. Cmentarna		5-988			A-194 z 05.02.1987	
152	KAPLICA CMENTARNA	ul. Cmentarna		5-988	1820	ceglane	37/P/56 z 3.08.1956 A-194 z 05.02.1987	
153	OGRODZENIE Z BRAMĄ GŁÓWNA CMENTARZA starego	ul. Cmentarna		5-988	1 ćw. XX w.	ceglane	A-194 z 05.02.1987	
154	DOM GRABARZA	ul. Cmentarna	1	5-1019	k. XIX w.	ceglane		
155	CMENTARZ NOWY	ul. Krakowska	19	5-247	1904	nie dotyczy	A-815 z 03.10.1995	
156	BUDYNEK ADMINISTRACYJNY cmentarza	ul. Krakowska	19	5-247	1925	ceglane	A-815 z 03.10.1995	

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

157	CMENTARZ ŻYDOWSKI	ul. Kruhel Pawłosiowski (na Wygarkach)		2-261/1	XIX-XX w.	nie dotyczy	A-343 z 18.12.1989	
158	CMENTARZ WOJSKOWY z I w. św.	ul. Pruchnicka		5-1940	1915 lub 1916	nie dotyczy	A-789 z 26.01.1995	
159	CMENTARZ WOJSKOWY z I w. św. - ogrodzenie	ul. Pruchnicka		5-1940	1915 lub 1916	ceglane	A-789 z 26.01.1995	
160	PARK MIEJSKI	ul. Kraszewskiego (właściwie al. Płk Wojciecha Szczepańskiego)		4-1547/2, 4-1547/3, 4-1547/4, 4-1547/6, 4-1547/8, 4-1547/9	XIX/XX w.	nie dotyczy	A-479 z 08.01.1992 al. - ewid.	
161	PARK MIEJSKI	ul. Kraszewskiego/ ul. Czesławy Puzon ps. Baśka		4-1984/1, 4-1984/2, 4-1984/4	XIX/XX w.	nie dotyczy	A-479 z 08.01.1992	
KAPLICZKI								
162	KAPLICZKA ŚW. JANA NEPOMUCENA	ul. Benedyktyńska	1	4-2135/1	XVIII, XIX w.	ceglane		
163	KAPLICZKA ŚW. JANA NEPOMUCENA	ul. Słoneczna	20	4-3160	1 ćw. XX w.	ceglane		
164	KAPLICZKA	ul. Batalionów Chłopskich	41	2-423	1894	ceglane		
165	KAPLICZKA	ul. Dolnoleżajska	10	4-1062	1 ćw. XX w.	ceglane		
166	KAPLICZKA, TZW. ZNAK Tatarski	ul. Grodziszczańska	5	Około 50 m na północ od drogi E-4.	XVII/XVIII w.	ceglane		

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

167	KAPLICZKA	ul. Grodziszczajska (w pobliżu domu nr 23)		4-898	ok. poł. XIX w	ceglane		
168	KAPLICZKA	ul. Grodziszczajska (naprzeciwko domu nr 37)		4-645	zapewne k. XVIII w.	ceglane		
169	FIGURA NMP NP	ul. Jana Pawła II w pobliżu skrzyżowania z ul. Czarnieckiego		5-1099/2	1904	mieszane		B-245 z 09.05.2008
170	KAPLICZKA ŚW. JANA NEPOMUCENA z zespołu klasztornego oo. reformatów	ul. Jana Pawła II obok domu nr 15		5-1061	1743 r., 1776 r.	ceglane	A-458 z 08.08.1991	
171	KRZYŻ	ul. Kolaniki			przy drodze od strony zachodniej, w kępie drzew 2-69	1900	betonowe	
172	KAPLICZKA	ul. Pełkińska	99	4-1019/1	1 poł. XIX w.	ceglane		
173	OBELISK Ferdynanda Wenzla	ul. Tarnowskiego/ pl. Mickiewicza		4-2429	1860	ceglane		
174	KAPLICZKA z figurą św. Kazimierza	ul. Tarnowskiego	25	4-2511	1860	ceglane		
175	KAPLICZKA ŚW. JANA NEPOMUCENA	ul. Zamkowa	24	4-2940/1	k. XVIII w.	ceglane		A-61 z 16.10.2002
DOMY i pozostałe obiekty								
176	DOM	ul. Blichowa	20	4-3008	1 ćw. XX w.	ceglane		
177	DOM	ul. Brama Pełkińska	1	4-2322	1906	ceglane		

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

178	DOM	ul. Brama Pełkińska	4	4-2331	pocz. XX w.	ceglane		
179	DOM	ul. Brodowicze	15	2-450	1 ćw. XX w.	drewniane		
180	DOM	ul. Brodowicze	21	2-447	1 ćw. XX w.	ceglane		
181	DOM	ul. Brzostków	3 i 5	nr_3 5-962, nr_5 5-963	pocz. XX w.	ceglane		
182	DOM	ul. Brzostków	14	5-953	pocz. XX w.	ceglane		
183	DOM	ul. Brzostków	16	5-952	pocz. XX w.	ceglane		
184	DOM	ul. Brzostków	26	5-939	pocz. XX w.	ceglane		
185	DOM	ul. Brzostków	31	5-980	pocz. XX w.	ceglane		
186	DOM	ul. Brzostków	40	nr_40 5-926/3, nr_40a 5-96/2	pocz. XX w.	ceglane		
187	DOM	ul. Brzostków	41	5-978	pocz. XX w.	ceglane		
188	DOM	ul. Brzostków	42	5-925	1 ćw. XX w.	ceglane		
189	DOM	ul. Cerkiewna	2	4-2482/3	pocz. XX w.	ceglane		
190	DOM	ul. Chopina	1 i 3	nr_1 4-1965/3, nr_3 4-1965/4	I. 30 XX w.	ceglane		
191	DOM	ul. Cygańska Góra	3	4-2312	pocz. XX w.	ceglane		
192	DOM	ul. Cygańska Góra	5	4-2311	ok. poł. XIX w., 1 ćw. XX w.	ceglane		
193	DOM, ob. bud. z lokalami handlowo-usługowymi	ul. Czarnieckiego	1	5-1115	1 ćw. XX w.	ceglane		
194	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Czarnieckiego	2	5-1065	pocz. XX w.	ceglane		
195	DOM, ob. z lokalami usługowymi w parterze	ul. Czarnieckiego	13	5-1131	lata 30. XX w.	ceglane		
196	DOM	ul. Dąbrowskiego	2	4-1592/1	I. 30 XX w.	ceglane		
197	DOM	ul. Dominikańska	1	5-894	pocz. XX w.	ceglane		

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

198	DOM	ul. Dominikańska	9	5-883	k. XIX w.	ceglane	
199	DOM	ul. Dominikańska	11	5-883	k. XIX w.	ceglane	
200	DOM	ul. Dominikańska	13	5-881	pocz. XX w.	ceglane	
201	DOM	ul. Dominikańska	17 i 17A	nr_17 5-877/2, nr_17a 5-877/1	pocz. XX w.	ceglane	
202	DOM	ul. Dominikańska	19	5-876	pocz. XX w.	ceglane	
203	DOM	ul. Dominikańska	23	5-874/4	pocz. XX w.	ceglane	
204	POMPA ULICZNA	ul. Dominikańska		5-871, na przeciw budynku nr 13	4 ćw. XIX w.	metalowe	
205	NASTAWNIA WYKONAWCZA "J11"	ul. Elektrowniana		(?) Wsch. kraniec stacji kolejowej 5-1/42	lata 30-te XX w.	ceglane	
206	WAGA KOLEJOWA	ul. Elektrowniana		5-1/42	4 ćw. XIX w.	ceglane	
207	DOM, ob. budynek usługowy	ul. Franciszkańska	8	4-2464	2 poł. XIX w.	ceglane	
208	DOM	ul. Głowackiego	2	4-1744	pocz. XX w.	ceglane	
209	DOM	ul. Głowackiego	4	4-1745/3	XIX/XX w.	ceglane	
210	DOM	ul. Głowackiego	6	4-1746	k. XIX w.	ceglane	
211	DOM	ul. Głowackiego	8	4-1747	pocz. XX w.	ceglane	A-1312 z 25.02.2015
212	DOM	ul. Głowackiego	10	4-1748	XIX/XX w. 1900	ceglane	
213	DOM	ul. Głowackiego	12	4-1748	XIX/XX w.	ceglane	
214	DOM	ul. Głowackiego	14	4-1749	XIX/XX w.	ceglane	
215	DOM	ul. Głowackiego	16	4-1750	XIX/XX w.	ceglane	
216	DOM	ul. Głowackiego	20	4-1753	1 ćw. XX w.	ceglane	
217	DOM	ul. Grodziszczańska	13	4-760	I. 20-30 XX w.	drewniane	
218	DOM	ul. Grodziszczańska	26	4-1558	I. 20-30 XX w.	drewniane	

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

219	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Grodzka	2	4-2402	XVII, XIX w.	mur.	A-91 z 29.06.1986	
ZESPÓŁ DOMU		ul. Grodzka	3	4-2432				
220	DOM, tzw. kamienica Prokuracikowska, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Grodzka	3	4-2432	XVI ? -XVII w.	ceglane	A-400 z 14.09.1971	
221	OGRODZENIE DOMU	ul. Grodzka	3	4-2432	XVIII w.	mur.		
222	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Grodzka	4	4-2403	XVII w.	ceglane	A-119 z 27.06.1986	A-908 z 02.10.2012
ZESPÓŁ DOMU		ul. Grodzka	5	4-2431/1-9				
223	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Grodzka	5	4-2431/1	XVII w.	ceglane	A-128 z 23.03.1987	
224	OFICYNA w zespole domu, ob. pasaż handlowy	ul. Grodzka	5A	4-2431/2-8	XVIII w.	ceglane	A-128 z 23.03.1987	
225	OGRODZENIE Z BRAMĄ w zespole domu	ul. Grodzka	5	4-2431/9	XVIII w.	ceglane	A-128 z 23.03.1987	
226	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Grodzka	6	4-2404	XVII w., 1963	ceglane	A-120 z 26.06.1986	
227	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze i na I piętrze	ul. Grodzka	7	4-2420/1	XVII, XIX w.	ceglane	A-407 z 25.09.1991	

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarostawia na lata 2018- 2021

228	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Grodzka	8	4-2405/1	XVII, XIX w.	ceglane	A-127 z 27.06.1986	
229	DOM d. DRUKARNIA JANA SZELIGI, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Grodzka	10	4-2406	XVI?, XVII, XVIII, XIX/XX w.	ceglane	A-131 z 26.06.1986	A-909 z 02.10.2012
230	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Grodzka	12	4-2407	XVI?/XVII w.	ceglane	A-608 z 12.07.1993	
231	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Grodzka	13	4-2419/1	2 poł. XVII, 2 poł. XIX w.	ceglane	A-405 z 08.05.1991	
232	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Grodzka	14	4-2407	XVI/XVII w.	ceglane	A-607 z 12.07.1993	
233	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Grodzka	15	4-2418	2 poł. XVII w.	mur.	A-408 z 25.07.1991	
234	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Grodzka	16	4-2408	XVII, pocz XIX w.	ceglane	A-409 z 26.07.1991	
235	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Grodzka	17	4-2417/1	poł. XVII, przeb. XIX i XX w.	ceglane	A-410 z 25.07.1991	
236	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Grodzka	18	4-2408	XVII, pocz. XIX w.	ceglane	A-409 z 26.07.1991	

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

237	DOM, ob. budynek z lokalami handlowo-usługowymi	ul. Grodzka	19	4-2416	XVII, 1 poł. XIX w.	ceglane	A-411 z 25.07.1991	
238	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Grodzka	20	4-2409	XVII, XIX w.	ceglane	A-426 z 25.07.1991	
239	DOM, ob. budynek z lokalami handlowo-usługowymi	ul. Grodzka	21	4-2415	k. XIX w.	ceglane		
240	DOM, ob. budynek z lokalami handlowo-usługowymi	ul. Grodzka	22	4-2410	XVII, XIX w.	ceglane	A-434 z 25.07.1991	A-1295 z 28.11.2014
241	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze i na I piętrze	ul. Grunwaldzka	2	4-2021	1890	ceglane	A-654 z 06.04.1994	
242	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Grunwaldzka	4	4-2019/2	1773-1776?, ok. poł. XIX w.	ceglane		A-1181 z 11.10.2013
243	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Grunwaldzka	6	4-2019/1	3 ćw. XIX w.	ceglane	A-874 z 16.12.1997	
244	DOM ob. Powiatowa Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna oraz Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	ul. Grunwaldzka	7	5-2349/1	XIX/XX w.	ceglane	A-855 z 30.05.1997	
245	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Grunwaldzka	8	4-2018	1 ćw. XIX w.	ceglane		

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

246	OFICYNA, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Grunwaldzka	8a	4-2018	2 poł. XIXw.	ceglane		
247	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Grunwaldzka	11 (d.nr 29)	5-2331	przed poł. XIX w.	ceglane		
248	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Grunwaldzka	13 (d.nr 13)	5-2330	XIX/XX w.	ceglane	A-857 z 17.06.1997	A-874 z 02.08.2012
249	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Grunwaldzka	14 (d.nr 33)	4-2015	1897	ceglane		
250	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Grunwaldzka	16	4-2014	pocz. XX w.	ceglane	A-876 z 10.01.1998	
251	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Grunwaldzka	18	4-2013	1899	ceglane	A-767 z 26.07.1994	
252	WILLA A. DIETZIUSA, ob. Specjalny Ośrodek Wychowawczy Nr 1	ul. Grunwaldzka	20	4-2010	pocz. XX w.	ceglane	A-851 z 07.04.1997	
253	DOM, ob. budynek Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno-Ekonomicznej	ul. Grunwaldzka	24	4-2009/9	XIX/XX w.	ceglane	A-877 z 16.01.1998	
254	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Grunwaldzka	26	4-2008	1893	ceglane	A-308 z 28.09.1998	

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

255	DOM, ob. budynek z lokalami handlowo-usługowymi	ul. Jana Pawła II	1	5-1103/6	pocz. XX w.	ceglane		
256	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze i na I piętrze	ul. Jana Pawła II	6	4-1714	I. 10-20. XX w.	ceglane		
257	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Jana Pawła II (d. Świerczewskiego 15)	9	5-1064	XIX/XX w.	ceglane	A-263 z 28.12.1987	
ZESPÓŁ DWORSKI		ul. Jana Pawła II (d. Świerczewskiego)	12					
258	PAŁAC RUNGÓW w zespole pałacowym, ob. Dom mieszkalny	ul. Jana Pawła II (d. Świerczewskiego)	12	4-1710/2	2 poł. XVIII w.	ceglane	A-333 z 20.09.1989	
259	OFICYNA w zespole pałacowym, ob. pasaż handlowy	ul. Jana Pawła II (d. Świerczewskiego)	14	4-1710/1	2 poł. XVIII w.	ceglane		
260	DOM, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Jana Pawła II (d. Świerczewskiego)	13	5-1062	2 poł. XIX w.	ceglane		
261	DOM	ul. Jana Pawła II (d. Świerczewskiego)	15	5-1061	pocz. XIX w.	ceglane		
262	DOM	ul. Jana Pawła II (d. Świerczewskiego)	37	5-1016/1	XIX/XX w.	ceglane		A-1403 z 07.06.2016
263	DOM, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Jana Pawła II (d. Świerczewskiego)	39	5-958	k. XIX w.	ceglane		

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

264	DOM, ob. budynek mieszkalno-handlowo-usługowy	ul. Jana Pawła II (d. Świerczewskiego)	41	5-957	1 ćw. XX w.	ceglane		
265	DOM, ob. budynek mieszkalno-handlowo-usługowy	ul. Jana Pawła II (d. Świerczewskiego)	43	5-956	1 ćw. XX w.	ceglane		
266	DOM, ob. mieszklano usługowy	ul. Jana Pawła II (d. Świerczewskiego)	45	5-955	1 ćw. XX w.	ceglane		
267	DOM	ul. Jana Pawła II (d. Świerczewskiego)	50	4-1689/4	k. XIX w.	ceglane		
268	DOM	ul. Jana Pawła II	50b	4-1689/1	1 ćw. XX w.	ceglane		
269	DOM	ul. Jana Pawła II (d. Świerczewskiego)	54	4-1687	I. 20 XX w.	ceglane		
270	DOM	ul. Jasna	2	4-2253/2	1 ćw. XX w.	ceglane		
271	DOM	ul. Jezuicka / ul. Ostrojskich 10	4	4-2345	2 poł. XIX w.	ceglane		
272	DOM, ob. z lokalami usługowymi w parterze	ul. Kasprowicza	2	5-1031	I. 20-30. XX w.	ceglane		
273	DOM ob. z lokalami handlowo-usługowo-gastronomicznymi w parterze	ul. Kasztelańska	1	4-2350	XIX (na piwnicach z XVII w.)	ceglane	A-478 z 17.12.1991	
274	DOM ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Kasztelańska	2	4-2351/1	1891 (pocz. XIX w.)	ceglane	A-809 z 02.10.1995	

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

275	DOM ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Kasztelańska	6	4-2309	XIX/XX w.	ceglane	A-811 z 09.08.1995	
276	DOM	ul. Kilińskiego	4	4-1773	I. 20-30. XX w.	ceglane		
277	DOM	ul. Kilińskiego	5	4-1765	ok. 1900	ceglane	A-766 z 21.06.1994	
278	DOM	ul. Kilińskiego	6, 6a	nr_6 4-1774/1, nr_6a 4-1774/2	pocz. XX w.	ceglane		
279	DOM	ul. Kilińskiego	7	4-1764	1911	ceglane		
280	DOM	ul. Kilińskiego	8	4-1775/2	pocz. XX w.	ceglane		
281	DOM	ul. Kilińskiego	9	4-1763	XIX/XX w.	ceglane		
282	DOM	ul. Kilińskiego	10	4-1776/1	pocz. XX w.	ceglane		
283	DOM	ul. Kilińskiego	11	4-1762	pocz. XX w.	ceglane		
284	DOM	ul. Kilińskiego	13	4-1761	pocz. XX w.	ceglane	A-662 z 16.04.1994	
285	DOM	ul. Kilińskiego	14	4-1782	pocz. XX w.	ceglane	A-112 z 03.04.1986	
286	DOM	ul. Kilińskiego	16	4-1783	1906	ceglane		
287	DOM	ul. Kilińskiego	20	4-1786	pocz. XX w.	ceglane		
288	DOM, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Kilińskiego	22	4-1788/1	pocz. XX w.	ceglane		
289	BUDYNEK GOSPODARCZY z folwarku jezuickiego, ob. dom mieszkalny	ul. Konarskiego	19 i 19a (d.11)	nr_19 5-998, nr_19a 5-999	XVIII w.	ceglane	A-31ZN (Z-4-5-49) z 22.06.1949	A-312 z 09.02.2011
290	DOM	ul. Konfederacka (d. Kościuszki 20?)	1	4-1665	XIX/XX w.	ceglane		
291	DOM	ul. Kościuszki	5	4-1804	pocz. XX w.	ceglane		
292	DOM	ul. Kościuszki	9	4-1802	pocz. XX w.	ceglane		
293	DOM	ul. Kościuszki	10	4-1826	pocz. XX w.	ceglane		
294	DOM	ul. Kościuszki	11	4-1800	k. XIX w.	ceglane		

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

295	DOM	ul. Kościuszki	12	4-1827	pocz. XX w.	ceglane		
296	DOM	ul. Kościuszki	13	4-1799	pocz. XX w.	ceglane		
297	DOM	ul. Kościuszki	15	4-1798	pocz. XX w.	ceglane		A-414 z 08.04.2010
298	DOM	ul. Kościuszki	16	4-1830	1 ćw. XX w.	ceglane		
299	DOM	ul. Kościuszki	17	4-1797	pocz. XX w.	ceglane		
300	DOM	ul. Kościuszki	21	4-1795	pocz. XX w.	ceglane		
301	DOM	ul. Kościuszki	23	4-1794	pocz. XX w.	ceglane		
302	DOM	ul. Krakowska	12	4-777	l. 30. XX w.	ceglane		
303	DOM, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Krakowska	15	5-288	1 ćw. XX w.	ceglane		
304	DOM	ul. Kraszewskiego	2	4-2007	pocz. XX w.	ceglane		
305	DOM, ob. z lokalami handlowo- usługowymi w parterze	ul. Kraszewskiego	4	4-2006	XIX/XX, 2 ćw. XX w.	ceglane		
306	DOM	ul. Kraszewskiego	6	4-2005	k. XIX w.	ceglane		
307	DOM	ul. Kraszewskiego	7	4-1731/4	l. 30. XX w.	ceglane		
308	DOM, ob. z lokalami handlowo- usługowymi w parterze	ul. Kraszewskiego	8	4-2004	k. XIX w.	ceglane		
309	DOM, ob. z lokalami handlowo- usługowymi w parterze	ul. Kraszewskiego	10	4-2003/10	1 poł. XX w.	ceglane		
310	DOM, ob. z lokalami handlowo- usługowymi w parterze	ul. Kraszewskiego	11	4-1743	k. XIX w.	ceglane		
311	DOM	ul. Kraszewskiego	12	4-2002	XIX/XX w.	ceglane		

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

312	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Kraszewskiego	13	4-1766/2	k. XIX w./pocz. XX w.	ceglane		
313	DOM	ul. Kraszewskiego	14	4-1986	pocz. XX w.	ceglane		
314	DOM, ob. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego	ul. Kraszewskiego	15	4-1769	k. XIX w. (1900)	ceglane	A-865 z 21.07.1997	
315	DOM	ul. Kraszewskiego	16	4-1967/3	1 ćw. XX w.	ceglane		
316	DOM	ul. Kraszewskiego	20	4-1964/2	pocz. XX w.	ceglane		
317	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. Kraszewskiego	22	4-1951	pocz. XX w.	ceglane		A-1475 z 28.07.2017
318	DOM	ul. Kraszewskiego	24	4-1950/4	pocz. XX w.	ceglane		
319	DOM	ul. Kraszewskiego	25	4-1812	k. XIX w.	ceglane		
320	DOM, ob. z lokalami handlowo-gastronomicznymi w parterze	ul. Kraszewskiego	26	4-1933/1	I. 30 XX w.	ceglane		
321	DOM	ul. Kraszewskiego	27	4-1813/1	k. XIX w.	ceglane		
322	DOM	ul. Kraszewskiego	29	4-1814/1	k. XIX w.	ceglane		
323	DOM, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Kraszewskiego	30 i 32	nr_30 4-1931, nr_32 4-1930	XIX/XX w.	ceglane		
324	DOM	ul. Kraszewskiego	31	4-1815	k. XIX w.	ceglane		
325	DOM	ul. Kraszewskiego	35	4-1843	pocz. XX w.	ceglane		
326	DOM	ul. Kraszewskiego	36	4-1913/1	pocz. XX w.	ceglane		

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

327	DOM, ob. bud. mieszkalny oraz siedziba Towarzystwa Przyjaciół Anny Jenke	ul. Kraszewskiego	37	4-1844	1910-1913	ceglane	A-132 z 26.06.1986	A-1344 z 14.09.2015
328	DOM	ul. Kraszewskiego	42	4-1890/1	pocz. XX (1900) w.	ceglane	A-842 z 29.11.1996	
329	DOM	ul. Kraszewskiego	43	4-1860	pocz. XX w.	ceglane		
330	DOM	ul. Kraszewskiego	45	4-1862	1926	ceglane	A-796 z 21.04.1995	
331	DOM	ul. Królowej Jadwigi	3	5-2495	1. ćw. XX w.	ceglane		
332	DOM	ul. Królowej Jadwigi	4	5-2465, 5-2466	pocz. XX w.	ceglane		
333	DOM	ul. Królowej Jadwigi	6	5-2468	pocz. XX w.	ceglane		
334	DOM	ul. Królowej Jadwigi	10	5-2470	pocz. XX w.	ceglane		
335	DOM	ul. Królowej Jadwigi	12	5-2454	pocz. XX w.	ceglane		
336	DOM	ul. Królowej Jadwigi	14 i 14a	nr_14 5-2453/1, nr_14a 5-2453/2	pocz. XX w.	ceglane		
337	DOM	ul. Królowej Jadwigi	18	5-2451	pocz. XX w.	ceglane		
338	MŁYN, ob. dom mieszkalny	ul. Królowej Jadwigi	25A	5-2383/1	1 ćw. XX w.	ceglane		
339	DOM	ul. Królowej Jadwigi	28	5-2377	1 ćw. XX w.	ceglane		
340	DOM	ul. Królowej Jadwigi	30	5-2376	1 ćw. XX w.	ceglane		
341	DOM	ul. Królowej Jadwigi	32 i 34	nr_32 5-2375, nr_34 5-2374	1 ćw. XX w.	ceglane		
342	DOM	ul. Kruhel Pełkiński	14	4-1167/2	1 ćw. XX w.	ceglane		

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

343	DOM	ul. Legionów	3	5-2558	1 ćw. XX w.	ceglane		
344	DOM	ul. Legionów	5	5-2559	I. 20. XX w.	ceglane		
345	DOM	ul. Legionów	9	5-2561	pocz. XX w.	mieszane		
346	DOM	ul. Legionów	19	5-2699	przełom 1.i 2. ćw. XX w.	ceglane		
347	DOM	ul. Legionów	21 i 23	nr_21 5-2702, nr_23 5-2703	1 ćw. XX w.	ceglane		
348	DOM	ul. Legionów	25	5-2704	I. 30. XX w.	ceglane		
349	DOM	ul. Legionów	26	5-2677	I. 30. XX w.	ceglane		
350	DOM	ul. Legionów	29	5-2706	I. 20 XX w.	ceglane		
351	DOM, ob. przychodnia lekarska	ul. Lisińskiego	2 (d.nr 6)	5-2408	przełom XIX/XX w.	ceglane		
352	DOM	ul. Lisińskiego	4 (d.nr 8)	5-2409	pocz. XX w.	ceglane		
353	DOM	ul. Lisińskiego	5	5-2433	pocz. XX w.	ceglane		
354	DOM, ob. przychodnia lekarska "NEURON"	ul. Lisińskiego	6 (d.nr 10)	5-2412	pocz. XX w.	ceglane		
355	DOM, ob. Specjalny Ośrodek Wychowawczy	ul. Lisińskiego	7	5-2434	1911 r.	ceglane		A-91z 15.06.2004
356	DOM, ob. Specjalny Ośrodek Wychowawczy	ul. Lisińskiego	7a	5-2434	I. międzyw.	ceglane		A-91z 15.06.2004
357	DOM	ul. Lisińskiego	8 (d.nr 12)	5-2413	pocz. XX w.	ceglane		
358	DOM	ul. Lisińskiego	11	5-2436	pocz. XX w.	ceglane		
359	DOM	ul. Lisińskiego	13	5-2437	pocz. XX w.	ceglane		
360	DOM	ul. 29 Listopada	3	5-2627	1.ćw. XX w.	ceglane		
361	DOM	ul. 29 Listopada	16	5-2733	pocz. XX w.	ceglane		

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

362	DOM	ul. Lubelska	3	4-1997	1902	ceglane		
363	DOM	ul. Lubelska	4	4-2381	1 ćw. XX w.	ceglane		
364	DOM	ul. Lubelska	6	4-2367	2ćw. XX w.	ceglane		
365	DOM	ul. Lubelska	8	4-2364/12	k. XIX w.	ceglane		A-696 z 30.11.2011
366	DOM, ob. budynek mieszkalny z lokalami handlowo-usługowo-gastronomicznymi	ul. Lubelska	9	4-1992	k. XIX w.	ceglane		
367	DOM	ul. Lubelska	10	4-2364/9	I. 20-30. XX w.	ceglane		
368	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. 3 Maja	1	4-2856	pocz. XX w.	ceglane		
369	DOM, ob. budynek mieszkalno-handlowo-usługowy	ul. 3 Maja	3	4-2858	przed poł. XIX w.	ceglane		
370	DOM	ul. 3 Maja	5 i 7	nr_5 4-2859 nr_7 4-2860/1	przed poł. XIX w.	ceglane		
371	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	ul. 3 Maja	14	5-2457/5, 5-2457/4	I. 20-30 XX w.	ceglane		
372	DOM	ul. 3 Maja	19 (d.nr 27)	4-2870	przed poł. XIX w.	ceglane		
373	DOM	ul. 3 Maja	21 (d.nr 31)	4-2871	przed poł. XIX w.	ceglane		
374	DOM	ul. 3 Maja	22	5-2461	pocz. XX w.	ceglane		

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

375	DOM	ul. 3 Maja	23	4-2873	zap. XVIII/XIX w., II poł. XIX w.	ceglane	A-864 z 21.07.1997	
376	DOM	ul. 3 Maja	24 (d.nr 19)	5-2461	pocz. XX w.	ceglane		
377	DOM	ul. 3 Maja	27 (d.nr 22)	4-3082	k. XIX w.	ceglane		
378	DOM	ul. 3 Maja	28	5-2463/1	XIX/XX w.	ceglane		
379	DOM	ul. 3 Maja	50	5-2608/5	XIX/XX w.	ceglane		
380	DOM	ul. 3 Maja	50a	5-2609	XIX/XX w.	ceglane		
381	DOM	ul. Mączyńskiego	3	5-1412	lata 30. XX w.	ceglane		
382	DOM	ul. Mączyńskiego	6	5-1401	lata 30. XX w.	drewniane		
383	DOM	ul. Mączyńskiego	8	5-1396	lata 30. XX w.	ceglane		
384	DOM	pl. Mickiewicza	1	4-2423/1	XIX/XX w.	ceglane		
385	PAWILON, ob. budynek handlowo-usługowy	pl. Mickiewicza	7	4-2425	pocz. XX w.	ceglane		
386	DOM, ob. z lokalami handlowo-usługowymi w parterze	pl. Mickiewicza	11	4-2427	II poł. XIX w.	ceglane		
387	DOM	pl. Mickiewicza	16	5-2394/2	II poł. XIX w.	ceglane		
388	DOM	ul. Morgenbessera	2	5-877/5	1 ćw. XX w.	ceglane		
389	DOM	ul. Na Blichu	1	4-2919	I. 20-30 XX w.	ceglane		
390	DOM	ul. Na Blichu	21 (d.nr 10)	4-2954	pocz. XX w.	ceglane		
391	DOM	ul. Na Blichu	26	4-2976/2	I. 20-30 XX w.	drewniane		
392	DOM	ul. Nad Sanem	28	4-2829/2	ok. 1930	ceglane		
393	DOM	ul. Narutowicza	7	5-1042	I. 30. XX w.	ceglane		

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

394	WILLA, ob. lokal gastronomiczno-hotelowy	ul. Ogrodowa	1	4-1981	k. XIX w.	ceglane	A-471 z 09.11.1991	
395	DOM	ul. Opolska	1 (d. Rynek 28)	4-2398	XVII-XVIII, k. XIX w.	ceglane	A-817 z 16.11.1995	A-882 z 09.08.2012
396	DOM	ul. Opolska	2 (d.nr 4)	4-2389/1	XIX (na fundamentach z XVII w.?)	ceglane	A-818 z 03.10.1995	A-602 z 22.06.2011
397	DOM	ul. Opolska	4 (d.nr 6)	4-2388/1	XVIII (?), XIX w.	ceglane		
398	DOM	ul. Opolska	6	4-2387	XVII/XVIII, XIX w.	ceglane	A-819 z 03.10.1995	
399	DOM tzw. Kamienica Gdańska	ul. Ostrogskich	2	4-2348/3	ok. poł. XVIII w.	ceglane	A-317 z 12.10.1988	
400	DOM	ul. Ostrogskich	4	4-2347	XIX w.	ceglane		
401	DOM	ul. Ostrogskich	6	4-2348/1	XIX w.	ceglane		
402	DOM	ul. Ostrogskich	8	4-2346	XIX w.	ceglane		
403	DOM	ul. Ostrogskich 10/ Jezuicka 4	10	4-2345	2 poł. XIX w.	ceglane		
404	DOM	ul. Paderewskiego	2	5-2659/1	I. 20-30. XX	ceglane		
405	DOM	ul. Paderewskiego	6	5-2656 5-2655/1	I. 30 XX w.	ceglane		
406	DOM	ul. Paderewskiego	8	5-2654/1	I. 30. XX w.	ceglane		
407	DOM i oficyna	ul. Paderewskiego	10	5-2648	1 ćw. XX w.	ceglane	A-854 z 17.06.1997	
408	DOM	ul. Paderewskiego	12	5-2645	I. 20-30. XX w.	ceglane		
409	DOM	ul. Paderewskiego	14	5-2644	1 ćw. XX w.	ceglane		
410	DOM	ul. Paderewskiego	20	5-2641/3	I. 20-30. XX w.	ceglane		
411	WILLA RACIBORSKICH	ul. Paderewskiego	22	5-2631/1	1 ćw. XX w.	mieszane	A-289 z 07.04.1988	
412	DOM	ul. Paderewskiego	26	5-2626	I. 20-30. XX w.	ceglane		

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

413	DOM	ul. Panieńska	3	4-2156/2	I. 20 XX w.	ceglane		
414	POMPA ULICZNA	ul. Pasięka		róg z ul. Jarową	4 ćw. XIX w.	metalowe		
415	DOM	ul. Pełkińska	4 (d.nr 6)	4-2324	pocz. XX w.	ceglane		
416	DOM	ul. Pełkińska	8	4-2147	pocz. XX w.	ceglane		
417	DOM	ul. Pełkińska	12	4-2138/1	1 ćw. XX w.	ceglane		
418	DOM	ul. Pełkińska	28 i 28A	4-1388/2 (nr 28) 4-1389 (nr 28A)	I. 20 XX w.	ceglane		
419	DOM	ul. Pełkińska	32	4-1391/2; 4-1391/1	1880	drewniane		
420	DOM	ul. Pełkińska	35	4-1922	pocz. XX w.	ceglane		
421	DOM	ul. Pełkińska	38	4-1370/4	1900	ceglane		
422	DOM	ul. Pełkińska	48/50	4-1361 (nr 48) 4-1360 (nr 50)	1 ćw. XX w.	ceglane		
423	DOM	ul. Pełkińska	102	4-1266	1926	ceglane		
424	DOM	ul. Pełkińska	107	4-1013/2	1928	ceglane		
425	POMPA ULICZNA	pl. Ks. Piotra Skargi		4-2318/1	4 ćw. XIX w.	metalowe		
426	DOM	ul. Podzamcze	6	4-2275	pocz. XX w.	ceglane		
427	DOM	ul. Podzamcze	8	4-2276	pocz. XX w.	ceglane		
428	DOM	ul. Podzamcze	16	4-2281	pocz. XX w.	ceglane		
429	DOM	ul. Polna	7	4-1928/2	pocz. XX w.	ceglane		
430	DOM	ul. Polna	8	4-1918	pocz. XX w.	ceglane		
431	DOM	ul. Polna	10	4-1920	pocz. XX w.	ceglane		
432	DOM	ul. Poniatowskiego	2	5-2497	1 ćw. XX w.	ceglane		
433	DOM	ul. Poniatowskiego	8	5-2493	pocz. XX w.	ceglane		
434	DOM	ul. Poniatowskiego	10	5-2490/1	pocz. XX w.	ceglane		
435	DOM	ul. Poniatowskiego	12	5-2489	XIX/XX w.	ceglane		
436	DOM	ul. Poniatowskiego	14	5-2486	XIX/XX w.	ceglane		

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

437	DOM	ul. Poniatowskiego	16	5-2484	pocz. XX w.	ceglane		
438	DOM	ul. Poniatowskiego	18	5-2482/2	pocz. XX w.	ceglane		
439	DOM	ul. Poniatowskiego	20	5-2481/2	1 ćw. XX w.	ceglane		
440	DOM	ul. Poniatowskiego	22	5-2480/1	pocz. XX w.	ceglane		
441	DOM	ul. Poniatowskiego	26	5-2476	pocz. XX w.	ceglane		
442	DOM	ul. Poniatowskiego	28	5-2475/2	pocz. XX w.	ceglane		
443	DOM	ul. Poniatowskiego	30	5-2388	XIX/XX w.	mieszane	A-79 z 31.10.2003	
444	DOM	ul. Poniatowskiego	31	5-2556/1	pocz. XX w.	ceglane		
445	DOM	ul. Poniatowskiego	32	5-2386	1 ćw.. XX w.	ceglane		
446	DOM	ul. Poniatowskiego	33	5-2554	pocz. XX w.	mieszane		
447	DOM	ul. Poniatowskiego	34	5-2385	I. 20-30. XX w.	ceglane		
448	DOM	ul. Powstania Styczniowego	10	4-1660	1 ćw. XX w.	ceglane		
449	DOM	ul. Prosbów	5, 5A, 4	4-3075 (nr 5) 4-3076/2 (nr 5A) 4-3076/1 (nr 4)	pocz. XX w.	ceglane		
450	DOM	ul. Prosbów	6	4-3073	pocz. XX w.	ceglane		A-1496 z 23.10.2017
451	DOM	ul. Pruchnicka	37, 35	5-2149 (nr 37) 5-2148 (nr 35)	1 ćw. XX w.	ceglane		
452	DOM	ul. Przemyska	1	4-2482/1	k. XVIII w., XIX w.	ceglane	A-481 z 23.01.1992	A-1346 z 14.09.2015
453	DOM	ul. Przemyska	2	4-2463	1939	ceglane		
454	DOM	ul. Przemyska	3	4-2482/2	XIX w.	ceglane		
455	DOM	ul. Przemyska	5	4-2483/1	XVII (?), II poł. XIX w.	ceglane	A-240 z 17.08.1987	
456	DOM	ul. Przemyska	7	4-2487	pocz. XX w.	ceglane		A-1411 z 27.07.2016
457	OFICYNA	ul. Przemyska	7	4-2487	1 ćw. XX w.	ceglane		A-1411 z 27.07.2016

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

458	OFICYNA	ul. Przemyska	7	4-2487	1 ćw. XX w.	ceglane	
459	DOM	ul. Przemyska	9	4-2488/2	XVII(?) w., 2 poł. XIX w.	ceglane	A-1489 z 28.09.2017
460	DOM	ul. Przemyska	11	4-2900; 4-2901	pocz. XX w.	ceglane	
461	DOM	ul. Przemyska	16	4-2875	1 ćw. XX w.	ceglane	
462	DOM	ul. Przemyska	18	4-2874	1 ćw. XX w.	ceglane	
463	DOM	ul. Przemyska	25	4-2895	pocz. XX w.	ceglane	
464	DOM	ul. Przygodzie	50	4-3036	pocz. XX w. ok. 1930r.	drewniane	
465	DOM	ul. Przyrynek	3	4-2497	1 ćw. XX w.	ceglane	
466	DOM	ul. Przyrynek	5	4-2498	1 ćw. XX w.	ceglane	
467	DOM	ul. Raclawicka	2 i 4	4-1840/2 (nr 2) 4-1840/1 (nr 4)	pocz. XX w.	ceglane	
468	DOM	ul. Raclawicka	6	4-1839/1; 4-1839/4	pocz. XX w.	ceglane	
469	DOM	ul. Raclawicka	8	4-1838	pocz. XX w.	ceglane	
470	DOM	ul. Raclawicka	10	4-1837/1	pocz. XX w.	ceglane	
471	DOM	ul. Raclawicka	14 (d.nr 10)	4-1834	pocz. XX w.	ceglane	
472	DOM	ul. Raclawicka	16 (d.nr 12)	4-1833/1	pocz. XX w.	ceglane	
473	DOM	ul. Raclawicka	18	4-1617	I. 20-30. XX w.	ceglane	
474	DOM	ul. Raclawicka	26	4-1621	pocz. XX w.	ceglane	
475	DOM	ul. Raclawicka	28	4-1622	pocz. XX w.	ceglane	
476	DOM	ul. Raclawicka	30	4-1623/3	pocz. XX w.	ceglane	
477	DOM	ul. Raszyńska	2	4-1487	1 ćw. XX w.	ceglane	

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

478	DOM	ul. Raszyńska	6	4-1489/1	I. 30. XX w.	mieszane		
479	STRAŻNICA KOLEJOWA	ul. Reymonta		Przy torach stacji kolejowej w jej wsch. krańcu 5-1/26	koniec XIX w.	ceglane		
480	DOM	ul. Reymonta	5	5-2663/1	1926	ceglane		A-694 z 30.11.2011
481	DOM	ul. Reymonta	7	5-2663/8	1926	ceglane		
482	DOM	ul. Reymonta	11	5-2667	1 ćw. XX w.	ceglane		
483	DOM	ul. Rybacka	1,1A	4-2169/6 (nr 1A) 4-2170/1 (nr 1) 4-2170/2	pocz. XX w.	ceglane		
484	DOM	ul. Rybacka	2, 2A	4-2270 (nr 2) 4-2271 (nr 2A)	pocz. XX w.	drewniane		
485	DOM	ul. Rybacka	4	4-2269	pocz. XX w.	ceglane		A-344 z 27.03.2009
486	DOM	ul. Rybacka	6 (d.nr 8)	4-2262/3	1899	ceglane		
487	DOM	ul. Rybacka	19	4-2187	1908	ceglane		
488	CZWORAK 1	ul. Rybacka	40	4-2197/1	pocz. XX w.	drewniane		
489	CZWORAK 2	ul. Rybacka	40a	4-2197/1	pocz. XX w.	drewniane		
490	CYSTA WODOCIĄGÓW MIEJSKICH	Rynek		4-2354	1632 (?)	mieszane		
491	DOM	Rynek	2	4-2434	1 poł. XVII, XIX w.	ceglane	A-436 z 16.08.1991	
492	DOM	Rynek	3	4-2435/1	1 poł. XVII w., poł. XVIII, XX w.	ceglane	A-437 z 16.08.1991	A-884 z 09.08.2012
493	DOM, tzw. Kamienica Orsettich, ob. Muzeum w Jarosławiu	Rynek	4	4-2437	1570-1585	ceglane	A-13/46 z 28.02.1951	A-298 z 02.12.2008

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

494	MUR GRANICZNY MUR OGRODZENIOWY od ul. Trybunalskiej	Rynek	4	4-2438 (działka z murem)	k. XIX w. 2 poł. XX w.	ceglane		A-1327 z 27.04.2015 ewidencja
495	DOM, tzw. Kamienica Attavantich	Rynek	5 ob.5 i 5A	4-2440/17 (nr 5) 4-2440/13 (nr 5A)	2 ćw. XVII w., k. XIX w.	ceglane	A-438 z 16.08.1991	
496	DOM, tzw. Kamienica Gruszewiczowska	Rynek	6	4-2440/2	pocz. XVII, II poł. XIX w.	ceglane	A-212 z 17.09.1960	
497	DOM, tzw. Kamienica Ligeszczyńska	Rynek	7 (d. nr 7/9; d. nr 8)	4-2440/15	2 ćw. XVII, XIX w.	ceglane	A-213 z 27.10.1969	
498	DOM, tzw. Kamienica Rohma	Rynek	8 (d. nr 9)	4-2441	I poł. XVII, XIX w.	ceglane	A-214 z 30.10.1969	
ZESPÓŁ DOMU		Rynek	9	11	XVII-XIX w.		A-215 z 30.10.1969	
499	DOM, tzw. Kamienica Chmielikowska - w zespole domu	Rynek	9 (d.nr 11)	4-2442/1	XVII w., XIX w.	ceglane	A-215 z 30.10.1969	
500	BRAMA (pozostałości ogrodzenia) - w zespole domu	Rynek	9 (d.nr 11)	4-2442/2 4-2442/3	k. XVIII w.	ceglane		
501	DOM	Rynek	10 (d.nr 12)	4-2443	XVII w., 1910	ceglane	A-440 z 16.08.1991	
502	DOM tzw. Kamienica Królowej Marysieńki	Rynek	11 (d.nr 13)	4-2353	1 poł. XVII w., 1859	ceglane	A-217 z 16.01.1970	A-1355 z 22.10.2015
503	DOM	Rynek	12 (d.nr 14)	4-2352/5 4-2352/6	1636, XIX w., 1954-1960	ceglane	A-480 z 23.01.1992	

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

504	DOM	Rynek	13 (d.nr 15)	4-2352/1 4-2352/2	XVII w.	ceglane	A-441 z 16.08.1991	
505	DOM WAPIŃSKICH	Rynek	14 (d.nr 16)	4-2351/2	XVII w.	ceglane	A-439 z 16.08.1991	A-1242 z 30.04.2014
506	DOM	Rynek	15 (d.nr 17)	4-2349	XVI-XVII w.	ceglane	A-701 z 17.09.1971	
507	DOM	Rynek	16 (d.nr 18)	4-2348/4	XVI-XVII w.	ceglane	A-323 z 10.04.1969	
508	DOM	Rynek	17 (d.nr 19)	4-2344/3	XVI-XVII w.	ceglane	A-605 z 12.07.1993	A-1356 z 22.10.2015
509	DOM	Rynek	18 i 18A (d. nr 20)	4-2361	XVII-XIX w.	ceglane	A-606 z 12.07.1993	A-1354 z 22.10.2015
510	DOM	Rynek	19 (d.nr 21)	4-2360	XVII, XIX w.	ceglane	A-208 z 12.05.1987	A-883 z 09.08.2012
511	DOM	Rynek	20 (d.nr 22)	4-2359	XVI, XIX w.	ceglane	A-207 z 12.05.1987	
512	DOM	Rynek	21 (d.nr 23)	4-2358	XVII, XIX w.	ceglane	A-201 z 23.03.1987	
513	DOM	Rynek	22 (d.nr 24)	4-2357	XVII, II poł. XIX w.	ceglane	A-202 z 23.03.1987	
514	DOM	Rynek	23 (d. nr 25)	4-2399	XVII, XIX w.	ceglane	A-703 z 24.09.1971	

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

515	DOM	Rynek	24	4-2400	XVII, pocz. XX w.	ceglane	A-702 z 19.10.1973	
516	DOM	ul. Sandomierska	3	4-1401	I. 30 XX w.	ceglane		
517	DOM	ul. Sandomierska	20	4-1339/1	1. ćw. XX w.	ceglane		
518	DOM	ul. Sandomierska	26	4-1328	I. 20. XX w.	ceglane		
519	DOM	ul. Sienkiewicza	5	4-1717	I. 30. XX w.	ceglane		
520	DOM	ul. Sienkiewicza	13	4-1741	I. 30. XX w.	ceglane		
521	POMPA ULICZNA	ul. Sikorskiego		5-2473	4 ćw. XIX w.	metalowe		
522	DOM	ul. Sikorskiego	1 (d. ul. 1 Maja)	5-2414	XIX/XX w.	ceglane		
523	DOM	ul. Sikorskiego	2 (d. ul. 1 Maja)	5-2379	I. 20-30. XX w.	ceglane		
524	DOM	ul. Sikorskiego	3,3A,3B (d.3-5 ul. 1 Maja)	5-2441 (nr 3) 5-2442 (nr 3A) 5-2440 (nr 3B)	XIX/XX w.	ceglane		
525	DOM	ul. Sikorskiego	7 (d. ul. 1 Maja)	5-2444	pocz. XX w.	ceglane		
526	DOM	ul. Sikorskiego	9 (d. ul. 1 Maja)	5-2446; 5-2447	pocz. XX w.	ceglane		
527	DOM	ul. Słowackiego	1	5-2329	pocz. XX w.	ceglane	A-787 z 11.01.1995	A-886 z 09.08.2012
528	DOM	ul. Słowackiego	2	5-1104	przed 1939	ceglane		A-58 z 29.07.2002
529	DOM	ul. Słowackiego	3	5-2332	XIX/XX w.	ceglane		A-466 z 28.12.2010
530	DOM	ul. Słowackiego	5	5-2333	I. 30. XX w.	ceglane		
531	DOM	ul. Słowackiego	8	5-1125	XIX/XX w.	ceglane		
532	DOM	ul. Słowackiego	9	5-2335	pocz. XX w.	ceglane		A-1452 z 23.02.2017
533	DOM	ul. Słowackiego	11	5-2336	XIX/XX w.	ceglane		
534	DOM	ul. Słowackiego	12	5-1127	XIX/XX w.	ceglane		
535	DOM	ul. Słowackiego	13	5-2338/1	XIX/XX w.	ceglane		

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

536	DOM	ul. Słowackiego	14	5-1128/1	XIX/XX w.	ceglane		
537	DOM	ul. Słowackiego	15	5-2339/1	XIX/XX w.	ceglane		
538	DOM	ul. Słowackiego	16	5-1128/1	1 ćw. XX w.	ceglane		
539	DOM	ul. Słowackiego	19	5-2341/13	XIX/XX w.	ceglane	A-490 z 03.04.1992	
540	DOM	ul. Słowackiego	20 (d.nr 22)	5-1133	pocz. XX w.	ceglane		
541	DOM	ul. Słowackiego	24	5-1136/3	pocz. XX w.	ceglane		A-343 z 19.03.2009
542	DOM	ul. Słowackiego	31	5-2366	pocz. XX w.	ceglane		
543	DOM	ul. Słowackiego	32	5-2500/1	XIX/XX w.	ceglane	A-850 z 09.04.1997	
544	DOM	ul. Sobieskiego	1	4-2306	XVI(?), XVII, 1 ćw. XX w.	ceglane	A-142 z 30.06.1986	
545	DOM	ul. Sobieskiego	2 (d. nr 4)	4-2455	XVII, XIX w.	ceglane	A-144 z 30.06.1986	
546	DOM	ul. Sobieskiego	3	4-2305	XIX w. (na fundamentach z XVII w.)	ceglane	A-140 z 30.06.1986	
547	DOM	ul. Sobieskiego	4 (d.nr 10)	4-2456	XVII, XIX w.	ceglane	A-322 z 06.06.1983	
548	DOM	ul. Sobieskiego	5, 7	4-2304	XVII, k. XIX w.	ceglane	A-139 z 30.06.1986	
549	OFICYNA	ul. Sobieskiego	8	4-2457/2	2 poł. XIX w.	ceglane		
550	OFICYNA	ul. Sobieskiego	8 b	4-2457/3; 4-2457/4	2 poł. XIX w.	ceglane		
ZESPÓŁ DOMU		ul. Sobieskiego	9	4-2303				
551	DOM w zespole domu	ul. Sobieskiego	9	4-2303	k. XVI, 2 poł. XVII, po. XVIII, 2 poł. XIX w.	ceglane	A-320 z 06.06.1983	

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

552	KORDEGARDA w zespole domu	ul. Sobieskiego	9a	4-2303	XVIII w.	ceglane	A-665 z 17.05.1994	
553	DOM	ul. Sobieskiego	11 (d.nr 15)	4-2302	XVI/XVII, XVIII, XIX i pocz. XX w.	ceglane	A-324 z 06.06.1983	
554	MUR	ul. Sobieskiego	11	4-2302	XIX w.	ceglane		
555	DOM	ul. Sobieskiego	12 (d.nr 6)	4-2457/5 4-2457/7	XVII, XVIII, pocz. XIX w.	ceglane	A-476 z 13.12.1991	
556	DOM	ul. Sobieskiego	13 (d.nr 17)	4-2301	XVII, 1 poł. XIX w.	ceglane	A-466 z 31.10.1991	
557	DOM	ul. Sobieskiego	14 (d.nr 22)	4-2458	XVII, 1 poł. XIX w.	ceglane	A-554 z 21.12.1992	
558	DOM	ul. Sobieskiego	16 (d.nr 24)	4-2459	XVII, 1 poł. XIX w.	ceglane	A-609 z 12.07.1993	
559	DOM	ul. Sobieskiego	18 (d.nr 26)	4-2460/1	XVII, XIX w.	ceglane	A-477 z 13.12.1991	
560	DOM	ul. Sobieskiego	20	4-2462	2 ćw. XX w.	ceglane		
561	DOM	ul. Spytka	4 (d.nr 2)	4-2342	XIX w.	ceglane		
562	DOM	ul. Spytka	6	4-2341/4	I. 30 XX w.	ceglane		
563	DOM	ul. Spytka	8	4-2340	pocz. XX w.	ceglane		
564	DOM	ul. Spytka	9	4-2364/11	ok. poł. XIX w.	ceglane		
565	DOM	ul. Spytka	12 (d.nr 14)	4-2333	XVI, XVII (?), XIX w.	ceglane		
566	DOM	ul. Stawki	9	1-1832	pocz. XX w.	drewniane		
567	DOM	ul. Strzeleckiego	2	4-2348/2	I. 20. XX w.	ceglane		

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

568	DOM	ul. Św. Ducha	2	4-2013	1899	ceglane	A-767 z 26.07.1994	
569	DOM	ul. Św. Ducha	4	4-2014	XIX/XX w.	ceglane	A-876 z 10.01.1998	
570	DOM	ul. Św. Ducha	5 i 5a	4-1999	pocz. XX w.	ceglane		
571	DOM	ul. Św. Ducha	6	4-2015	XIX/XX w.	ceglane		
572	DOM	pl. Św. Michała	1	4-2402	k. XIX w.	ceglane		
573	DOM	pl. Św. Michała	3	4-2405/2	1898	ceglane		
574	DOM	ul. Tarnowskiego	11	4-2504	pocz. XX w.	ceglane		
575	DOM	ul. Tarnowskiego	12	4-2886	pocz. XX w.	ceglane		
576	DWOREK WAPIŃSKICH	ul. Tarnowskiego	18	4-2908/2	1 poł. XIX w.	ceglane	A-181 z 11.06.1987	
577	DOM	ul. Tarnowskiego	19	4-2508	l. 30. XX w.	ceglane		
578	DOM	ul. Tarnowskiego	23	4-2510	l. 20-30. XX w.	ceglane		
579	DOM	ul. Tatarska	4	4-2307/1	1 ćw. XX w.	ceglane		
580	DOM	ul. Tatarska	4a	4-2307/3	2 poł. XIX w.	ceglane		
581	DOM	ul. Trybunalska	1	4-2439	2 poł. XIX w.	ceglane		A-1247 z 04.06.2014
582	DOM	ul. Wąska	1 (d. ul. Sobieskiego 2)	4-2452	XVII, XIX w.	ceglane	A-146 z 30.06.1986	
583	DOM	ul. Wąska	2	4-2444/1	XVII-XVIII w., k. XIX w.	ceglane	A-891 z 29.10.1998	A-1243 z 30.04.2014
584	DOM	ul. Wąska	4	4-2444/3	k. XIX w.	ceglane	A-807 z 26.06.1995	
585	DOM	ul. Wąska	6	4-2444/5	k. XIX w.	ceglane	A-808 z 26.06.1995	
586	DOM	ul. Węgierska	1,1A	4-2412/8 (nr 1) 4-2412/5 (nr 1A)	pocz. XX w.	ceglane		
587	DOM	ul. Węgierska	3	4-2412/1	2 ćw. XX w.	ceglane		
588	DOM	ul. Wilsona	4	5-2638	l. 20 XX w.	ceglane		

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

589	DOM	ul. Wodna	9	3-488	3 ćw. XIX w.	drewniane		
590	DOM	ul. Wyspiańskiego	2	5-1085	I. 30 XX w.	ceglane		
591	DOM	ul. Zamkowa	2	4-2918	k. XIX w.	ceglane		
592	DWÓR	ul. Zamkowa	24	4-2940/2	II poł. XIX w.	ceglane		A-61 z 16.10.2002
593	DOM	ul. Żeromskiego	2	4-1847/1	1914	ceglane		
594	MOST na Sanie	ul. Sanowa		4-2853/13 droga w kierunku Lubaczowa	pocz. XX w.	stalowe		
595	TUNEL DROGOWY pod nasypem kolejowym	Tunel drogowy pod nasypem kolejowym		5-1/42 Na wsch. od stacji kolejowej	2 poł. XIX w.	ceglane		
596	TUNEL DROGOWY pod nasypem kolejowym	Tunel drogowy pod nasypem kolejowym		5-1/42 ul. M.Gębarowicza	2 poł. XIX	ceglane		
597	TUNEL DROGOWY pod nasypem kolejowym	Tunel drogowy pod nasypem kolejowym		5-1/42 ul. Pawłosiowska	2 poł. XIX w.	ceglane		
598	NASTAWNIA WYKONAWCZA	Nastawnia Wykonawcza		5-1048/23, w pobliżu ul.Pruchnickiej	lata 30. XX w.	ceglane		

Tab. 1. Zabytki wpisane do Gminnej Ewidencji Zabytków występujące na terenie miasta Jarosławia

5.2.4 Zabytki ruchome

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Wykaz zabytków wpisanych do REJESTRU ZABYTKÓW RUCHOMYCH województwa podkarpackiego			
Lp.	Nazwa zabytku wpisanego do rejestru, miejsce lokalizacji	Szczegółowy spis obiektów składowych ujętych wpisem do rejestru zabytków	Numer i data wpisu do rej. zab. (stary) Nowy numer rej. zab. (po 1999 r.)/ Miejsce przechowywania /lokalizacja
1.	Polichromia w wielkiej izbie Kamienicy Orsettich, Rynek 4	Renesansowa polichromia sali stropowej, w lewym narożniku ściany południowej fragment polichromii figuralnej. Na ścianie wschodniej rodzaj lamperii złożonej z pionowych pasów.	B-18/21/ZR/60 z 13.01.1960 B-460 z dn. 10.10.2011 Rynek 4, ob. Muzeum
2.	Polichromia w wielkiej izbie Kamienicy Gruszewiczów, Rynek 6	Pod lunetami na ścianie wschodniej sceny figuralne: Chrystus przed Annaszem, Chrystus u Kajfasza i Heroda, Naigrywanie się z Chrystusa. Pod lunetami na ścianie północnej: Zaparcie się Piotra, Chrystus przed Piłatem. Pod lunetami na ścianie zachodniej: Koronowanie cierniem, Biczowanie, Niesienie krzyża. Na splywach sklepienia kartusze o owalnym kształcie, zdobione motywami owocowych girland oraz głowami królów na osi. W kartuszach wizerunki ewangelistów: Św. Mateusz Ewangelista, Św. Jan Ewangelista, wazony kwiatowe, orły i lwy w lunetach.	B-19/25/ZR/60 z 02.03.1960 B-462 z dn. 26.10.2011 Rynek 6

3.	Dekoracja sgraffitowa na elewacji kamienicy przy ul. Grodzkiej 10	Dekoracja sgraffitowa z XVII w. w formie fryzu o motywach renesansowej arabeski (biały ornament na czarnym tle) oddzielający optycznie dolną kondygnację elewacji od górnej.	B-17/20/ZR/59 z 10.05.1960 B-459 z dn. 26.10.2011 ul. Grodzka 10
4.	Wyposażenie kościoła św. Mikołaja i św. Stanisława Bpa, ul. Benedyktyńska 5	Ołtarz Główny - Serce Pana Jezusa: Obraz - Serce Pana Jezusa, Rzeźba - Św. Ignacy Loyola, Rzeźba - Św. Stanisław Kostka, Rzeźba - Św. Piotr, Rzeźba - Św. Paweł, Rzeźba - Matka Boska Tronująca, Rzeźba - Anioł 2 szt. Ołtarz boczny Matki Boskiej Ostrobramskiej: Obraz - Św. Paweł i Anioł Gabriel, Obraz - Św. Piotr i Matka Boska,	B-156 z 17.09.1987 ul. Benedyktyńska 5
5.	Wyposażenie kościoła pw. Trójcy Świętej OO. Franciszkanów (OFM)		B-157 z dn. 08.10.1987 ul. Jana Pawła II 16
6.	Wyposażenie kościoła pw. Matki Bożej Bolesnej OO. Dominikanów		B-162 z dn. 10.02.1988 ul. Dominikańska 25
7.	Polichromia dolnej izby kamienicy przy ul. Grodzka 4		B-178 z dn. 26.06.1991 ul. Grodzka 4
8.	Figura św. Jana Nepomucena z kapliczki przydrożnej przy ul. Jana Pawła II		B-186 z dn. 09.05.1995 Ob. przeniesiona do kościoła OO. Reformatorów, ul. Jana Pawła II 16
9.	Portal przy głównym wejściu do kościoła pw. św. Mikołaja i Stanisława Bpa		B-188 z dn. 09.02.1996 ul. Benedyktyńska 5
10.	Ołtarz Relikwii Świętych w kościele OO. Dominikanów		B-210 z dn. 11.09.1997 ul. Dominikańska 25

11.	Polichromia w korytarzu skrzydła wschodniego OO. Dominikanów		B-221 z dn. 14.09.1997 ul. Dominikańska 25
12.	Witryna drewniana w parterze kamienicy Rynek 8		B-32 z dn. 26.05.2001 Rynek 8
13.	Wyposażenie kościoła pw. Św. Ducha		B-125 z dn. 15.06.2011 ul. Grunwaldzka 10
14.	Wyposażenie siedziby Stowarzyszenia Miłośników Jarosławia		B-190 z dn. 06.11.2007 Rynek 11
15.	Malowidła ścienne i wyposażenie zakrystii kościoła Dominikanów		B-208 z dn. 16.06.2007 ul. Dominikańska 25
16.	Wyposażenie i wystrój malarski kościoła pw. Bożego Ciała (kolegiata)		B-225 z dn. 01.02.2008 Pl. Ks. Piotra Skargi 2
17.	Pomnik Matki Bożej Niepokalanej		B-245 z dn. 09.05.2008 ul. Jana Pawła
18.	Chrzcielnica i lichtarz z kościoła pw. Św. Mikołaja i św. Stanisława Bpa		B-271 z dn. 15.01.2009 ul. Benedyktyńska 5
19.	Ikonostas w cerkwi grekokatolickiej pw. Przemienienia Pańskiego		B-375 z dn. 30.12.2010 ul. Sobieskiego 3

20.	Pomnik nagrobny św. Wincentego Fereriusza na grobowcu dominikanów na Cmentarzu Starym		B-386 z dn. 17.02.2011 ul. Cmentarna, Cmentarz Stary kw. 22-16
21.	Malowidła ściennie w Sali budynku – dawnej bursy „Mikołaja Kopernika”		B-387 z dn. 21.02.2011 ul. 3 Maja 31
22.	Wagon towarowy kryty Gklm (Kdt) 20 51 112 209-7 z 1917 r.		B-431 z dn. 13.06.2011 ul. Zbożowa 7
23.	Polichromia w Sali Kopernikańskiej LO im. Mikołaja Kopernika		B-669 z dn. 04.09.2014 ul. 3 Maja 4
24.	Strop belkowy i wystrój sztukatorski „wielkiej izby” w kamienicy Rynek 4		B-721 z dn. 09.10.2015 Rynek 4
25.	Ambona w klasztorze Franciszkanów		B-449 z dn. 08.10.1987 ul. Jana Pawła 16
26.	Wystrój i wyposażenie sieni		B-837 z dn.20.02.2017 ul. Słowackiego 1
27.	Wystrój i wyposażenie sieni i klatki schodowej		B-836 z dn. 22.02.2017 ul. Kraszewskiego 37

Tab. 2. Zabytki ruchome występujące w mieście Jarosław

5.2.5 Zabytki archeologiczne

Stanowiska archeologiczne to materialne ślady działalności ludzi. W obrębie stanowiska archeologicznego grupują się zazwyczaj pozostałości licznych powstających i zamierających kolejno osad czy cmentarzysk. Stanowią one podstawowe, a często wręcz jedyne źródło wiedzy o najdawniejszej przeszłości. Nawet dla późniejszych czasów, poczynając od średniowiecza, wyniki badań archeologicznych stanowią cenne uzupełnienie przekazów pisanych. W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawastrwień kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków.

W związku z licznymi zagrożeniami zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2014, poz. 1446, ze zm.) wszystkie zabytki archeologiczne, bez względu na stan zachowania, podlegają ochronie i opiece. W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawastrwień kulturowych, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółwić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie może on odpowiadać dokładnie zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, ponieważ może okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska.

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic miasta Jarosławia. Udokumentowane stanowiska archeologiczne (łącznie 157 stanowisk) zgrupowane są na obszarach AZP: 103-82, 102-83, 103-83, 104-83, obejmują w dużej części ślady osadnicze (109 stanowisk), osady (32 stanowisk), a w mniejszym stopniu skarby (1 stanowisko) i kopce (1 stanowisko). Najstarsze z nich datuje się na okres epoki kamienia, mają one duże znaczenie dla potrzeb rozpoznania oraz ochrony najstarszych śladów obecności człowieka i jego form gospodarowania, które od samego początku przyczyniły się do kształtowania krajobrazu kulturowego. Z kolei najmłodsze odkryte ślady pochodzą już z czasów późnego średniowiecza i okresu nowożytnego, stanowisk tak datowanych jest najwięcej (ok. 77 stanowisk).

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

L.p.	Nazwa stanowiska	Nr w miejscowości (nr na obszarze)	Obszar AZP	Rodzaj stanowiska	Chronologia/Kultura	Uwagi
1.	Jarosław, ul. Szczytniańska	157 (106)	103-82	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa • osada 	<ul style="list-style-type: none"> • neolit • neolit 	Stanowisko wpisane do rej. zabytków pod nr A-III/431, decyzja z dnia 20.12.1968 r.; Obecnie znajduje się tam osiedle domków jednorodzinnych.
2.	Jarosław, ul. Pawłosiowska	156 (105)	103-82	<ul style="list-style-type: none"> • osada 	<ul style="list-style-type: none"> • KŁ, gr. tarnobrzezka (Halsztat - wczesna epoka żelaza) 	Stanowisko wpisane do rej. zabytków pod nr 110/402, decyzja z dnia 11 grudnia 1968 r.; Dalszy ciąg stanowiska znajduje się na obszarze 104-82.
3.	Jarosław	36 (44)	103-82	<ul style="list-style-type: none"> • osada • ślad osadnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • neolit 	<ul style="list-style-type: none"> • PN
4.	Jarosław	35 (43)	103-82	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa • osada 	<ul style="list-style-type: none"> • neolit 	<ul style="list-style-type: none"> • kultura przeworska
5.	Jarosław	34 (42)	103-82	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa • osada 	<ul style="list-style-type: none"> • epoka kamienia 	<ul style="list-style-type: none"> • kultura przeworska
6.	Jarosław	33 (41)	103-82	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa • osada 	<ul style="list-style-type: none"> • PN 	<ul style="list-style-type: none"> • wczesne średniowiecze
7.	Jarosław	32 (40)	103-82	<ul style="list-style-type: none"> • osada 	<ul style="list-style-type: none"> • PN 	
8.	Jarosław	31 (39)	103-82	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa • ślad osadnictwa • ślad osadnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • neolit • kultura przeworska 	<ul style="list-style-type: none"> • PN
9.	Jarosław	30 (38)	103-82	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa • osada 	<ul style="list-style-type: none"> • epoka kamienia 	<ul style="list-style-type: none"> • średniowiecze
10.	Jarosław	29 (37)	103-82	<ul style="list-style-type: none"> • osada 	<ul style="list-style-type: none"> • PN 	

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

11.	Jarosław	28 (36)	103-82	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa • ślad osadnictwa • osada • osada 	<ul style="list-style-type: none"> • neolit • Chłopice-Vesele (wczesna faza kultury mierzanowickiej) • kultura przeworska • wczesne średniowiecze 	
12.	Jarosław	27 (35)	103-82	<ul style="list-style-type: none"> • osada 	<ul style="list-style-type: none"> • kultura przeworska 	
13.	Jarosław	26 (34)	103-82	<ul style="list-style-type: none"> • osada • ślad osadnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • neolit 	<ul style="list-style-type: none"> • PN
14.	Jarosław	25 (33)	103-82	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • neolit 	
15.	Jarosław	24 (32)	103-82	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa • osada 	<ul style="list-style-type: none"> • KCWR (faza żelazowska) • kultura przeworska 	
16.	Jarosław	23 (31)	103-82	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • średniowiecze 	
17.	Jarosław	22 (30)	103-82	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • KCSz (schyłkowy neolit) 	
18.	Jarosław	21 (29)	103-82	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa • osada 	<ul style="list-style-type: none"> • PN • średniowiecze 	Bezpośrednia bliskość ogródków działkowych
19.	Jarosław	20 (28)	103-82	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • średniowiecze 	
20.	Jarosław	19 (18)	103-82	<ul style="list-style-type: none"> • osada 	<ul style="list-style-type: none"> • średniowiecze 	Brak dokładnej lokalizacji
21.	Jarosław	13 (12)	103-82	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • wczesny neolit 	Brak dokładnej lokalizacji
22.	Jarosław	10 (9)	103-82	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • kultura mierzanowicka (I okres EB) 	Brak dokładnej lokalizacji
23.	Jarosław	9 (8)	103-82	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa 		Brak dokładnej lokalizacji

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

					• kultura mierzanowicka (I okres EB)	
24.	Jarosław - Kruhel Pawłosiowski	8 (7)	103-82	• ślad osadnictwa	• KCSz (schyłkowy neolit)	Brak dokładnej lokalizacji
25.	Jarosław- Przedmieście Górnoleżajskie	7 (6)	103-82	• ślad osadnictwa	• kultura przeworska	Brak dokładnej lokalizacji
26.	Jarosław	37 (6)	102-83	• ślad osadnictwa • punkt osadniczy • ślad osadnictwa • punkt osadniczy	• wczesna EB • kultura przeworska	• wczesne średniowiecze • PN
27.	Jarosław	38 (7)	102-83	• ślad osadnictwa • punkt osadniczy	• epoka kamienia-epoka brązu • PN	
28.	Jarosław - Stawki	39 (8)	102-83	• osada • osada	• kultura przeworska • wczesne średniowiecze	Znaczny stopień zniszczenia stanowiska
29.	Jarosław - Stawki	40 (9)	102-83	• punkt osadniczy • PN		
30.	Jarosław - Stawki	41 (10)	102-83	• punkt osadniczy • punkt osadniczy • punkt osadniczy • kultura przeworska • wczesne średniowiecze • PN		
31.	Jarosław - Stawki	42 (11)	102-83	• ślad osadnictwa	• epoka kamienia-epoka brązu	Przy drodze
32.	Jarosław	2 (1)	103-83	• ślad osadnictwa	• KCSz (schyłkowy neolit)	Brak dokładnej lokalizacji
33.	Jarosław	3 (2)	103-83	• ślad osadnictwa	• kultura mierzanowicka (I okres EB)	Brak dokładnej lokalizacji

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

34.	Jarosław	4 (3)	103-83	• ślad osadnictwa	• kultura mierzanowicka (I okres EB)	Brak dokładnej lokalizacji
35.	Jarosław	5 (4)	103-83	• ślad osadnictwa	• KLW	Brak dokładnej lokalizacji
36.	Jarosław	6 (5)	103-83	• ślad osadnictwa	• KLW	Brak dokładnej lokalizacji
37.	Jarosław	9 (6)	103-83	• ślad osadnictwa	• KCSz	Brak dokładnej lokalizacji
38.	Jarosław	11 (7)	103-83	• ślad osadnictwa	• kultura łużycka	Brak dokładnej lokalizacji
39.	Jarosław	12 (8)	103-83	• ślad osadnictwa	• kultura mierzanowicka (I okres EB)	Brak dokładnej lokalizacji
40.	Jarosław	14 (9)	103-83	• ślad osadnictwa	• kultura trypolska	Brak dokładnej lokalizacji
41.	Jarosław	15 (10)	103-83	• ślad osadnictwa	• neolit	Brak dokładnej lokalizacji
42.	Jarosław	16 (11)	103-83	• ślad osadnictwa	• kultura mierzanowicka (I okres EB)	Brak dokładnej lokalizacji
43.	Jarosław	17 (12)	103-83	• ślad osadnictwa	• KCSz (schyłkowy neolit)	Brak dokładnej lokalizacji
44.	Jarosław, ul. Pełkińska	18 (13)	103-83	• skarb	• KŁ	Konieczny nadzór archeologiczny nad wszelkimi pracami ziemnymi
45.	Jarosław	43 (14)	103-83	• ślad osadnictwa	• neolit	Brak dokładnej lokalizacji
46.	Jarosław	44 (15)	103-83	• ślad osadnictwa	• PN	Brak dokładnej lokalizacji
47.	Jarosław	45 (16)	103-83	• ślad osadnictwa	• KŁ	Brak dokładnej lokalizacji, znalezione nad Sanem
49.	Jarosław	47 (18)	103-83	• ślad osadnictwa	• KŁ	Brak dokładnej lokalizacji

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

50.	Jarosław	48 (19)	103-83	• ślad osadnictwa	• KŁ (II-III okres EB)	Brak dokładnej lokalizacji
51.	Jarosław	49 (20)	103-83	• ślad osadnictwa	• KCSZ (schyłkowy neolit)	Brak dokładnej lokalizacji
52.	Jarosław	50 (21)	103-83	• ślad osadnictwa	• neolit	Brak dokładnej lokalizacji
53.	Jarosław	51 (22)	103-83	• ślad osadnictwa	• IV okres EB	Brak dokładnej lokalizacji
54.	Jarosław	52 (23)	103-83	• ślad osadnictwa	• Halsztat (wczesna epoka żelaza)	Brak dokładnej lokalizacji
55.	Jarosław	53 (24)	103-83	• ślad osadnictwa	• Halsztat (wczesna epoka żelaza)	Brak dokładnej lokalizacji
56.	Jarosław	55 (26)	103-83	• ślad obozowiska	• gr. mazowszańska (11 tys.-7 tys. 900)	Brak dokładnej lokalizacji
57.	Jarosław	56 (27)	103-83	• ślad osadnictwa	• PN	Brak dokładnej lokalizacji
58.	Jarosław	57 (28)	103-83	• osada palafitowa	• neolit?/okres wczesnopiastowski?	Brak dokładnej lokalizacji
59.	Jarosław	58 (29)	103-83	• ślad osadnictwa	• okres rzymski	Brak dokładnej lokalizacji
60.	Jarosław	59 (30)	103-83	• ślad osadnictwa	• okres rzymski	Brak dokładnej lokalizacji
61.	Jarosław	60 (31)	103-83	• ślad osadnictwa	• okres rzymski	Brak dokładnej lokalizacji
62.	Jarosław	61 (32)	103-83	• ślad osadnictwa	• okres rzymski	Brak dokładnej lokalizacji; znaleziona podczas budowy kolei
63.	Jarosław	62 (33)	103-83	• ślad osadnictwa	• XIII, XIV w.	

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

64.	Jarosław	63 (34)	103-83	• zabudowa miejska	• XVI, XVII, XVIII, XIX-XX w.	Brak dokładnej lokalizacji
65.	Jarosław	64 (35)	103-83	• ślad osadnictwa	• okres rzymski	Brak dokładnej lokalizacji
66.	Jarosław	136 (36)	103-83	• ślad osadnictwa	• neolit	Brak dokładnej lokalizacji
67.	Jarosław	137 (37)	103-83	• ślad osadnictwa	• neolit	Brak dokładnej lokalizacji
68.	Jarosław	138 (38)	103-83	• ślad osadnictwa	• neolit	Brak dokładnej lokalizacji
69.	Jarosław	139 (39)	103-83	• ślad osadnictwa	• wczesne średniowiecze	Brak dokładnej lokalizacji
70.	Jarosław	140 (40)	103-83	• ślad osadnictwa	• KŁ	Brak dokładnej lokalizacji
71.	Jarosław	141 (41)	103-83	• ślad osadnictwa	• KŁ	Brak dokładnej lokalizacji
72.	Jarosław - Garbarze	142 (42)	103-83	• ślad osadnictwa	• KCSz (schyłkowy neolit)	Brak dokładnej lokalizacji
73.	Jarosław - Garbarze	143 (43)	103-83	• ślad osadnictwa	• neolit	Brak dokładnej lokalizacji; w rejonie starego koryta Sanu
74.	Jarosław - wzgórze Św. Mikołaja	1 (65)	103-83	• ślad osadnictwa • ślad osadnictwa • grodzisko; ślad osadnictwa z cmentarzem średniowiecznym • Klasztor SS Benedyktyn z cmentarzem	• neolit • kultura przeworska • okres średniowiecza (XI-XIII w.) • XV-XVIII w.	Stanowisko wpisane do rej. zabytków pod nr A-716/452 z 1968 r.; Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
75.	Jarosław ul. Sobieskiego 14	89 (91)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

76.	Jarosław ul. Sobieskiego 9	88 (90)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVI, w., XVI/XVII w., XVI-XVIII w.	tzw. Kordegarda; Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
77.	Jarosław ul. Sobieskiego 5	87 (89)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVII, XVIII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
78.	Jarosław ul. Sobieskiego 3a	86 (88)	103-83	• ślad zabudowy mieszkalnej miejskiej	• XVI w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
79.	Jarosław - Plac za Halą Targową	85 (87)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVIII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
80.	Jarosław - Hala Targowa	84 (86)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVI w., XVII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
81.	Jarosław Rynek 26	83 (85)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVI w., XVII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
82.	Jarosław Rynek 24	82 (84)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XV-XVIII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
83.	Jarosław Rynek 23	81 (83)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVI w., XVII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
84.	Jarosław Rynek 17	80 (82)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVIII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
85.	Jarosław Rynek 15	79 (81)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVI w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

86.	Jarosław Rynek 14	78 (80)	103-83	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa • zabudowa miejska 	<ul style="list-style-type: none"> • XIII w. • XVI-XVII w. 	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
87.	Jarosław Rynek 13	77 (79)	103-83	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa • ślad zabudowy miejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • XIII w. • XVI w., XIX w. 	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
88.	Jarosław Rynek cz. E.	76 (78)	103-83	<ul style="list-style-type: none"> • ślad zabudowy miejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • XV-XX w. 	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
89.	Jarosław Kamienica Orsettich	75 (77)	103-83	<ul style="list-style-type: none"> • ślad zabudowy miejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • XV w., XVI w., XVII w., XVIII-XIX w. 	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
90.	Jarosław Kamienica Attavantich, Rynek 5	74 (76)	103-83	<ul style="list-style-type: none"> • zabudowa miejska 	<ul style="list-style-type: none"> • XVII w. , XVIII w. 	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
91.	Jarosław Kamienica Gruszewiczów, Rynek 6	73 (75)	103-83	<ul style="list-style-type: none"> • ślad zabudowy miejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • XVI-XIX w. 	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
92.	Jarosław Rynek 12	72 (74)	103-83	<ul style="list-style-type: none"> • ślad zabudowy miejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • XVI w., XVIII w. 	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
93.	Jarosław Kolegiata Wszystkich Świętych	71 (73)	103-83	<ul style="list-style-type: none"> • kolegiata 	<ul style="list-style-type: none"> • poł. XV w. 	w rej. S-W części Rynku, Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
94.	Jarosław Rynek	70 (72)	103-83	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • XIII w. 	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
95.	Jarosław Rynek - N	69 (71)	103-83	<ul style="list-style-type: none"> • ślad zabudowy miejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • XVII w. 	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

96.	Jarosław Rynek	68 (70)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVIII-XIX w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
97.	Jarosław Rynek	67 (69)	103-83	• ślad zabudowy mieszkalnej	• XVI w., XVII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
98.	Jarosław Ratusz	66 (68)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVII-XVIII w., XVII-XIX w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
99.	Jarosław Stare Miasto	65 (67)	103-83	• ślad zabudowy mieszkalnej miejskiej	• XVII-XIX w.	Niezbędny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych, Stare Miasto - brak bliższej lokalizacji
100.	Jarosław Przedmieście Dolnoleżajskie	144 (66)	103-83	• osada	• wczesne średniowiecze	Brak bliższej lokalizacji
101.	Jarosław ul. Sobieskiego 22	90 (92)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVIII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
102.	Jarosław ul. Grodzka 2	91 (93)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVI w., XVII-XIX w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
103.	Jarosław ul. Grodzka 3	92 (94)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVII w., XIX w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
104.	Jarosław ul. Grodzka 5	93 (95)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVII-XVIII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
105.	Jarosław ul. Grodzka 10	94 (96)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVII, XVIII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

106.	Jarosław ul. Grodzka 12	95 (97)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XV w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
107.	Jarosław ul. Grodzka 13	96 (98)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVI w., XVII w., XVIII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
108.	Jarosław ul. Grodzka 16	97 (99)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
109.	Jarosław ul. Grodzka 17	98 (100)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVI/XVII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
110.	Jarosław Brama Krakowska	99 (101)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XV-XVIII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
111.	Jarosław ul. Opolska 1	100 (102)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVI w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
112.	Jarosław ul. Opolska 2	101 (103)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVI-XVIII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
113.	Jarosław ul. Opolska 4	102 (104)	103-83	• ślad osadnictwa	• XIX w. , XX w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
114.	Jarosław - rej. Synagogi ul. Opolska 10	103 (105)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVI-XVIII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
115.	Jarosław ul. Opolska 12	104 (106)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVI-XVIII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

116.	Jarosław ul. Opolska	105 (107)	103-83	• ślad osadnictwa	• XIII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
117.	Jarosław Brama Pelkińska	106 (108)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVII, XVIII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
118.	Jarosław Wzgórze Farne	107 (109)	103-83	• ślad osadnictwa • ślad zabudowy miejskiej	• neolit • XVII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
119.	Jarosław ul. Franciszkańska	108 (110)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
120.	Jarosław pl. Piotra Skargi	109 (111)	103-83	• ślad osadnictwa	• XVII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
121.	Jarosław pl. Zwycięstwa 1	110 (112)	103-83	• ślad osadnictwa	• XV/XVI w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
122.	Jarosław ul. Przemyska	111 (113)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVIII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
123.	Jarosław ul. Wąska 4	112 (114)	103-83	• ślad zabudowy mieszkalnej	• XIV-XVI w., XVI-XVII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
124.	Jarosław ul. Panieńska	113 (115)	103-83	• ślad osadnictwa	• wczesne średniowiecze	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
125.	Jarosław ul. Spytka	114 (116)	103-83	• zabud. mieszk. miejskiej	• XVI w., pocz. XVII w. XVIII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

126.	Jarosław ul. Tarnowskiego	115 (117)	103-83	• mur obronny miasta ?	• XVI, XVII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
127.	Jarosław	116 (118)	103-83	• zabudowa mieszkalna	• XVI, XVII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
128.	Jarosław	117 (119)	103-83	• grób	• XVII w.	podziemia kościoła Św. Jana
129.	Jarosław ul. Lubelska	118 (120)	103-83	• ślad osadnictwa	• XVII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
130.	Jarosław Cerkiew	119 (121)	103-83	• ślad zabudowy mieszkalnej miejskiej	• XVII w., XVIII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
131.	Jarosław ul. Kasztelańska 6	120 (122)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVIII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
132.	Jarosław ul. Kasztelańska 1	121 (123)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XVII w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
133.	Jarosław ul. Ostogskich	122 (124)	103-83	• ślad zabudowy miejskiej	• XV w.	Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
134.	Jarosław Mały Rynek	123 (125)	103-83	• grodzisko ?	• średniowiecze	Obszar stanowiska silnie przekształcony; Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
135.	Jarosław Zamek Górny	124 (126)	103-83	• zamek	• XVI w., XVII w.	teren przycerkiewny; obszar stanowiska silnie przekształcony; Konieczny nadzór

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

						archeologiczny wszelkich prac ziemnych
136.	Jarosław Zamek Dolny	125 (127)	103-83	• zamek	• XVI w.	Obszar stanowiska silnie przekształcony; Konieczny
137.	Jarosław koło rzeźni	126 (128)	103-83	• ślad osadnictwa	• neolit	nad Sanem; teren stanowiska całkowicie zniszczony
138.	Jarosław Miształe	127 (129)	103-83	• ślad cmentarzyska ?	• EB, Halsztat (wczesna epoka żelaza)	Żwirownia; teren stanowiska całkowicie zniszczony
139.	Jarosław Stawki	128 (130)	103-83	• ślad osadnictwa	• EB?	Żwirownia; teren stanowiska całkowicie zniszczony
140.	Jarosław ul. Piekarska	129 (131)	103-83	• ślad osadnictwa	• XVII w.	Teren fabryki „SAN”; Konieczny nadzór archeologiczny wszelkich prac ziemnych
141.	Jarosław Szwajmanówka 53	130 (132)	103-83	• ślad osadnictwa	• ?	nad Sanem zabudowa podmiejska;
142.	Jarosław Garbarze	131 (133)	103-83	• ślad osadnictwa	• XVII w.	
143.	Jarosław przystań	132 (134)	103-83	• ślad osadnictwa	• okres rzymski	lewy brzeg Sanu
144.	Jarosław Kopiec	133 (135)	103-83	• kopiec	• ?	Obiekt już nie istnieje
145.	Jarosław Miształe	134 (136)	103-83	• ślad osadnictwa	• Kł. (XIII-XII w. p. Chr.)	lewy brzeg Sanu - piaskownia; całkowicie zniszczone
146.	Jarosław Lachmanówka	135 (137)	103-83	• ?	• starożytna	Moneta grecka znaleziona na śmietniku

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Jarosławia na lata 2018- 2021

147.	Jarosław	145 (138)	103-83	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa • ślad osadnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • kultura przeworska • wczesne średniowiecze 	
148.	Jarosław	146 (139)	103-83	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • późne średniowiecze 	
149.	Jarosław	147 (140)	103-83	<ul style="list-style-type: none"> • osada ? 	<ul style="list-style-type: none"> • KŁ, gr. tarnobrzaska 	
150.	Jarosław	148 (141)	103-83	<ul style="list-style-type: none"> • osada 	<ul style="list-style-type: none"> • wczesna EB 	
151.	Jarosław	149 (24)	104-83	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • neolit 	
152.	Jarosław	150 (25)	104-83	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa • ślad osadnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • epoka kamienia 	<ul style="list-style-type: none"> • PN
153.	Jarosław	151 (26)	104-83	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • nowożytność 	
154.	Jarosław	152 (27)	104-83	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa • osada 	<ul style="list-style-type: none"> • epoka kamienia 	<ul style="list-style-type: none"> • średniowiecze
155.	Jarosław	153 (38)	104-83	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • epoka kamienia 	
156.	Jarosław	154 (39)	104-83	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • epoka kamienia 	
157.	Jarosław	155 (40)	104-83	<ul style="list-style-type: none"> • ślad osadnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • neolit 	

Tab. 3. Zabytki archeologiczne występujące na terenie miasta Jarosławia

5.2.6 Dziedzictwo niematerialne

W rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w październiku 2003 r., dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Dziedzictwo niematerialne to rodzaj dziedzictwa, który jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu wspomnianej wyżej Konwencji obejmuje:

- tradycje i przekazy ustne, w tym język jako narzędzie przekazu,
- spektakle i widowiska,
- zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne,
- wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki,
- umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

W XXI wieku, w dobie cyfryzacji i postępującej globalizacji, przy powszechnym dostępie do mediów w niektórych regionach dochodzi do zjawiska „zatarcia” cech indywidualnych danego regionu. Społeczność przejmuje zwyczaje „obce” zwykle bardziej popularne. Należy pamiętać, że technologia która może przyczynić się do uogólnienia regionalnej przestrzeni kulturowej znakomicie sprawdza się jako narzędzie ją promujące i utrwalające.

Na terenie miasta Jarosław dziedzictwo niematerialne zostało zachowane i jest szeroko obecne, pielęgnowane i kultywowane. Obiektami kulturotwórczymi są przede wszystkim:

- **Miejski Ośrodek Kultury**, jest on instytucją kultury, która została utworzona w 1945 r. jako Jarosławski Powiatowy Dom Kultury. Początkowo mieścił się w budynku dawnej "Gwiazdy" (u zbiegu ulicy Franciszkańskiej i Trybunalskiej), obecnie zaś w wielce zasłużonym dla upowszechniania kultury budynku TG "Sokół" (Towarzystwo zostało rozwiązane przez władze komunistyczne w 1947 r.). Budynek "Sokoła" był pierwszym historycznym centrum kulturalnym Jarosławszczyzny i pozostał nim do dziś.

- **Miejska Biblioteka Publiczna**
- **Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji im. Burmistrza Adolfa Dietziusa**
- **Towarzystwo Miłośników Lwowa i Kresów Wschodnich**
- **Centrum Kultury i Promocji**
- **Kino IKAR**
- **Muzeum**

Na terenie miasta funkcjonują różnego rodzaju stowarzyszenia. Są one samorządnym, dobrowolnym zrzeszeniem o celach niezarobkowych. Cele stowarzyszeń służą szeroko pojmowanym celom społecznym, kulturalnym, oświatowym, ochronie środowiska itp.:

- Stowarzyszenie Miłośników Jarosławia
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
- Polski Związek Głuchych
- Polski Komitet Pomocy Społecznej
- Stowarzyszenie Opiekuńcze "Pomoc"
- Towarzystwo Przyjaciół Anny Jenke
- Ruch Światło Życie
- Stowarzyszenie Katolickie Legion Maryi
- Stowarzyszenie Rodzina Kolpinga
- Katolicka Poradnia Rodzinna "Nazaret"
- Parafialny Oddział Akcji Katolickiej
- Stowarzyszenie Charytatywne im. Ojca Pio
- Stowarzyszenie Kulturalno-Wychowawcze im. ks. Piotra Skargi
- Stowarzyszenie „Muzyka Dawna”

Na obszarze miasta działają zarówno kluby sportowe, zespoły pieśni i tańca, jak i inne. Wszystkie te organizacje są stowarzyszeniami, które dynamicznie się rozwijają, co silnie oddziałuje na rozkwit miasta w różnych dziedzinach życia.

- **Państwowe Ognisko Baletowe**
- **Zespół taneczny „Czendo”**
- **Studencki Zespół Pieśni i Tańca "Słowianie"**
- **Akademia Trzeciego Wieku**

5.3 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Na terenie miasta Jarosławia znajdują się obiekty zainteresowania konserwatorskiego. Na szczególną uwagę zasługują tutaj pojedyncze formy obiektów np. zespoły klasztorne, cmentarze, fortyfikacje, kapliczki i kamienice. Przedmiotami zainteresowania konserwatorskiego są wszystkie obiekty wpisane do ewidencji zabytków oraz tereny cenne przyrodniczo znajdujące się pod ochroną.

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. 2014.1446 z późn. zm.), formami ochrony zabytków są:

1. wpis do rejestru zabytków;
2. uznanie za pomnik historii;
3. utworzenie parku kulturowego;
4. ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego;

Rejestr zabytków dla danego województwa prowadzony jest przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków. Do rejestru wpisuje się przede wszystkim zabytki nieruchome. Podstawą wpisu jest decyzja wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydana z urzędu, na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Jak wynika z ustawy, do rejestru mogą być wpisywane także inne elementy takie jak otoczenie zabytku wpisanego do rejestru oraz nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku.

Prawo nie wyłącza możliwości wpisania do rejestru zabytków ruchomych - dokonywanego na wniosek właściciela jak i z urzędu w sytuacji uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej.

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków. Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków.

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Działania organu konserwatorskiego nakierowane są na zachowanie nie tylko wyglądu zewnętrznego poszczególnych budynków, determinującego ogólny wygląd i kształt układu urbanistycznego, lecz także istniejących relacji przestrzennych pomiędzy zabudową i zielenią (m.in. zespoły klasztorne).

Dlatego też pomimo że budynki znajdujące się na terenie takiego układu nie są objęte indywidualnym wpisem do rejestru zabytków, to przeprowadzenie przy nich jakichkolwiek prac konserwatorskich i restauratorskich, jak również robót budowlanych oraz podejmowanie przy nich działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany ich wyglądu, może zostać dokonane tylko po uzyskaniu pozwolenia konserwatorskiego. Ingerencja w bryłę budynku, jego elewację i wygląd zewnętrzny, która nie jest zgodna z przyjętą praktyką konserwatorską, będzie bowiem wpływać ujemnie na całą historyczną.

W 2009 r. w Jarosławiu utworzono Park Kulturowy, który tworzą Zespół Staromiejski oraz Zespół Klasztorny OO, Dominikanów. W chwili obecnej jest jedynym tego typu parkiem kultury w województwie podkarpackim i nielicznym na obszarze kraju. Obejmuje on swoim zasięgiem teren Starego Miasta oraz początkową część traktu krakowskiego i zespół klasztorny SS. Benedyktynek. Park tworzy także położony w zachodniej części Jarosławia zespół klasztorny OO. Dominikanów. Teren parku jest ściśle związany z historyczną lokacją, ciągłością historyczną zabudowy oraz jej wiekowej metryki, nasyceniem tkanką zabytkową, wartościami artystycznymi, krajobrazowymi i naukowymi zespołów. Teren parku mieści w sobie większość zabytków wpisanych do rejestru zabytków oraz około 1/3 wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków. W skład Parku wchodzi najcenniejsze perełki architektoniczne miasta.

5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. 2014.1446 z późn. zm.). Gminy mają dbać między innymi o „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych

i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

Zakres gminnej ewidencji zabytków:

- zabytki nieruchomości wpisane do rejestru;
- inne zabytki nieruchomości znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- stanowiska archeologiczne;
- historyczne układy ruralistyczne wsi, historyczne układy urbanistyczne miasta;

inne zabytki nieruchomości wyznaczone przez burmistrza (prezydenta miasta, wójta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Informacje o zabytkach nieruchomości, które powinna zawierać karta adresowa, określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych zagranicę niezgodnie z prawem (Dz. U. 2011 nr 113 poz. 661).

Gminna ewidencja zabytków nie jest jedną z form ochrony zabytków wymienionych w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. 2016 poz. 1330) natomiast zgodnie z art. 21 jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami. Dodatkowo ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie innych ustaw (Dz. U. 2010 nr 75 poz. 474) istotnie wzmacnia rangę gminnej ewidencji zabytków poprzez między innymi obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków projektów decyzji o WZIZT (Warunków Zabudowy i Zagospodarowanie Terenu) oraz projektów budowlanych dotyczących obiektów ujętym między innymi w gminnej ewidencji zabytków.

Zestawienie obiektów GEZ zamieszczone jest w rozdziale 5.2.3.1.

5.5 Zabytki o najwyższym znaczeniu dla miasta

Na obszarze miasta Jarosław znajdują się obiekty zabytkowe o różnej randze. Zabytkami o najwyższym znaczeniu dla miasta będą przede wszystkim obiekty wpisane do rejestru zabytków, ale także zabytki nie objęte ochroną prawną lecz

uwzględnione w Gminnej Ewidencji Zabytków. Ze względu na przedstawianą wartość historyczną i turystyczną być może w przyszłości zostaną ujęte w rejestrze. Obiektami o najwyższym znaczeniu dla miasta są:

1. Ratusz Jarosławski

Budynek pierwotnie gotycki. Po pożarze w 1625 roku przebudowany jako piętrowa barokowa budowla. W 1776 zajęty na austriackie warsztaty wojskowe, został zdewastowany. W 1852 wykupiony przez miasto od rządu austriackiego. Kilkakrotnie przebudowany i remontowany m.in. w XIX wieku w stylu neorenesansowym. Posiada wieżę zegarową i cztery kondygnacje. Mieści się pośrodku Rynku.

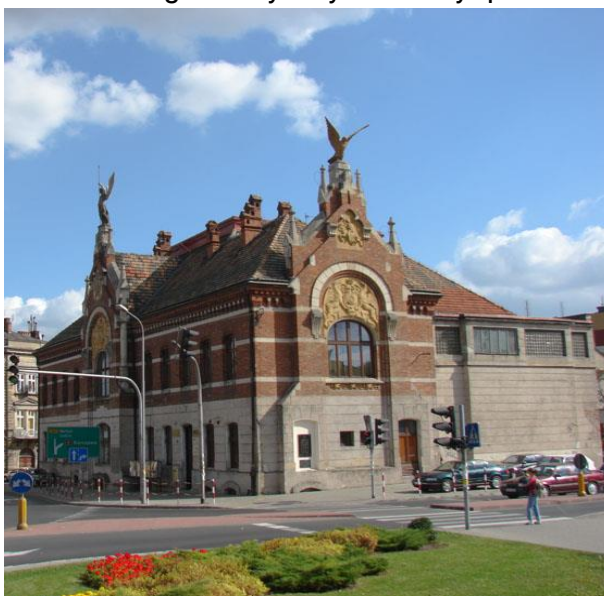
Wpis do rejestru zabytków:

A-211 z 17.09.1969

Fot. 1. Ratusz w Jarosławiu (www.jaroslaw.pl)

2. Gmach Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”

Budynek wzniesiony na początku XX wieku z przeznaczeniem dla Towarzystwa Gimnastycznego. Powstał według projektu krakowskiego architekta Teodora Talowskiego i ma duże walory artystyczne. Mieściła się w nim wówczas sala kinowo - teatralna, sale do zajęć i spotkań na I piętrze oraz otwarty taras do ćwiczeń gimnastycznych. Szczyt północnej fasady budynku wieńczy rzeźba uskrzydłonego młodzieńca, a zachodniej rzeźba sokoła. Po II wojnie światowej budynek stanowił siedzibę Jarosławskiego Powiatowego Domu Kultury, kina „Gdynia” a obecnie Miejskiego Ośrodka Kultury.

Wpis do rejestru zabytków:

A-179 z 05.01.1987 / A-1240 z 28.04.2014

Fot 2. Miejski Ośrodek Kultury (www.jaroslaw.pl)

3. Budynek Stowarzyszenia Jad Charyjcy

Budynek został zbudowany w latach 1907-1912 według projektu Samuela Kormana, z inicjatywy Stowarzyszenia Rękodzielników Żydowskich *Jad Charyjcy*. W budynku znajdowały się siedziba stowarzyszenia, sala modlitwena oraz inne pomieszczenia mu służące. Natomiast w późniejszym czasie znajdowała się w nim Miejska Biblioteka Publiczna oraz Państwowe Ognisko Baletowe im. Lidii Nartowskiej. Obecnie budynek stanowi własność Powiatu Jarosławskiego.

Wpis do rejestru zabytków:

A-707 z 16.01.1984

Fot. 3. Budynek Stowarzyszenia w Jarosławiu (za: GEZ)

4. Kamienica Orsettich

Jedna z najpiękniejszych kamienic mieszczańskich w Polsce z XVI - XVII wieku. Była własnością aptekarza Stanisława Smiszowica, a od 1633 roku kupca krakowskiego Wilhelma Orsettiego, który przebudował dom nadając mu charakter reprezentacyjnej kamienicy mieszczańskiej. Kamienica do 1945 roku była własnością prywatną. Po wojnie została przekazana na siedzibę Muzeum.

Wpis do rejestru zabytków:

A-13/46 z 28.02.1951

A-298 z 02.12.2008

Fot. 4. Kamienica Oresttich (www.jaroslaw.pl)

5. Kamienica Gruszewiczów

Wzniesiona w 1 poł. XVII. Od 1633 roku własność aptekarza Adriana Gruszewicza, stąd jej nazwa. Pierwotnie dwukondygnacyjowa z podcieniami, z szeroką sienią na osi, wiatą i wielką izbą oraz trzema kondygnacjami piwnic. W XIX wieku przebudowana i rozbudowana. Obecnie kamienica jest własnością Gminy Miejskiej Jarosław.

Wpis do rejestru zabytków:

A-212 z 17.09.1960

Fot. 5. Kamienica Gruszewiczów (www.jaroslaw.pl)

6. Kamienica Królowej Marysieńki

Jeden z zabytków architektury mieszczańskiej w Jarosławiu. Kamienica wzniesiona w końcu XVI wieku. Zawdzięcza swą nazwę dawnej współwłaścicielce Jarosławia, królowej Marii Kazimierze Sobieskiej. Obecnie siedziba Stowarzyszenia Miłośników Jarosławia.

Wpis do rejestru zabytków:

A-217 z 16.01.1970 / A-1355 z 22.10.2015

Fot. 6. Kamienica Królowej Marysieńki (za: GEZ)

7. Kościół pw. Św. Ducha

Wybudowany za murami miasta w 2 połowie XVII wieku (po 1689 roku), jako kościół szpitalny. Wzniesiony został w miejscu drewnianej kaplicy, zastąpionej przez Spytka III kościółkiem pod tym samym wezwaniem. W 1797 roku przeszedł w ręce ewangelików. Po zakończeniu II wojny światowej został przejęty przez kościół rzymskokatolicki. Z pierwotnego wyposażenia zachowały się: ołtarz główny oraz obrazy Ukrzyżowania i Matki Bożej Pocieszenia z XVI/XVII wieku.

Wpis do rejestru zabytków:

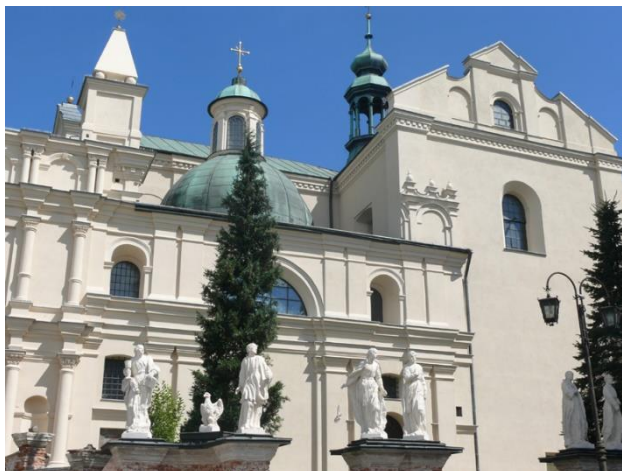
A-10/43 z 22.02.1951 / A-296 z 25.11.2008

Fot. 7. Kościół pw. Św. Ducha (za: GEZ)

8. Kolegiata pw. Bożego Ciała

Dawniej kościół pw. św. Jana Ewangelisty i św. Jana Chrzciciela - to najstarszy kościół pojezuicki w Polsce. Wzniesiony został w latach 1580-1594 wg projektów Józefa Briccia. Powstał dzięki fundacji Zofii ze Sprowy Kostkowej - właścicielki miasta, przy patronacie ks. Piotra Skargi.

Wpis do rejestru zabytków:

A-2/23 z 13.12.1948 / A-267 z 22.10.2008

Fot. 8. Kolegiata pw. Bożego Ciała (fot. J. Stęchły)

9. Kościół pw. Matki Bożej Bolesnej w zespole klasztornym OO. Dominikanów

Obecna forma świątyni jest wynikiem barokowej rozbudowy, w latach 1696-1713 oraz po połowie XVIII wieku, według projektów Jakuba Solari oraz planów Józefa Degana. Wyposażenie wnętrza w większości pochodzi z XVIII wieku. W głównym ołtarzu znajduje się gotycka Pieta uroczycie koronowana w 1755 roku.

Wpis do rejestru zabytków:

A-1/19 z 24.11.1948 / A-250 z 17.10.2008

Fot. 9. Kościół pw. M B Bolesnej (za: GEZ)

10. Kościół pw. Trójcy Przenajświętszej i klasztor OO. Franciszkanów

Kościół wraz z klasztorem wzniesiony został na początku XVIII wieku dzięki fundacji jarosławskiego mieszczanina Antoniego Kwołka i Franciszka Zawadzkiego. Reformaci przybyli do Jarosławia w 1700 roku i osiedlili się w drewnianej kaplicy. W 1716 roku biskup przemyski Jan Kazimierz Bokum dokonał konsekracji kościoła pw. Trójcy Przenajświętszej.

Wpis do rejestru zabytków:

A-9/42 z 28.02.1951 / A-295 z 25.11.2008

Fot.10. Kościół pw. Trójcy Przenajświętszej
(www.jaroslaw.pl)

11. Cerkiew Greckokatolicka pw. Przemienienia Pańskiego

Cerkiew została zbudowana w latach 1717 - 1749 dzięki fundacji mieszczan jarosławskich - Eliasza i Pelagii Wapińskich. Pierwotnie jednonawowa, została rozbudowana o nawy boczne, fronton z rzeźbą lwowskiego artysty oraz chór. Na szczególną uwagę w cerkwi zasługuje umieszczona w ołtarzu bocznym XVII - wieczna ikona z wizerunkiem Matki Bożej zwana Bramą Miłosierdzia.

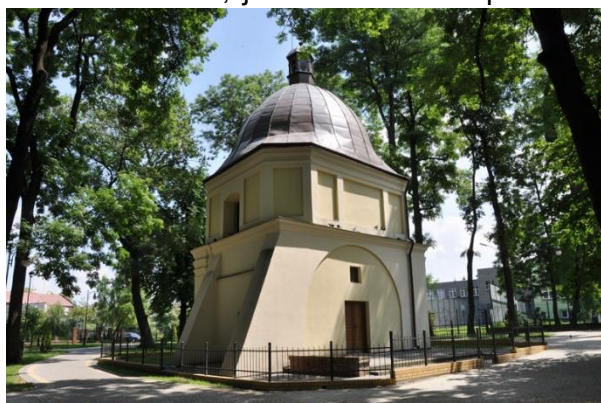
Wpis do rejestru zabytków:

A-11/44 z 22.02.1951 / A-297 z 26.11.2008

fot.11. Cerkiew Greckokatolicka pw. Przemienienia Pańskiego (za: GEZ)

12. Cerkiew pw. Zaśnięcia Najświętszej Maryi Panny

Pierwotnie drewniana, a od połowy XVII wieku murowana, w 1789 roku zamieniona przez Austriaków na prochownię. W 1791 roku odkupiona przez Rusinów. W 1956 roku dewastowaną systematycznie kaplicę postanowiono rozebrać, jednak na skutek protestów miejscowej ludności do pełnego wykonania zamiaru nie doszło. Wnętrze zachowanego prezbiterium cerkwi zdobi dekoracja malarska z XVIII oraz XIX/XX wieku.

Wpis do rejestru zabytków:

A-12/45 z 22.02.1951

Fot. 12. Cerkiew pw. Zaśnięcia Najświętszej Maryi Panny (www.jaroslaw.pl)

13. Stary Cmentarz przy ulicy Cmentarnej

Założony został w 1784 roku na podstawie dekretu cesarza Józefa II, zakazującego grzebania zmarłych w obrębie zamieszkałych miejscowości. Jest jednym z najstarszych cmentarzy zamiejskich w Europie.

Wpis do rejestru zabytków:

A-194 z 5.02.1987

Fot. 13. Stary Cmentarz (za: GEZ)

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.

6.1 Ocena działań gminnych władz samorządowych

Miasto Jarosław prowadzi prace renowacyjne obiektów zabytkowych stanowiących mienie komunalne gminy oraz udziela dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

- W 2013 i 2014 r. wykonano konserwację predelli i ikon w Cerkwi pw. Przemienienia Pańskiego,
- W 2014 r. kontynuowano także prace przy remoncie pokrycia dachu kamienicy nr Rynek 11,
- W 2014 r. Wspólnota Nieruchomości Rynek 17,18,18a otrzymała dotację na wykonanie izolacji ścian fundamentowych części kamienicy Rynek 17/18/18 a,
- W 2014 r. Wspólnota Mieszkaniowa Nieruchomości przy ul. Grunwaldzkiej 4 otrzymała dotację na remont elewacji frontowej kamienicy, to jest remont zniszczonych tynków i malowanie elewacji, wymianę obróbek blacharskich, remont balkonów,
- W 2013 r. prowadzono adaptację piwnic pod kamienicami Rynek 4, 5, 6 w Jarosławiu na Podziemne Przejście Turystyczne w ramach projektu pod nazwą „Jarosław - Užgorod: wspólna inicjatywa na rzecz podniesienia atrakcyjności turystycznej historycznych miast partnerskich”,
- W 2013 r. wykonano projekt techniczny i remont muru oporowego wzdłuż ul. Podgórze,
- W 2013 r. wykonano usługi remontowo-konserwatorskie zabytkowych pomników nagrobnych na terenie Starego i Nowego Cmentarza w Jarosławiu,
- W 2013 r. Parafia Rzymskokatolicka pw. Bożego Ciała przy Kolegiacie otrzymała dotację na remont elewacji wschodniej wraz z wymianą obróbek blacharskich dawnego kolegium jezuickiego,
- W 2013 r. Klasztor Franciszkanów (OFM) otrzymał dotację na remont dachu nad klasztorem (remont więźby oraz wymiana pokrycia dachowego),
- W 2012 i 2013 r. Klasztor SS. Benedyktynek otrzymał dotację na remont tzw. rezydencji dewotek na terenie dawnego opactwa benedyktyńskiego,

- W 2013 r. Towarzystwo Pomocy im. Św. Brata Alberta Koło jarosławskie otrzymało dotację na izolację poziomą i remont elewacji frontowej wraz z wymianą obróbek blacharskich budynku d. ochronki ss. felicjanek, ob. schroniska dla bezdomnych kobiet,
- W 2013 r. Wspólnota Mieszkaniowa Nieruchomości przy ul. Lubelskiej 8 otrzymała dotację na remont elewacji oraz wykonanie izolacji pionowej kamienicy przy ul. Lubelskiej 8,
- W 2012 r. Opracowano projektu technicznego remontu Bramy Krakowskiej oraz części kurtyny zachodniej fortyfikacji miejskich przy ul. Lubelskiej,
- W 2012 r. Opracowano ekspertyzę stanu technicznego muru oporowego przy ul. Podgórze,
- W 2012 r. Parafia Rzymskokatolicka pw. Bożego Ciała przy Kolegiacie otrzymała dotację na prace remontowe dawnego kolegium jezuickiego (remont elewacji północnej i izolacja części fundamentów),
- W 2013 r. Klasztor OO. Franciszkanów (OFM) otrzymał dotację na prace konserwatorskie malowideł ściennych prezbiterium kościoła pw. Trójcy Przenajświętszej,
- W 2012 r. Miejski Zakład Komunikacji Sp. z o.o. otrzymał dotację na remont dachów na budynkach dawnego zespołu gazowni miejskiej, obecnie siedziby MZK,
- W 2012 r. P. Lucyna Gruntowicz otrzymała dotację na prace konserwatorskie i roboty budowlane elewacji kamienicy przy ul. Słowackiego 1 (od strony ul. Grunwaldzkiej).

Miasto Jarosław zabezpiecza środki budżetowe w swoim budżecie oraz otrzymuje środki pozabudżetowe, m.in.:

- Z dotacji Wojewody Podkarpackiego,
- Z Departamentu Dziedzictwa Narodowego Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w Warszawie

6.2 Ocena stanu dziedzictwa kulturowego - Analiza SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformułowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę SWOT dla Miasta Jarosław.

<p>Mocne Strony Miasta Jarosław</p>	<p>Słabe strony Miasta Jarosław</p>
<ul style="list-style-type: none"> - atrakcyjne położenie miasta przy trasie tranzytowej, - położenie w pobliżu przejścia granicznego (35 km), - System Informacji Przestrzennej Miasta Jarosławia (http://www.geoportal.jaroslaw.pl/), - liczne zabudowania klasztorne i fortyfikacje z XVI-XVII w., - odnowione cmentarze wojenne, - walory turystyczno-krajobrazowe, - przebiegający przez Miasto szlak św. Jakuba, - występowanie na terenie Miasta zabytków świeckich i sakralnych, - zachowane obiekty sakralne i nekropolie o wysokiej wartości kulturowej, - utrzymanie w dobrym stanie większości obiektów sakralnych oraz obiektów użyteczności publicznej, - odbywające się regularnie imprezy kulturalne, - lokalne tradycje i zwyczaje kultywowane wśród mieszkańców. 	<ul style="list-style-type: none"> - zaniedbania w zakresie stanu technicznego części obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków, - trudności finansowe właścicieli obiektów zabytkowych, - niezbyt duże środki w budżecie miasta na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, - brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych.
<p>Szanse Miasta Jarosław</p>	<p>Zagrożenia Miasta Jarosław</p>
<ul style="list-style-type: none"> - wzmocnienie więzi społecznych i kulturowych mieszkańców, - restauracja obiektów zabytkowych, - zwiększanie udziału funduszy prywatnych w pracach związanych z ochroną zabytków (współpraca z obecnymi właścicielami nieruchomości), - udostępnianie obiektów atrakcyjnych turystycznie, - rewitalizacja wybranych miejsc na terenie Miasta, - rozwijanie świadomości kulturowo-historycznej i ekologicznej mieszkańców (budowa ścieżek edukacyjnych, ustawienie tablic informacyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> - niewystarczająca promocja Miasta wynikająca z małej liczby organizacji pozarządowych, które zajmują się tą sferą działalności, - brak strategii rozwoju turystyki, - brak środków mogący doprowadzić do postępującej degradacji wielu obiektów zabytkowych, - rosnące koszty renowacji i konserwacji obiektów zabytkowych, - wysokie koszty zachowania odrestaurowanych zabytków, konieczność poniesienia dużych nakładów na rewitalizację obiektów zabytkowych, - skumulowanie wydatków związane ze złym i bardzo złym stanem obiektów zabytkowych zagrożonych destrukcją,

<p>przy zabytkach oraz tablic prowadzących do zabytków);</p> <ul style="list-style-type: none"> - promowanie krajobrazu kulturowego Miasta, - rozwój szlaków turystycznych, - wzrost świadomości społecznej dotyczącej walorów obiektów zabytkowych i ich znaczenia dla miasta. 	<ul style="list-style-type: none"> - niedostatek środków publicznych na rewitalizację, - brak potencjalnych inwestorów.
--	---

6.3 Podsumowanie analizy SWOT

Miasto Jarosław posiada pokaźny potencjał, którego mocne strony podkreślają przede wszystkim obiekty sakralne (klasztor Sióstr Benedyktynek, klasztor OO. Dominikanów, Cerkiew p.w. Przemienienia Pańskiego, Kolegiata pw. Bożego Ciała) oraz zabudowania kamienic w najbliższym otoczeniu Ratusza.

Prowadzone są prace związane z rewitalizacją parku miejskiego. Rewitalizacja tego parku ma polegać na utwardzeniu ścieżek nawierzchnią gliniasto - piaszczystą, postawieniu stojaków dla rowerów, siedzisk, koszów na śmieci oraz kamer (20). W specjalnym miejscu w tym parku ma także być wydzielony plac edukacyjny dla dzieci.

Położony obok ogródek jordanowski poprzez wykonane inwestycje zyskał nowy blask:

- Siłownia zewnętrzna,
- Skatepark,
- Odnowione alejki,
- Plac zabaw dla dzieci z niepełnosprawnością ruchową,
- Park linowy.

Park kulturowy jest jedną z form oraz sposobów ochrony krajobrazu kulturowego czyli *przestrzeni historycznie ukształtowanej w wyniku działalności człowieka, zawierającej wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze*.

Park Kulturowy w Jarosławiu został utworzony Uchwałą Nr 542/XLVIII/09 Rady Miasta Jarosławia z dnia 23 marca 2009 roku po nazwą Park Kulturowy Zespołu Staromiejskiego oraz Zespołu Klasztornego OO. Dominikanów w Jarosławiu. Uchwała określa obszar objęty ochroną, przedmiot ochrony oraz formy ochrony.

Z podjętej uchwały wynikał obowiązek opracowania Miejskowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego. Wobec tego Rada Miasta Jarosławia podjęła

stosowne uchwały o opracowaniu Planów Miejscowych na obszarach objętych Parkiem Kulturowym.

Granice Parku Kulturowego pokrywają się z opracowanymi Miejscowymi Planami Zagospodarowania Przestrzennego:

- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Obszaru „Zespołu Staromiejskiego” w Jarosławiu uchwalony Uchwałą Nr 182/XIX/07 Rady Miasta Jarosławia z dnia 24 września 2007 r.,

- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Nr 2/09 “Zespołu Klasztornego OO. Dominikanów” w Jarosławiu uchwalony Uchwałą Nr 262/XXVIII/2012 Rady Miasta Jarosławia z dnia 26 marca 2012 r.,

- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Nr 4/10 na części Parku Kulturowego Zespołu Staromiejskiego w Jarosławiu uchwalony Uchwałą Nr 23/VI/2015 Rady Miasta Jarosławia z dnia 26 lutego 2015 r.

Przedmiotowy plan obejmuje trzy obszary:

- obszar 1 - położony od skrzyżowania ul. Benedyktyńskiej i Pełkińskiej do ul. Pasieka, dalej na wschód wzdłuż skarpy na północ od klasztoru SS. Benedyktynek do ul. Podgórze,

- obszar 2 - położony od skrzyżowania ul. Sikorskiego z Placem Mickiewicza, dalej wzdłuż ul. H.J. Tarnowskiego do skarpy w rejonie ul. Przygrodzie,

- obszar 3 - położony przy ul. Św. Ducha, ograniczony ul. Grunwaldzką i Lubelską.

Dobrym rozwiązaniem wydaje się być zwiększenie środków budżetowych Miasta na działania związane z ochroną zabytków oraz pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł na prace konserwatorskie zabytków.

Niepowtarzalną szansę dla zachowania i wykorzystania potencjału stwarzają zmieniające się uwarunkowania społeczne i polityczne, otwarcie na współpracę międzyregionalną, członkostwo w Unii Europejskiej i możliwość korzystania z jej funduszy, a także poprawa infrastruktury komunikacyjnej. Działania prowadzące do rewaloryzacji wartościowych elementów krajobrazu kulturowego miasta i ich promocji powinny być prowadzone w sposób uważny, zaplanowany i kontrolowany, przy udziale odpowiednich specjalistów. W przeciwnym razie poprawne spożytkowanie szans może zostać zagrożone poprzez pomniejszenie bądź zatarcie wartości kulturowych, np. w wyniku realizacji nowego budownictwa mieszkalnego czy rekreacyjnego, czy też błędnie prowadzonych inwestycji remontowych.

7. Założenia programowe

Celem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Jarosław jest:

Poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych oraz ich ochrona i rewaloryzacja realizowana zarówno przez Miasto jak i przez prywatnych właścicieli obiektów w celu zachowania ładu przestrzennego oraz rozwoju turystyki i szeroko rozumianej gospodarki, co w konsekwencji zaowocuje utrwaleniem poczucia tożsamości społeczności lokalnej.

Poniżej zamieszczono zestawienie priorytetów, kierunków działań i zadań Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Jarosław.

Priorytety są wobec siebie równoważne, co oznacza że poszczególne zadania w ramach różnych priorytetów można realizować równolegle. Poszczególne zadania w ramach danych kierunków działań powinny być realizowane w kolejności, która przyniesie jak najlepsze efekty. Określenie takiej kolejności wiąże się z wieloma zmiennymi czynnikami takimi jak; zasoby kadrowe, zasoby finansowe, nastroje społeczne, polityka gospodarcza itd.

Priorytety tematyczne:

- Priorytet I: Ochrona, opieka i wyeksponowanie obiektów zabytkowych oraz walorów krajobrazu kulturowego miasta,
- Priorytet II: Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego,
- Priorytet III: Edukacja i szerzenie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym,
- Priorytet IV: Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego Miasta Jarosławia.

Priorytet I: Ochrona, opieka i wyeksponowanie obiektów zabytkowych oraz walorów krajobrazu kulturowego miasta	
A Ochrona i opieka nad zabytkami i krajobrazem kulturowym	
Kierunki działań	Zadania
I. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na ich remonty, 2. Opracowanie programu inwentaryzacji obiektów zabytkowych (ze szczególnym uwzględnieniem architektury charakterystycznej dla regionu), 3. Wykonanie niezbędnych badań i prac, w tym konserwatorskich w odniesieniu do obiektów zabytkowych, 4. Konsekwentne wdrażanie zapisów dokumentów programowych w odniesieniu do zabytków i krajobrazu kulturowego gminy, 5. Przestrzeganie ustaleń zawartych w dokumentach prawa miejscowego w odniesieniu do obiektów zabytkowych, 6. Merytoryczna pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o środki na ich odnowę, 7. Aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych, 8. Stworzenie możliwości ulg podatkowych bądź zwolnień z podatku od nieruchomości dla właścicieli remontujących zewnętrzne elementy budynków zabytkowych, 9. Interwencja władz Gminy przy rażących naruszeniach prawa budowlanego głównie dotyczących rozbudowy i przebudowy zmieniającej bryłę obiektów lub ich charakterystycznych elementów, 10. Kontrola stanu zachowania i zabezpieczenia obiektów zabytkowych, 11. Okresowa analiza sposobów wykorzystania i udostępniania zabytków.
II. Sprawowanie opieki nad zachowanymi zabytkami i ich otoczeniem.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Prowadzenie przez Urząd Miasta bieżących działań mających na celu utrzymanie substancji zabytkowej obiektów wpisanych do rejestru zabytków, będących własnością Miasta Jarosław,

	<ol style="list-style-type: none"> 2. tworzenie strefy ochrony otuliny zabytków wpisanych do rejestru zabytków, 3. Opracowanie planu systematycznych kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach miejskich, 4. Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością gminy, 5. Odpowiednie utrzymanie otoczenia zabytków, 6. Wypracowanie metod pozwalających na kontrolę nad umieszczaniem na obiektach zabytkowych nie wpisanych do rejestru tablic szyldów i reklam i dostosowanie ich do kompozycji architektonicznej i charakteru budynku, 7. Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą.
<p>III. Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Włączanie problemów ochrony zabytków do zadań strategicznych, wynikających z koncepcji i planów rozwoju miasta , 2. Aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, szczególnie obszarów o dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi, 3. Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną w planach zagospodarowania przestrzennego (przede wszystkim w zakresie wysokości zabudowy, jej charakteru i funkcji), 4. Uaktualnienie stref ochrony stanowisk archeologicznych na załącznikach graficznych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, 5. Walka z samowolami budowlanymi, 6. Ochrona panoram oraz przedpoli widokowych poszczególnych obiektów, zespołów bądź układów.
<p>IV. Dbanie o stan i porządek przy cmentarzach z obszaru miasta.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy miejskich cmentarzach, 2. Renowacja zabytkowych nagrobków, 3. Inwentaryzacja zabytkowych nagrobków.

B Wyeksponowanie zabytków i krajobrazu kulturowego	
Kierunki działań	Zadania
I. Prezentacja zabytków i określenie ich miejsca w przestrzeni.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Opracowanie planu / mapy miasta z oznaczonymi obiektami zabytkowymi w formie tablicy umieszczonej w centralnym punkcie gminy, 2. Opracowanie szczegółowych planów / map dzielnic z oznaczonymi obiektami zabytkowymi w formie tablicy umieszczonej w centralnym punkcie dzielnicy, 3. Oznakowanie obiektów zabytkowych i obiektów mających wartość historyczną tablicami informacyjnymi.
II. Udostępnianie zabytków nieruchomych.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przeprowadzenie spotkań z właścicielami obiektów zabytkowych w celu ustalenia możliwości i zasad ich udostępniania, 2. W miarę możliwości stałe bądź okresowe udostępnianie obiektów zabytkowych dla celów turystycznych i promocyjnych, 3. W miarę możliwości organizowanie imprez lokalnych w obiektach zabytkowych bądź ich otoczeni.
III. Prezentacja zabytków po zmroku.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wykonanie energooszczędnej iluminacji najciekawszych zabytków.

Priorytet II: Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego	
Kierunki działań	Zadania
I. Promocja i popularyzacja zabytków nieruchomych.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Publikowanie materiałów reklamowych i turystycznych opisujących istniejące zabytki w mieście, 2. Opracowanie mapy zabytków gminy, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa, 3. Opracowanie informatora o zabytkach i obiektach posiadających wartość historyczną, 4. Popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach, 5. Popularyzacja dobrych praktyk projektowych przy zabytkach.
II. Promocja i popularyzacja spuścizny historycznej i krajobrazu kulturowego.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wprowadzenie do kalendarza imprez kulturalnych przedsięwzięć, związanych z promowaniem walorów historycznych miasta , 2. Wspieranie organizacji i stowarzyszeń w opracowaniu i publikowaniu materiałów dotyczących historii i zabytków miasta, 3. Utworzenie gminnego systemu informacji i promocji (bazy danych) środowiska kulturowego, 4. Dopracowanie szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, konnych, samochodowych) wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego.
III. Ułatwienie dostępu do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aktualizacja i rozszerzenie informacji o obiektach zabytkowych na stronie internetowej Urzędu Miasta, 2. Publikacja artykułów o tematyce historii regionu na internetowej stronie gminy po uprzednim uzyskaniu zgody od autorów

Priorytet III: Edukacja i szerzenie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym

Kierunki działań	Zadania
I. Szerzenie wiedzy - działania informacyjne.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Udostępnianie zainteresowanym posiadanych informacji i dokumentacji historycznej bądź danych bibliograficznych, 2. Wypracowanie możliwości, publikacji krótkich artykułów o tematyce dziedzictwa kulturowego regionu na łamach popularnej regionalnej prasy codziennej.
II. Szerzenie wiedzy - działania promocyjne.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Inicjowanie i organizowanie obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa , 2. Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów (np. z historii regionu) i wystaw (w szczególności fotograficznych i malarskich), 3. Opracowanie cyklu szkoleń wraz z materiałem poglądowym skierowanego do mieszkańców i właścicieli obiektów zabytkowych, mających na celu promowanie standardów w zakresie rewaloryzacji i remontowania obiektów zabytkowych oraz możliwości pozyskiwania funduszy na ten cel, 4. Ustanowienie i przyznawanie nagrody za osiągnięcia w dziedzinie rozpowszechniania i ochrony kultury materialnej miasta (w tym projektów maturalnych i prac magisterskich i dyplomowych).
III. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Informowanie młodzieży szkolnej o zasobach krajobrazu kulturowego miasta , 2. Włączenie i upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych i gimnazjach., 3. Zorganizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek po najciekawszych i najważniejszych miejscach w Gminie oraz przedstawienie dzieciom i młodzieży jak największej liczby obiektów zabytkowych, 4. Organizowanie szkoleń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

Priorytet IV: Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego Miasta Jarosław

Kierunki działania	Zadania
<p>I. Monitoring zasobów, systematyczna aktualizacja i uzupełnianie gminnej ewidencji zabytków.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozpoznawanie i wprowadzenie do ewidencji zmian powstałych w wyniku rozbiórek, 2. Uzupełnienie kart adresowych zabytków w gminnej ewidencji o uzyskane dane na temat remontów i przebudów, 3. Wystąpienie do wojewódzkiego konserwatora zabytków z wnioskiem o wpisanie do rejestru zabytków cennych obiektów wyłonionych w oparciu o debatę władz gminy z WUOZ, 4. Aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, 5. Wykreślenie obiektów nieistniejących i dodanie zabytków wpisanych do gminnej ewidencji.
<p>II. Gromadzenie informacji i materiałów o przeszłości miasta.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Stworzenie ogólnodostępnego kanału zbierania informacji o zabytkach znajdujących się w rękach prywatnych , 2. Gromadzenie materiałów archiwalnych (tj.: starych zdjęć, map itp.) ilustrujących dawny obraz przestrzeni miasta.
<p>III. Rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Finansowanie wykonania kart ewidencyjnych zabytków nieruchomych dla obiektów zagrożonych, 2. Prowadzenie, wspieranie i w miarę możliwości finansowanie działań dokumentujących dziedzictwo kulturowe miasta (m.in.: badania archeologiczne, historyczne i archiwalne).

Wprowadzenie w życie Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami wymaga zaangażowania władz miasta oraz pracowników samorządowych odpowiedzialnych za sprawy związane z ochroną i opieką nad zabytkami. Efektywnym rozwiązaniem jest powoływanie przy Burmistrzu Miasta zespołu, którego członkowie byłiby konsultantami w trakcie realizacji założeń Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.

Optymalny skład zespołu powinien zostać stworzony w oparciu o osoby:

1. doświadczone w pozyskiwaniu środków z różnego rodzaju funduszy,
2. mające styczność z kulturą i edukacją zwłaszcza w kręgach młodzieży,
3. posiadające wiedzę z dziedziny historii regionu i architektury,
4. osoby doświadczone w dziedzinie ochrony i opieki nad zabytkami,

posiadające realną wiedzę o mieszkańcach gminy i łatwość nawiązywania kontaktów w celach służących aktualizacji GEZ i wdrażaniu GPOnZ głównie wśród właścicieli prywatnych.

8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Podmiotem powołującym Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest samorząd gminny (miejski). Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań podjętych przez struktury gminy oraz (pośrednio) poprzez współpracę z podmiotami władającymi obiektami zabytkowymi. W kwestiach edukacyjnych i promocyjnych kluczową rolę będą odgrywać także mieszkańcy bezpośrednio nie związani z zabytkami i dziedzictwem kulturowym.

W odniesieniu do lokalnej społeczności pielęgnowanie tradycji zawartej w zabytkach ma ścisły związek z kształtowaniem poczucia własnej wartości.

W odniesieniu do podmiotów gospodarczych dobra kultury jakimi są zabytki mają potencjalnie dużą wartość marketingową.

Zakłada się, że w realizacji powyżej zredagowanego gminnego programu opieki nad zabytkami wykorzystane zostaną instrumenty prawne, finansowe i społeczne.

- Instrumenty finansowe:

- ✓ Dotacje
- ✓ Subwencje
- ✓ Dofinansowania
- ✓ Nagrody

- ✓ Zachęty finansowe dla właścicieli obiektów zabytkowych
- ✓ Korzystanie z funduszy Unii Europejskiej
- Instrumenty prawne:
 - ✓ Programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego
 - ✓ Dokumenty wydawane przez Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych
 - ✓ Uchwały właściwych terytorialnie samorządów odnoszące się do zagadnień regulujących kształtowanie przestrzeni
 - ✓ Uchwalenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zawierających ustalenia dotyczące ochrony obiektów zabytkowych
 - ✓ Wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków najcenniejszych obiektów
- Instrumenty społeczne:
 - ✓ Edukacja kulturowa
 - ✓ Informacja
 - ✓ Współpraca
 - ✓ Współdziałanie z organizacjami społecznymi
 - ✓ Działania służące tworzeniu miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
- Koordinacja:
 - ✓ Strategie rozwoju miasta
 - ✓ Plany rozwoju lokalnego
 - ✓ Programy prac konserwatorskich
 - ✓ Programy ochrony środowiska
 - ✓ Studia i analizy, koncepcje zrównoważonego rozwoju
 - ✓ Plany rewitalizacji
 - ✓ Współpraca z ośrodkami naukowymi
- Instrumenty kontrolne:
 - ✓ Aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków
 - ✓ Monitorowanie stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego

9. Zasady oceny realizacji programu

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o opiece nad zabytkami i ochronie zabytków (Dz. U. z 2014 r. Nr poz. 1446 z póź. zm.) nakłada na burmistrza obowiązek sporządzania sprawozdań z realizacji programu co 2 lata. Sprawozdanie jest następnie przedkładane Radzie Miasta. Winno zawierać informację o zmianach zachodzących w Gminnej Ewidencji Zabytków i Rejestrze Zabytków; ponadto dane o podejmowanych działaniach na rzecz opieki nad zabytkami a także o postulatach mieszkańców i właścicieli obiektów dotyczących ochrony obiektów zabytkowych i dziedzictwa kulturowego.

Proponowane wskaźniki:

- ✓ liczba działań, projektów związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego,
- ✓ liczba obiektów poddanych pracom rewaloryzacyjnym, konserwatorskim,
- ✓ liczba działań, projektów związanych z edukacją kulturową,
- ✓ liczba działań, projektów związanych z promocją obiektów zabytkowych,
- ✓ liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego),
- ✓ liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych,
- ✓ liczba utworzonych / zmodernizowanych szlaków turystycznych, tras rowerowych, konnych,
- ✓ liczba wydanych wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników),
- ✓ liczba utworzonych / zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej,
- ✓ zmiany ilości obiektów zabytkowych (rozbiórki, renowacje, kolejne wpisy do GEZ),
- ✓ poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- ✓ poziom (w %) objęcia terenu gminy wykonanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- ✓ zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi.

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Obowiązującym wyznacznikiem sposobu finansowania opieki nad zabytkami są zasady zawarte w Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Nakładają one obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku na osobę fizyczną, lub inną jednostkę organizacyjną w tym także na jednostki z sektora finansów publicznych, posiadające tytuł prawny do zabytku.

Zadania związane z opieką nad zabytkami mogą być finansowane m. in. z następujących źródeł:

- ✓ Dotacje na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych udzielane przez Ministra Właściwego ds. Kultury,
- ✓ Programy Operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- ✓ Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- ✓ Dotacje na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych udzielane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- ✓ Dotacje wojewódzkie ,
- ✓ Dotacje powiatowe,
- ✓ Dotacje gminne,
- ✓ Dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji - Fundusz Kościelny,
- ✓ Fundusz Samorządowy Województwa Podkarpackiego,
- ✓ Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (2014-2020),
- ✓ Środki Unii Europejskiej.

Arkadia Firma Archeologiczna

Arkadia
Katarzyna Anna Oleszek
ul. Sympatyczna 18/29
35-314 Rzeszów
NIP: 948-231-01-80
tel: 662 152 589
www.archeologia-arkadia.pl

OFERTA

nadzory i badania archeologiczne

poprzedzające inwestycje, ratownicze, rozpoznawcze i weryfikacyjne

dokumentacja zabytków ruchomych i nieruchomych

opracowania wyników badań

gminne programy ochrony zabytków

www.archeologia-arkadia.pl

